

54959

DR. IVAN DEČKO
IN
NJEGOVA DOBA

**Lik predvojnega slovenskega narod-
nega delavca, borca, voditelja**

**Ob tridesetletnici njegove smrti
skromen prispevek k politični
zgodovini Slovencev ob severni
meji**

1 9 3 8

Založil in izdal Vekoslav Spindler, novinar v Mariboru

Brivec in frizer za dame

Riko Grobelnik - Celje

Glavni trg in poleg hotela Evropa se vljudno priporoča
Pariška in dunajska diploma

GABERC SIMON - CELJE

trgovina mlinških izdelkov, žita in raznega
blaga na veliko

Telefon interurb. 15

Brzjavni: Gaberc Celje

Cena knjižici 20 din, po pošti 21 din

TISKARNA
LITOGRAFIJA
KNJIGOVEZNICA
KAMENOTISK
OFFSETTISK

BAKROTISK
ANILINSKI TISK
NAKLADA NOVIN
PLAKATIRANJE
PIROFANIJA

Telefon 25-67, 25-68, 25-69

MARIBORSKA TISKARNA

D. D.

MARIBOR - KOPALIŠKA ULICA 6

nuu/8/65

3-

DR. IVAN DEČKO **IN** **NJEGOVA DOBA**

**Lik predvojnega slovenskega narod-
nega delavca, borca, voditelja**

**Ob tridesetletnici njegove smrti
skromen prispevek k politični
zgodovini Slovencev ob severni
meji**

1 9 3 8

Založil in izdal Vekoslav Spindler, novinar v Mariboru

5239992

23.10.2012

54959 2/2

Dr. Ivan Dečko

* 9. VIII. 1859 — † 3. XI. 1908.

D4968 1950 *plní, B. S. 6/2*

Beseda na pot.

Spominski spis ob 30-letnici smrti?! Tako bo morda marsikdo začudeno zmajal z glavo.

Da, spominski spis! Da se obmejni Slovenci 30 let izza njegove smrti oddolžimo možu, narodnemu delavcu in borcu, ki je padel kot žrtev zlobe, zavisti, intrige. Zgodovina piše pravično sodbo!

Ta skromni spis pa naj bo obenem slovenskim generacijam povojne dobe nazorna slika onih težkih desetletij, ko je šlo za biti ali ne biti slovenstva tu ob severni meji. Nazorna slika, kaj je pomenilo boriti se za slovenstvo, za njegov obstanek, za vsako mrvice njegovih pravic.

Zdi se mi potrebno razgrniti to sliko ob 20-letnici Jugoslavije, ko se najdejo med nami ljudje, ki skušajo celo izumetničiti paralelo med položajem Slovencev takrat in danes.

Iskrena hvala vsem cenj. gg. sodelavcem, posebej še gospe Adeli Dečkovi, ki mi je dala mnogo važnega gradiva na razpolago, katerega — zlasti korespondence — nisem niti mogel v obsegu te skromne publikacije izčrpati.

Maribor, sredi oktobra 1938.

VEKOSLAV SPINDLER.

Reseča na pol

Tisk Mariborske tiskarne d. d. v Mariboru, predstavnik
Stanko Detela

J. Orešnik:

Doba Ivana Dečka.

Najmočnejša slovenještajerska politična osebnost na zatonu XIX. stoletja je bil dr. Ivan Dečko. Doma iz Središča ob Dravi je po končanih pravnih študijah deloval v osemdesetih letih v Mariboru, nato pa v Celju, kjer je z Josipom Sernecem odločilno deloval pri slovenski ofenzivi na celjsko mesto, pri zavojevanju celjskega okrajnega zastopa, v borbi za celjsko gimnazijo, pri ustanovitvi Južnoštajerske hranilnice in pri smotreni organizaciji narodnega celjskega meščanstva in njegovega gospodarstva. Radi pomanjkanja neposrednega gradiva, ki bi odmerjalo delež pri delu, katero sta vršila v Celju Dečko in Serbec, je in bo ostalo težko ločiti, katero delo je Dečkovo in katero Sernečevo; dejstvo pa je in ostane, da je bilo delo obeh najožje povezano in sporazumno ter da moramo baš radi tega gledati v času skupnega delovanja obeh pravkov njiju narodno delo kot last enega in drugega. Po dr. Dečku pa smemo imenovati dobo proti devetdesetim letom in prehod iz XIX. v XX. stoletje Dečkovo dobo radi osredotočenja mlade slovenještajerske politike v Celju, kamor je sledila Dečkovi preselitvi iz Maribora in katera politika konča istočasno s koncem Dečkove politične kariere z njegovo boleznijo.

Dečkova doba znači politično vrhunec slovenještajerskega slogaštva pred politično diferenciacijo štajerskih Slovencev v katoliško-narodne in narodno-napredne, od katerih prevzamejo zadnji Dečkovo dedščino. Načelno pomeni Dečkova doba vrhunec slovenske borbe za načelne narodne jezikovne pravice, katerim se z Dečkom pridružijo sodobna gospodarska meščanska vprašanja, ki se poleg do tedaj izključno kmetijskih gospodarskih vprašanj vnesejo v slovenski politični program. Socialno se tako pojmovanje štajerskega slovenstva razširi od kmeta na meščana, katerega politična organizacija zlasti v Posavju tudi

zajame. Odprto pa je še ostalo v političnem in programatičnem pogledu novo delavsko vprašanje, ki se še ne pojmuje kot novo socialno vprašanje, temveč kot sestavni del ali kmetstva ali meščanstva. Po svetovnem nazoru združuje slogaštvo aktivno katoliško prepričanje s pasivnim indiferentizmom, ki delujeta na polju politične prosvete strnjeno proti liberalno poudarjenemu nemštvu za katoliške in narodne težnje, katere se identificirajo. Stališče do sodobnih problemov, zlasti šolstva, pa je terjalo odgovor na vprašanje o vsebini in smeri narodne kulture. Odgovora na to pa ni mogla dati narodnost z narodnim jezikom, kot je bil to slučaj v XIX. stoletju, temveč odločitev za katoliško ali napredno kulturno smer. Z odločitvijo o teh vprašanjih se opredelijo štajerski Slovenci in končajo tako Dečkovo dobo, ki postane s tem tudi zaključek narodnojezikovnega preporeda štajerskih Slovencev, kateremu sledi v bodoče kulturnopolitični razvoj na narodnih in jezikovnih temeljih, izgrajenih po slogaštvu.

Programatična usmerjenost Dečkove dobe je bila v načelu še taborjanska ter je bila v posameznih krajih praktično formulirana tako, kakor jo je pojmoval posamezni krajevni prvak. V Mariboru, Ptujju, Celju itd. so sicer od šestdesetih let delovale čitalnice, ki pa so zlasti od sedemdesetih let služile v prvi vrsti družabnemu življenju. Po likvidaciji staro- in mladoslovenskega razkola v sedemdesetih letih je ostala načelna podlaga narodnega življenja konservativna miselnost brez historizma oktoberskega diploma, katerega je nadomestila taborjansko podana narodnost. Organsko je bilo izživljanje tega odvisno od taktike konservativnega Hohenwartovega kluba v dunajskem državnem zboru in od krajevno vodilnih osebnosti, s katerimi je narodnopolitično živelo, se fluktuirajoče dvigalo in padalo. Osebnosti veže mariborsko narodno časopisje, »Slov. Gospodar« in »Südsteirische Post«, ki nadomešča politično enotno organizacijo. Pri časopisu »Südsteirische Post« je začel Dečko svoje politično delovanje.

Da poveže slovensko štajersko politiko tudi po politični organizaciji, je pokrenil l. 1881. L. Gregorčec ustanovitev trajnega političnega vodstva. Gregorčeca so podprli Radey v Mariboru, I. Geršak v Ormožu, A. Gregorič, J. Žitek in F. Jurtela v Ptujju, J. Žičkar, Miha Vošnjak in Jos. Serneč v Celju, v Ljubljani pa Joža Vošnjak, ko so ustanovili 8. januarja 1882. Slovensko politično društvo v Mariboru, ki je postala slovenješta-

jerska politična centrala. Za politično usmerjenost časa je značilen društveni program, kateri korenini v taborih. Po J. Vošnjakovi stilizaciji je imelo Slovensko politično društvo namen »razširjati mej slovenskim ljudstvom politično in gospodarsko izobraževanje, vzbujati narodno zavest, braniti narodne in državljanske pravice slovenskega naroda in pospeševati ustavni razvoj avstrijske države na krščanski podlagi«. Med sredstvi za dosego društvenega namena je gledal Geršak glavno v pravici »zborovati pod milim nebom in tabore sklicevati«, J. Vošnjak pa v pravici »na kmetih ljudske knjižnice ustanovljati, izdavat politične in gospodarsko-podučljive knjižice«. Da utemelji politično potrebo novega društva in enotnega političnega vodstva, je ugotovil J. Vošnjak na ustanovnem občnem zboru: »Pri vsakih volitvah smo čutili potrebo vsaj kakšnega divjega odbora, ki je vse vodil in uravnaval volilno borbo — za politične pravice narodne v uradih in šolah nam se je še zmiraj boriti — nemškim in nemškutarskim shodom, demonstracijam in resolucijam treba je v vsakem slučaju nasproti postaviti slovenskih — poslanci potrebujejo pojasnil, podatkov, zaslonbe sploh — kamorkoli pogledamo — treba nam je političnega društva, treba složnega postopanja.«

Kako so vplivale osebnosti na trajno delo v novem političnem vodstvu štajerskih Slovencev, kažeta Dečko in Gregorčec, ki se kmalu preselita iz Maribora — prvi v Celje, drugi v Novo Cerkev —, nakar delo mladega društva zastane in se navzlic »Slov. Gospodarju« in »Südsteirische Post«, ki sta izhajala v Mariboru, začne afirmirati novo politično slovenještajersko središče v Celju na temeljih, katere so za št. Kočevarjem poleg Dečka in Gregorčeca gradili J. Serbec, M. Vošnjak, J. Žičkar, L. Baš in J. Hrašovec.

Ako je ustanovni občni zbor Slovenskega političnega društva 1882. nakazal slovenještajerske poglede na politično eksekutivo, so podale programatične težnje štajerskih Slovencev resolucije istega društva od 28. decembra 1884., katere spremljajo poslance na potu v deželni in državni zbor: V svrhu svojega duševnega in gmotnega napredka potrebujejo Slovenci enakopravnost v šolah, uradih in javnem življenju. V tem pogledu se v svrhu izvajanja jezikovne enakopravnosti, kakor jo je zagotavljal § 19. decemberske ustave, ni v zadnjih letih skoraj ničesar izvršilo pri Slovencih in Jugoslovanih sploh. Zlasti težko čakajo štajerski Slovenci tozadevno na slovenske stolice na graški univerzi, na slovenske paralelke na gimnazijah in na

slovensko učiteljišče v Mariboru. Da se doseže dejansko narodna enakopravnost, morajo vsi slovenski poslanci poleg koristi lastnega volilnega okraja gledati na korist vseh Slovencev ter stopiti v poseben klub s primorskimi in dalmatinskimi hrvaškimi poslanci in potem vzajemno delovati s Čehi, Poljaki, Ukrajinci in nemškimi konservativci. Nastopanje nemškoliberalne večine graškega deželnega zbora napram slovenskim težnjam kaže, da nimajo Slovenci pričakovati od Gradca ničesar, radi česar zahtevajo ustanovitev namestniškega oddelka za slovensko štajersko v Mariboru ali Celju. V deželnem šolskem svetu v Gradcu nismo Slovenci zastopani, tako da deželni šolski svet podpira težnje Schulvereina in gazi pravice iz § 19. Slovensko štajersko zahteva lastno trgovsko in obrtno zbornico v Mariboru. Slovenještajerski trgi, ki še ne volijo v mestnih skupinah, naj vložijo prošnje na državni zbor za sprejem v odgovarjajočo mestno volilno skupino.

To so bile borbe za osnovne politične in jezikovne pravice, za katerimi so še zastrta vsa v tej dobi nastopajoča gospodarska, stanovska in socialna vprašanja. Pot do uresničenja slovenskega štajerskega programa je vodila v državni zbor, kjer bi dosegli štajerski Slovenci svoje zahteve s pomočjo Jugoslovancev in nemških konservativcev. V tem je obstojala različnost med štajerskimi in kranjskimi Slovenci, ki so videli in tudi imeli v avtonomiji vojvodine Kranjske večjo in realnejšo garancijo za narodnostni razvoj, kakor pa je bil za štajersko Taaffejev državni zbor. In navodilo poslancem, da upoštevajo interese vsega slovenstva in ne samo lastnih volilnih okrajev, je bil apel na Kranjce, da zastopajo na Dunaju tudi štajersko slovensko stališče.

Državni zbor je vlival upanje v uresničenje slovenskih štajerskih političnih teženj radi ugodno izglasovanih resolucij, ki so pa večinoma ostale pri nas brez praktičnih posledic radi nasprotstva Gradca in dežele Štajerske do Slovencev, in to tako v upravi, šolstvu, pa tudi v sodstvu. Ko je sklenil 6. aprila 1882. okrajni šolski svet v Ptuju, da je njegov uradni jezik — izvzemši mesto Ptuj — slovenski, je okrajni glavar in za njim deželni šolski svet preprečil izvršenje sklepa z motivacijo, da nasprotuje §-u 19. avstrijske ustave, ki je garantiral enakopravnost vseh narodov. Po podatkih B. Raiča v državnozbornem govoru 19. marca 1886. je bilo leta 1884. na slovenskem štajerskem samo 38 političnih uradnikov, ki so znali slovensko pisati in govoriti, poleg 55ih, ki so znali slovensko samo govoriti,

in 89ih, ki slovenščine sploh niso znali. In 1885. je bilo 15 narodnih advokatov (Maribor, Ptuj, Celje, Ormož, Ljutomer, Gornja Radgona, Brežice in Kozje) ter 8 narodnih notarjev (Maribor, Celje, Sevnica, Gornji grad, Šoštanj, Slov. Bistrica, Ormož in Ljutomer). Laškemu, Rogatcu, Vrskemu, Konjicam, Marenbergu, Slovenjgradcu, Sv. Lenartu v Slov. goricah, začasno pa tudi Šmarju pri Jelšah pa je popolnoma manjkal stan, ki je mogel smotreno uvajati slovenščino v sodstvo in urade ter jezikovno poslovanje teh tudi kontrolirati. Pač pa je pod Taaffejem napredovala politična slovenska zavest, k čemur je dosti pripomogla nevtralizacija oblasti, največji dar Taaffejev štajerskim Slovincem. Pri državnozborskih volitvah 2. junija 1885. so Slovenci zmagali v kmetskih skupinah Maribor (H. Goedel), Ptuj (B. Raič) in Celje (M. Vošnjak) z rezultati, ki so dokazali napredek; častno pa so bili poraženi v mariborski in celjski mestni skupini.

Parlamentarno delo je nosilo istotako pečat osebnosti kakor delo na deželi. Primer za premoč osebnosti nad organizacijo z njenim programom imamo v osemdesetih letih v Goedlu, kateremu jih je sledilo še več do M. Ploja, ko je že politična organizacija stopila pred osebnosti in si jih podredila. Slovensko politično društvo je dalo 6. septembra 1885. poslancem poleg konkretnih smernic za delo v državnem zboru (narodnostne prilike na železnica, mariborska pripravnica, objavljanje štajerskih uradnih razglasov v slovenščini, zveza z ostalimi jugoslovanskimi poslanci) na pot tudi navodilo, da ostanejo člani Hohenwartovega kluba. Med adresno debato pa je že izstopil iz kluba radi adresnega načrta večine, katero je predstavljal Hohenwart, in kateri je terjal za dežele avtonomijo, ki bi segala čez avtonomijo iz prestolnega govora, Goedel, zastopnik zmerno narodnih in konservativnih načel. Svoj izstop je utemeljeval z interesi svojih volilcev, za katere se bo mogel uspešneje zavzemati sam kakor pa ako je vezan po klubu. V tem primeru vidimo, da je bila parlamentarna slovenještajerska delegacija veren izraz prvaške raznolikosti ter da ji je manjkalo enotnosti tako v načelnih kakor praktičnih pogledih. Zmerno narodnemu konservativcu stoji ob strani radikalni in demokratski narodnjak Raič in med obema praktični Miha Vošnjak, ki sledi kot poslanec mišljenju svojih volilcev. Vendar je v tem bistvena razlika med njim in Goedlom; Vošnjak pojmuje pod volilci celokupnost slovenskih volilcev z njihovimi narodnimi težnjami, Goedel pa celokupnost volilcev z njihovimi drugimi, zlasti in-

teresnimi ali praktičnimi težnjami. To je prišlo do izraza tudi v podrobnem delu in vplivu poslancev v njihovih volilnih okrajih, kjer pa je v mariborskem območju popolnoma nadomestila aristokrata Goedla intelektualna skupina okoli »Slov. Gospodarja«. Drugod pa je obstojalo domačnostno razmerje med poslancem in prvaki njegovega volilnega okraja, kakor ga vidim v ptujskem okraju n. pr. po Raičevi smrti, ko vodi in izvede volitve Raičevega naslednika L. Gregorčca ptujsko politično društvo Pozor pod vodstvom F. Jurtele in A. Gregoriča ter brez vplivov osrednjega Slovenskega političnega društva v Mariboru. Iz vsega tega vidimo, da so obvladovale politični položaj posamezne osebnosti s svojimi nazori in posamezni kraji s svojimi interesi. Poleg narodnostnega povdarka vsemu sodobnemu življenju je baš to dejstvo omogočalo življenje političnega slogaštva. Ko pa je na mesto osebnosti in krajev nastopila organizacija, ki je nazore opredelila in njih interese podredila celokupnosti, je moralo slogaštvo prepustiti svoje mesto diferenciranemu narodnostnemu življenju, ki je moralo nastopiti, čim je organizacija naroda dosegla sorazmerno in potrebno višino.

Na pot za izvedbo tega stopijo štajerski Slovenci v Taaffejevi dobi kot sestavni del vladne večine, ki ji za vladno glasovanje na Dunaju nudi svobodo v podrobnem krajevnem političnem delovanju, obratno od Auersperg-Lasserjeve vlade, ki je to narodno delo administrativno preprečevala. Posledica tega dela je bil nov pospešeni razvoj štajerskih Slovencev, katerega dokumentira novo M. Vošnjakovo posojilništvo, politična zasedba dežele in omejitvev političnega nemštva na mesta in nekatere trge, kulturni podvigi Maribora in Celja in postopna radikalizacija narodnopolitičnega življenja, zlasti med mladino. To narodnopolitično napredovanje je bilo po svoji vsebini boj za uveljavljenje slovenščine v javnem življenju, poleg tega pa načelna borba za pozitivna katoliška načela, zlasti v šoli. Baš v pogledu na šolo pa se začnejo pod zunanostjo sloge pojavljati prva nasprotstva. Učiteljstvo stoji strumno na braniku narodnih šolskih zahtev, obenem pa tudi na braniku nove šole, kakor jo je uvedel šolski zakon 1868., a proti kateri terja oficialna slovenska štajerska politika krščansko šolo, oziroma reorganizacijo šolstva v tem smislu po predlogu kneza Lichtensteina. Vendar je ideja narodne sloge tako močna, da mladi liberalci n. pr. Dečko teh vprašanj ne načenjajo, ali pa jih kot n. pr. M. Vošnjak v slogaškem smislu tudi zagovarjajo. Vzrokov za to je bilo več: dejansko so med ljudstvom politično prevladovali

konservativci, proti katerim so predstavljali liberalci manjšino, ki je bila odločilna samo med izobraženstvom; nadalje pa je bil nemški liberalizem skupni nasprotnik tako konservativnih katoliških in narodnih ter liberalnih narodnih načel. Nemški liberalizem je bil načelni nasprotnik slovenske narodnosti, ki je vezala vse orientacije v slogaštvu.

Poleg šole so posvečali štajerski Slovenci pozornost zlasti železnici, pošti, davčnim uradom, upravi in sodstvu. Za narodnostno zavest pri kmetu je bil ogromnega pomena uspeh M. Vošnjaka, ko je izdal minister Pražak proti stališču celjske okrožne sodnije 21. julija 1887. ukaz št. 12. 118., ki je omogočil slovensko vknjiževanje v zemljiški knjigi. Sicer je dejstvo, da je v gornjegrajskem okraju bilo slovensko vknjiževanje uvedeno po slovenskih sodnih predstojnikih (F. Voušek) že 1882., ali M. Vošnjakov uspeh je bil dosežen v borbi s celjsko sodnijo tako, da je pomenil tudi političen uspeh. Drugi uspeh, katerega so Slovenci dosegli pri sodnijah, je bila dolžnost, da so morale sodnije sedaj slovenske vloge ne samo sprejemati, ampak slovenske vloge tudi slovensko reševati. Politično enako važen uspeh so nadalje dosegli v do takrat nepremagljivem Gradcu, ko je bil na mesto odstopivšega namestnika štajerskega deželnega glavarja Goedla imenovan 1887. prvič Slovenec Fr. Ra-dey, poslanec mariborske okolice.

Narodnopolitični uspehi so povzročili, da je postajala slovenještajerska politika vedno radikalnejša. V devetdesetih letih je postal Taaffe slovenskim štajerskim narodnjakom preveč mož obljub in premalo mož dejanj. V javnem mnenju so postali vedno bolj glasni in pogosti tisti, ki so terjali, da izstopijo slovenski poslanci iz Hohenwartovega kluba ter da osnujejo v državnem zboru jugoslovanski poslanski klub; ta bi moral biti v zadevah § 19. samo predhodnik slovanskega parlamentarnega kluba, kateri bi za Taaffejem prevzel tudi osrednjo vlado na Dunaju. Jugoslovanska, oziroma slovanska parlamentarna taktika je imela svoje glavne zastopnike v Gregorčcu, Jurteli in Dečku ter je rodila iniciativo ptujskega društva Pozor za shod slovenskih in hrvaških poslancev v Ljubljani l. 1890., kateri bi naj izdelal program za enotno nastopanje slovenskih in hrvaških poslancev v Avstriji, kateri pa je ostal samo politični moment brez vidnih posledic.

Proti slovenski narodnopolitični ofenzivi je nemštvo organiziralo defenzivo, katero predstavljata na zunaj Schulverein in Südmarka. Idejno je štajerska nemška defenziva postavila pro-

gram posestnega stanja slovenještajerskih mest, kjer naj bi bilo vzdržanje nemštva predpogoj nemškega sodelovanja v dunajski in graški vladi; nadalje preusmeritev od avstrijske nemške koncepcije k velenemški in končno je nemška defenziva začela s podrobno politično, gospodarsko in stanovsko organizacijo v posameznih slovenještajerskih krajih in poizkusila organizirati narodnostno še neprobujene ali pa gospodarsko meščansko usmerjene in z jezikovno in konservativno slovensko politiko nezadovoljne slovenske elemente na regionalni, gospodarski in stanovski bazi štajercijanstva. Najprej se je pokazala organizirana nemška defenziva v skupnem nastopu nemških liberalcev in konservativcev v Gradcu proti slovenskim kulturnim stremljenjem.

V zvezi z novim Schulvereinom je staval pod vplivom nemških slovenještajerskih poslancev šolski odsek štajerskega deželnega zbora predlog, ki je posnemal sosedne koroške razmere ter uvajal nemščino v osnovne šole kot učni predmet, poleg katerega bi bila slovenščina samo priprava za pouk nemščine. Deželni šolski odsek je utemeljeval svojo resolucijo z interesi države, z rabo nemščine, kolikor jo zahteva enotnost »dežele, cesarstva in armade« in končno z željami prebivalstva samega. Utemeljevanje je vsebovalo staro nemško taktiko v štajerskem deželnem zboru, da so Nemci na slovenske zahteve po jezikovni enakopravnosti odgovarjali s tem, da terja nemščino slovensko ljudstvo samo, ker se brez nje razen v domači vasi nikjer uveljaviti ne more. Ko pa je bilo to v sedemdesetih letih n. pr. za K. Seidla radi dejanskega stanja šol samo taktika, s katero se je čuvalo obstoječe stanje, pa je resolucija štajerskega šol. sveta z dne 13. januarja 1886. važna, ker nastopa programatično proti slovenskemu razvoju in ker se je z njo deželni šolski odsek predstavil javnosti kot skupnost schulvereinske ideologije. Schulverein ni gledal slovenstva v slovenskih političnih predstavnikih, temveč v regionalnem štajercijanstvu, ter je zagovarjal »staro« slovenščino, utemeljeno po raznolikosti narečja in izoblikovano n. pr. po Dajniku, proti »novi« književni slovenščini, ki da ni štajerska, temveč kranjska. Resolucijo je deželni zbor sprejel z glasovi nemških konservativnih in liberalnih poslancev.

Glasovanje nemških konservativnih poslancev za šolsko resolucijo štajerskega deželnega odbora je oddaljilo slovenske štajerske konservativce od nemških. Politično je začela ideja parlamentarnega sodelovanja s konservativci stopati v ozadje

za idejo skupnega nastopanja slovenskih in hrvaških poslancev, katero so pred tem najglasneje propagirali liberalno usmerjeni Slovenci. Notranje je to slogaštvo utrdilo, Hohenwartov klub pa na Dunaju oslabilo, ko so si l. 1891. izvoljeni poslanci pridržali v klubu kot zastopniki slovenskega in hrvaškega ljudstva ožjo povezanost v svrhu dela za narodnostno enakopravnost ter v pričakovanju, da bo klub to povezanost upošteval pri volitvah v državnozborske oseke. Poleg istrskih in koroških so tudi štajerske razmere dovedle slovenske in hrvaške državnozborske poslance do tega, da niso bili v Hohenwartovem klubu samo kot konservativci, temveč predvsem kot Slovenci ali Hrvati. Istočasno je prvi slovenski katoliški shod povezal vse slovenske pokrajine tudi politično, saj sodelujejo pri njem tudi racionalisti in slogaški vodilni politiki Jurtela ali Jos. Ser nec, ko je postavil v ozadje štajerske katoliške manifestacije v Gradcu in s tem pokazal nezmožnost konservativnega regionalizma, obenem pa tudi obsodil kranjski liberalizem, predstavljen po 1889. z deželnozborskim narodnim klubom, in tako potrdil štajersko slogaštvo v dosedanji povezanosti katoliškega in slovenskega programa. Štajersko slogaštvo je tako stopilo ob stran kranjskemu katoliškemu klubu in 1889. na Kranjskem izvršena politična diferenciacija Slovencev se na Štajerskem ni izvršila.

Izgledalo je, da je po tem politični položaj štajerskih Slovencev utrjen za bodočnost. To pa je bilo samo deloma. Glavni razlog za to je bil v ekskluzivno kmetjskem stanovskem gledanju naroda in v ponosnem identificiranju kmeta s Slovincem, pri čemer se je običajno prešlo z liberalističnim gospodarstvom nastalo meščanstvo in prezrlo nastajajoče in politično nastopajoče delavstvo. Nevarnost, ki je iz tega stanovskega kmetjskega gledanja izhajala, je bila v tem, da je kmetjsko politiko vodil štajerski deželni odbor, ki je radi svojega političnega položaja mogel vzeti pogosto potrebne iniciative za kmetijsko napredovanje v lastne roke, Slovincem pa prepustiti borbo za jezikovni značaj teh političnih ustanov; to se je ponavljalo od ustanovitve vinarske šole v Mariboru pa do kmetijske šole v št. Juriju pri Celju. Obenem s takim političnim reševanjem kmetijskih vprašanj so Nemci organizirali z Südmarko napad na slovenske posesti zlasti v Podravju. Südmarka je s tem delom dala v devetdesetih letih nov pečat narodnostni borbi na Štajerskem, ki je marsikje postala borba za kmetjsko posest, ki je slovensko ekskluzivno stanovsko kmetjsko usmerjenost samo še povdarila

in ki je radi vsestranske narodnostne premoči nemštva mnogokje potisnila Slovence v defenzivo. Obenem s tem pa postavi Südmarka na dnevni red kmetsko kot prvo socialno vprašanje, katerega so začeli reševati štajerski Slovenci organizirano in politično.

V obrambi proti Südmarki so razvijali štajerski Slovenci čut domačina in nasprotstvo do priseljenca. Gospodarsko so imeli proti nakupovanju slovenskih posestev po Südmarki na razpolago posojilnice ter so v to svrhu ustanovili na ogroženih postojankah nove n. pr. v Vitanju, Gornji Radgoni ali v Marenbergu. Izgleda, da je bil prvi, ki se je ločil od racionalističnega obravnavanja socialnih problemov in jih začel smotreno povdarjati in nakazovati v narodnostni borbi, J. Žmavec. Ko je ustanovil marenberško posojilnico, je ta naletela na odpor predvsem pri velikih podravske lesnih trgovcih, od katerih je nova posojilnica poizkušala osamosvojiti povprečnega kmeta. V teh krajevnih nasprotjih najdemo prvič socialno in stanovsko pojmovano narodnostno borbo slovenskega kmeta proti trgovcem z lesom in stebrom nemštva v Dravski dolini. Gospodarsko je odpor proti Südmarki rodil pozitivne uspehe zlasti v Celju. Proti Südmarki organizirana smotrena akcija »svoji k svojim« — prva na štajerskem — se ni obnesla radi pomanjkanja gospodarsko odločilnega in dovolj močnega meščanstva. To je bila šola za Celjane, ki so začeli smotreno akcijo za osamosvojitve od nenarodnega obrtnika, trgovca in meščana sploh s tem, da so začeli načrtno navajati narodne meščanske poklice v mesto. Celjskemu vzgledu sta počasneje sledila Ptuj in Maribor. V ozadju te akcije pa so stale posojilnice in poleg kreditne pomoči kmetu omogočale nastopajočega slovenskega meščana.

Gospodarska organizacija meščanstva je tako izhajala iz defenzive proti Südmarki in vsemu nadmočnemu nemškemu denarništvu, ki se je od štajerske hranilnice pa do krajevnih mestnih hranilnic zavzelo za program Südmarke. Časovno je bila organizacija slovenskega meščanstva razvojna zakasnitev vsaj za 20 let in enako je bilo s slovenskim štajerskim gledanjem na delavsko vprašanje. Primitivno in skoro reakcionarno se čujejo še v osemdesetih letih zahteve, da mora poslom oblast dajati dovoljenje za ženitev po ugotovitvi, da li so gospodarsko za vzdrževanje rodbine sposobni, ali da se morajo tatovi in podobni telesno kaznovati. Prvih prvomajških praznovanj naši slogaši ne pojmujejo, razen prosvitljenejših, kot sta-

novske manifestacije, temveč kot nastop neposlušnega posla proti svojemu gospodarju. Politično karakteristično je n. pr. stališče poslanca Gregorčca do štrajka v Trbovljah 1891. Ko je tozadevno nastopil v državnem zboru, se ni bavil z gospodarskim stanjem premogovne industrije in tudi ne s socialnim 300 stavkujočih delavcev; govoril je o dejstvu, da je celjsko okrajno glavarstvo poslalo med slovenske delavce za posredovalca uradnika, ki ni znal niti besede slovenski, ter obtoževal na tem primeru javno oblast. Politično je to popolnoma odgovarjalo sodobnemu toku slovenske štajerske narodnostne borbe z njenim jezikovnim povdarkom, ali za bodočnost je to moralo postati opasno radi mlade socialne demokracije in pa radi Südmarke, ki je začela likvidirati ustavaško in liberalno miselnost in graditi nacionalno, po kateri so osnova razvoju stanovi, kateri pa se združujejo v višji nacionalni nemški skupnosti. S socialno demokracijo je nastopila tudi na Štajerskem poleg doseданje slovenske in nemške politične fronte še tretja, socialistična, ki v začetku še ni jezikovno opredeljena. Nastopilo je vprašanje, kdo jo bo jezikovno aktivno obvladal. To pa je občutil med štajerskimi Slovenci menda samo eden — pesnik A. Aškerc.

Na zunaj je slovenještajersko slogaštvo v 90ih letih trdno. Uspešno drži parlamentarne pozicije, programatično je enotno, nemštvo je omejeno na mesta. Nemške protiakcije imajo defenzivni značaj in nevarna je samo deželna oblast z deželnim odborom. Na znotraj pa je položaj štajerskih Slovencev vse težji, ker stopajo na dnevni red poleg narodno-jezikovnih novi problemi socialnega, gospodarskega in kulturnega značaja, na katere so ali premalo pripravljeni ali pa se jih izogibajo s taktiziranjem. V tem je bila notranja bolezen slogaštva. Sredstva narodnega jezika niso mogla biti identična z rešitvami posameznega socialnega ali gospodarskega vprašanja in vsaka kulturna akcija je morala prej ali slej nastopiti proti svetovnonazorni pasivnosti, ki ni mogla biti sestavina narodnosti, čim je bila na dnevnem redu vsebina narodne kulture, zlasti prosvete. Oba ta problema postavi na dnevni red prehod iz XIX. v XX. stoletje, to je čas po Taaffeju.

S Taaffejevo demisijo je končala za štajerske Slovence doba, kateri sta dala pečat M. Herman in J. Ulaga, ki sta inaugurirala politično sodelovanje z nemškimi konservativci. Nov nemški krščanski socializem je začel likvidirati nemške konservativce na podoben način, kakor so Mladočehi likvidirali

Staročehe, in s čimer je izgubila — razen na dvoru — konservativna smer v Avstriji svojo politično veljavo. Nacionalno Slovencem najbolj nevarna nemška levica pa se je kot naslednica nemških ustavnih liberalcev vse bolj drobila v nacionalne in radikalne politične skupine. Velike avstrijske parlamentarne skupine iz sedemdesetih let izginjajo in na njih mesto stopajo nove sodobnim problemom prilagojene in prerrojene politične organizacije. V tem avstrijskem razvoju je moralo biti polagoma omajano slovenještajersko slogaštvo, ki ni bilo niti z ozirom na nova socialna, niti gospodarska, niti kulturna vprašanja dostavilo sodobnim nalogam. Vzdržuje ga zaledje, ki ga je imelo Slov. Štajersko pri vseh ostalih Slovencih in preko njih pri vseh Slovanih, doma pa tradicije. Okrepilo pa se je, četudi zopet na zunaj, po novem načelnem vprašanju notranje avstrijske politike, katerega je postavila na dnevni red slovenska gimnazija v Celju.

Slovenska gimnazija v Celju je bila eno od volil, za katera so Slovenci sodelovali s Hohenwartom in Taaffejem. V času, ko vodijo Slovenci, med njimi v prvi vrsti M. Vošnjak radi nje začetna pogajanja s Taaffejem, je izbruhnil v konservativnem klubu upor proti Taaffeju in Hohenwartu, ko so 1893. izstopili iz konservativnega parlamentarnega kluba 4 Hrvatje in 6 Slovencev, med zadnjimi tudi L. Gregorèc. Izstop iz konservativnega kluba ni imel samo taktičnih razlogov, temveč tudi načelne, katere spoznamo iz manifesta, izdanega na volilce 26. novembra 1893. V njem povdarjajo disidenti hrvaško državno pravo in dejstvo, da koalirane stranke — med njimi tudi Hohenwartov klub — ne jemljejo obzirno na narodnostne težnje in da se radi tega ne more rešiti vprašanje o narodni enakopravnosti. S toplimi simpatijami se obračajo do bratskega češkega naroda in obljubujejo za bodočnost pritegniti v novi slovensko-hrvaški klub tudi v Hohenwartovem klubu ostale slovenske poslance in tako sodelovati pri čimprejšnji ustanovitvi zveze vseh slovanskih poslancev v svrhu vzajemnega in odločnega dela za enakopravnost in pravice vseh slovanskih narodov. In 30. novembra 1893. je slovenskohrvaška skupina disidentov stopila v ožje parlamentarne stike z Mladočehi.

Nastop slovenskohrvaške skupine je bil miselno utemeljen v resolucijah Slov. političnega društva v začetku njegovega delovanja n. pr. z dne 28. decembra 1882., v osebem naziranju L. Gregorèca in I. Dečka in v mišljenju večine celjskih prvakov. V Mariboru pa ni našel odobravanja in »Slov. Gospodar« je za-

govarjal taktično stališče M. Vošnjaka ter previdno odklanjal Gregorčca. Izstop iz Hohenwartovega kluba in temu sledeči slovenskohrvaški manifest sta bila konservativnim štajerskim Slovencem preradikalna in za naše parlamentarne prilike naravnost revolucionarna. Konservativna slovenještajerska javnost točno loči Staročehe kot politične predstavnike Čehov v osemdesetih letih od liberalnih Mladočehov devetdesetih let. Gregorčec pa je hotel sedaj prekiniti s parlamentarno slovenještajersko tradicijo, ki je poznala od Hermana dalje samo sodelovanje s konservativci. Parlamentarno tudi niso poznali Slovenci načelne narodnostne opozicije ter je njih parlamentarno nastopanje za Taaffeja v mnogem sličilo stanovom v predmarčnih deželnih skupinah. Proti neločljivemu vezanju katoliškega in narodnega stališča je pač omenjal proglas slovenskohrvaške skupine narodnostne težnje, ne pa tudi katoliških, proti katerim se zadrži pasivno in proti katerim se taktično veže z izrazito liberalnimi Mladočehi. Dve skupini, konservativna mariborska in liberalna celjska, se odražata v slovenještajerskem gledanju na Gregorččev izstop iz Hohenwartovega kluba. Dve struji živita združeni v slovenještajerskem slogaštvu, mariborska s »Slov. Gospodarjem« in celjska z novo 2. maja 1891. prvič izišlo »Domovino«. Možnost diferenciacije po kranjskem vzoru pa je bila odstranjena radi stalnih težav pri pogajanjih za celjsko gimnazijo, radi katerih sklenejo 1894. narodna zborovanja v Mozirju ali pa v Šmarju pri Jelšah — na M. Vošnjakov predlog —, da naj slovenski poslanci takoj zapustijo Hohenwartov klub, ako vlada ne ukrene vsega, kar je potrebno za uvedbo celjskih slovenskih paralelk. Obe resoluciji, ki sta bili tudi navodilo deželnozborskim poslancem, sta zbližali opozicionalno stališče Gregorččevo s koalicijskim Robičevim ali M. Vošnjakovim, da je ostala dejanska razlika imaginarna, zlasti ker je tudi svetovnonazorne razlike prevladala parlamentarna borba za celjsko gimnazijo.

Po prizadevanju M. Vošnjaka so dosegli Slovenci s Hohenwartovo pomočjo, da je vlada vnesla postavko za slovenske paralelke na celjski gimnaziji v državni proračun za l. 1895. Proti temu so vstali štajerski in koroški nemški poslanci in pod vplivom sudetskih Nemcev so nastopili proti slovenski gimnaziji v Celju vsi Nemci, razen dela konservativcev, da tako branijo nemško posestno stanje na slov. štajerskem. Da reši situacijo, je vlada po ministru Gautschu ponudila Slovencem namesto celjskih paralelk gimnazijo v Ljutomeru in pozneje v katerem-

koli štajerskem kraju razen Celja, česar pa Slovenci, za katerimi so stali Čehi in Poljaki, niso sprejeli. V velikem se je sedaj ponovilo to, kar se je v malem pojavilo prvič pri ustanovitvi Južnoštajerske hranilnice. Nemci so nastopali proti vsakemu novemu pojavu in vsakemu najmanjšemu ojačenju Slovencev v štajerskih mestih, katera so gledali kot svojo narodnopolitično posest. Slovenci pa so proti nemškemu načelu posestnega stanja gledali v mestih organski sestavni del slovenske dežele, s katero se morajo mesta strniti.

Vprašanje celjskih slovenskih paralelk je postalo načelno vprašanje avstrijskih narodov, ki so vodili z Nemci narodnostne boje in kateri so se strnili za Slovenci. In ko je prosvetni minister Madeyski v proračunskem odseku nastopil za celjske slovenske paralelke, je nastopila proti njim nemška levica, nakar je proračunski odsek z večino glasov 11. junija 1895. sprejel »celjsko postavko«, iz katere so se rodili predvojni samostojni slovensko-nemški gimnazijski razredi. Sprejem celjske postavke pa je povzročil razpad vladne koalicije, sestoječe iz nemške levice, konservativcev in Poljakov, radi česar je demisioniral 1. 1895. Taaffejev naslednik Windischgrätz, kateremu je po Kielmanseggovem provizoriju sledil K. Badeni.

Istočasno s parlamentarnimi borbami za celjsko gimnazijo na Dunaju je sledil odločen napad na štajerske Slovence iz Gradca, kjer je sprejela deželnozborska večina dne 8. februarja 1895. po poslancu Kienzlu predlagano naslednjo resolucijo: »In Erwägung, daß in das Reichsbudget ein Betrag für die Errichtung eines Staatsgymnasiums mit deutsch-slowenischer Unterrichtsprache in Cilli von der Regierung eingestellt worden ist, in Erwägung des Umstandes, daß aus dem ganzen Vorgange und der Entwicklung dieser Angelegenheit ganz zweifellos hervorgeht, daß das Begehren nach Errichtung eines Untergymnasiums mit deutsch-slowenischer Unterrichtsprache in oder außer Cilli oder nach Errichtung von slowenischen Classen im bestehenden Staatsgymnasium zu Cilli nicht aus einem culturellen Bedürfnisse hervorgegangen ist, vielmehr nur dazu dienen soll, dem nationalen Einflusse und der politischen Stellung der Slowenen im steirischen Unterlande eine neue, für die weitere nationale Entwicklung maßgebende Stütze auf Kosten des Besitzstandes der Deutschen zu gewähren, in weiterer Erwägung, daß ein solcher Vorgang dem Landtage als ein offener Bruch des der gegenwärtigen politischen Situation zur Grundlage dienenden Coalitionsprincips erscheint, in endlicher Erwägung, daß dieser

neuerliche Angriff auf die Stellung der Deutschen in Südsteiermark in der Bevölkerung eine tiefgehende, sich auf das ganze Land, ja selbst weit über die Grenzen desselben hinaus erstreckende Beunruhigung hervorgerufen hat — diese geplante Einrichtung daher den nationalen Frieden im Lande ernstlich und dauernd gefährden würde — in schließlicher Erwägung, daß der Landtag die Rückwirkung solcher Einrichtungen auf das Wohl des Landes zu erwägen und darüber zu berathen, eventuell Anträge zu stellen nach § 19, Absatz 1, Punkt a) der Landtagsordnung berufen ist: spricht sich der Landtag gegen die geplante Errichtung eines Staatsuntergymnasiums mit deutsch-slowenischer Unterrichtsprache in Cilli oder von slowenischen Parallellclassen am Gymnasium in Cilli und überhaupt gegen jegliche Maßnahme auf das entschiedenste aus, welche unter dem Vorwande cultureller Bedürfnisse oder pädagogischer Rücksichten doch nur als Vorstoß gegen das deutsche Sprachgebiet in Untersteier sich darstellt. Der Landesauschuß wird beauftragt, diese Resolution zur Kenntniss der Regierung zu bringen.«

Na to resolucijo, ki odreka štajerskim Slovencem upravičenost do vsakega narodnostnega razvoja, je slovenska delegacija v graškem deželnem zboru odgovorila z izjavo:

»Uvažujé, da ima predlog, kateri je deželnozborska večina stavila koncem seje štajerskega dež. zbora dne 7. febr. t. l., namen, preprečiti ustanovitev učnega zavoda za slovensko prebivalstvo na Štajerskem, dasi se ima ustanoviti na državne in ne na deželne stroške in dasi bi se s tem nemškim sodeželanom nič ne vzelo;

uvažujé nadalje, da se s tem predlogom protestuje principiellno sploh zoper vsakršno napravo, s katero bi se ugodilo kulturnim potrebam slovenskega prebivalstva in zadostilo pedagoškim ozirom, in da torej predlog nasprotuje državnim osnovnim zakonom;

uvažujé, da se prizadevanje slovenskega prebivalstva, dobiti učni zavod, na žaljiv način predstavlja zgolj kot agitacijsko sredstvo in se Slovenci v narodnem oziru sploh proglašajo za brezpravne;

uvažujé, da je predlog podpisala cela nemškoliberalna deželnozborska večina, na čelu jej gospod deželni glavar, ki je vendar imenovan za celo štajersko deželo in ne samo za nje nemški del, in se torej v tem predlogu izražena narodna preširnost, nestrpnost in sovrašтво proti Slovencem manifestuje kot mišljenje deželnozborske večine;

uvažujé konečno, da je upoštevanje katerih koli še tako upravičenih narodnih zahtev Slovencev v tem deželnem zboru povsem izključeno,

smatramo zastopniki slovenskega prebivalstva vsako nadaljno udeležbo pri razpravah tega deželnega zbora za neplodno in brezuspešno in nezdružljivo s častjo slovenskega naroda, ter izjavljamo zategadelj, da ne moremo več sodelovati v deželnem zboru.

I. Dečko, J. Jerman, F. Jurtela, I. E. Lipold, F. Radey, F. Robič, Jos. Sernec, I. Vošnjak.

Radikalna nemška borba proti kulturnemu dvigu Slovencev, povezana s posestnim statusom quo in s sistematičnim vzdrževanjem slovenještajerske nemške manjšine, je rodila resolucijo štajerskega deželnega zbora proti celjskim paralelkam. Slovenski deželnozborski poslanci so odgovorili na njo kot advokati svojega naroda. Že v debati o resoluciji je dne 8. februarja 1895. zagrozil Radey s slovensko abstinenco za slučaj, da bo deželni zbor protiven celjskim slovenskim paralelkam. Deželni zbor je s svojo resolucijo podal načelno nemško izjavo za bodočnost in isto je storila s svojim odgovorom slovenska deželnozborska delegacija. Dosedanja narodnopolitična borba je z obema izjavama prešla v pozicijsko in taka ostala do osvobojenja l. 1918. Na nemško načelo posestnega stanja odgovarjajo Slovenci z abstinenco in z vedno glasnejšo zahtevo: Proč od Gradca!

Borba za celjsko gimnazijo je s skupnim ciljem zopet povežala štajerske Slovence v enotno politično fronto, katero utrdi tudi nastopanje proti Badeniju, ki je izjavil, da ne more upoštevati zahtev po narodnostnih koncesijah, ki bi pomenile izzivanje drugih in na katero izjavo je odgovoril Gregorèc, da misli Badeni upoštevati torej samo tiste jugoslovanske težnje, katere bodo predhodno odobrili Nemci in Italijani.

Na zunaj je manifestiral slogo enotni nastop pri deželnozborskih volitvah l. 1896., ki so poslale v Gradec F. Robiča, M. Lendovška, I. Vošnjaka, I. Dečka, Jos. Serneca, J. Žičkarja, Fr. Jurtelo in Fr. Rosino. Bile pa so te volitve že značilne za bodočnost, ko so nakazale posamezne pojavljajoče se politične grupacije. Na slogaškem, konservativno povdarjenem programu so Slovenci napredovali v vseh treh obmejnih volilnih okrajih Slovenjgradec, Maribor in Ljutomer. Drugod pa se je začelo pojavljati močnejše kot dosedaj divje, še neorganizirano štajercijanstvo, ki je z J. Lenkom tudi zmagalo v mestni skupini Slovenj-

gradec, Slov. Bistrica, Šoštanj, Muta, Marenberg in Vuzenica. Proti slovenskemu narodnojezikovno in katoliško povdarjenemu programu nastopa štajercijanstvo s stanovskim kmetским in protiklerikalnim. Vplivi kranjske diferenciacije pa so se pokazali v brežiškem okraju, kjer je samostojno kandidiral proti J. Žičkarju I. Balon.

Balonova kandidatura je predznak za državnozbornske volitve l. 1897. Celjsko kakor mariborsko vodstvo Slovencev je idejno koreninilo še v sedemdesetih letih, v času narodne borbe proti Auersperg-Lasserjevi nemškoliberalni vladi. Mlajši med njimi so bili pač važni, ne pa tudi odločilni (I. Dečko, J. Žičkar). Načela in metode so se obnavljale, ne pa tudi poživljale. Slovensko štajersko vodstvo je izražalo generacijo, katere dediščino je tudi čuvalo. Tako mariborsko kakor celjsko vodstvo pa je podraščala mlada generacija, krščanskosocialna po načelih I. katoliškega shoda in J. E. Kreka v Mariboru, narodno napredna po načelih Mladočehov in ljubljanskih narodnih naprednjakov pa v Celju. Mladi generaciji ste videli in čutili slogaške slabosti v zastanku pogledov na vedno aktualnejša socialna vprašanja ter v nujni razjasnitvi načelnih kulturnih vprašanj. Oboje je bilo v zvezi s političnim položajem na Kranjskem in s podreditvijo posameznih regionalnih političnih slovenskih skupin pod enotno narodno vodstvo in pod enotni narodni politični program. Poleg tega je povzročilo delno nazadovanje pri deželnozbornskih volitvah l. 1896. vprašanje po vzrokih, ki so obstojali v premajhnem uvaževanju naraščajoče delavske in kmetске zavesti, psihične utrujenosti od prvenstvenega boja za narodnojezikovne težnje in v pomanjkanju strumne politične organizacije. Celje je z »Domovino« vplivalo na Posavje, Maribor je s »Slov. Gospodarjem« obvladoval Podravje in istotako vplival na Posavje. Programatično pa je celjska mladina z Dragotinom Hribarjem na čelu postavila v politično sredino narodnost in ji podredila dosedaj z narodnostjo združeno vero, mariborska mladina pa je propagirala krščanskosocialna načela in ideje I. katoliškega shoda. Celje je stanovsko zastopalo meščanstvo, Maribor pa kmeta. Gospodarski nazori niso bili na nobeni strani povsem jasni in tudi novo splošno propagirano geslo združništva je koreninilo dejansko v kapitalistični miselnosti liberalizma.

Nejasni položaj sta poizkušala rešiti tako Celje kakor Maribor z zavlačevanjem določitve kandidatov, oziroma z ločenim postavljanjem kandidata v Posavju in Podravju. 4. februarja je

postavilo Slov. politično društvo, ki je v naši dobi živelo v Celju, po zaupnih možeh s posavskega Štajerskega za kandidata pete kurije Dragotina Hribarja. Tej kandidaturi se je odločno uprl Maribor, kjer je vodila skupina okoli »Slov. Gospodarja« ter proglasila Hribarja kot nemogočega nosilca programa, kakor so ga postavili v svojem pastirskem listu avstrijski škofje; poleg tega je Maribor terjal enotno postavljanje kandidatov za vso Slov. Štajersko. Hribarja je kot izdajatelja »Domovine« napravilo po mnenju Maribora nesposobnega za kandidaturo proslavljanje 25-letnice »nove šole« v »Domovini«, to je tiste šole, katero so pastirski listi obsodili. Poleg tega je »Domovina« dejansko postala v veliki meri politično glasilo slovenještajerskega učiteljstva, kakor je bil to podobno »Slov. Gospodar« za duhovščino. Objekt borbe obeh stanov je postala šola, za katero se je politično sicer vodilni slovenještajerski advokat itd. brigal z narodnojezikovne, ne pa tudi pedagoške in vzgojne strani. Pri šolskem vprašanju ni bilo mogoče premostiti načelnih razlik v pogledih na ustroj zlasti osnovne šole in narodne vzgoje, zato je ostalo šolsko vprašanje v okviru slogaštva nerešeno in baš s tem je postalo slogaštvo kulturnopolitično tudi mrtvo, kakor so bili kulturnopolitično radi svoje pasivnosti mrtvi liberalni predstavniki slogaštva obratno od konservativnih, ki so slogaštvo kulturnopolitično identificirali s konservativizmom, ki je združeval cerkvenokulturni in narodnostni program. S tem je bila zvezana tudi druga mariborska zahteva enotnosti slovenske štajerske politike. Zaupni shod v Mariboru 17. februarja pa tudi ni mogel določiti skupnega kandidata. V Mariboru zbrani zaupni možje so pod vplivom konservativcev prepustili odločitev radi kandidata za peto kurijo volilnim možem in to v nasprotju s krščanskosocialnimi mladini, ki so predlagali J. Žičkarja.

Celjska kakor mariborska odločitev je razkrila slabosti na obeh straneh. Celje je po postavitvi kandidata za peto kurijo pripustilo nadaljnje soodločanje Mariboru in mu s tem priznalo primat v slovenještajerski politiki. Slogaštvo so vzdrževali tradicija, nadalje osebne vezi, ki družijo I. Križaniča, L. Herga, I. Mlakarja, F. Radeya, F. Rosino itd. v Mariboru z F. Jurtelo v Ptuj, ali z I. Dečkom, Jos. Sernecom, M. Vošnjakom, L. Bašem itd. v Celju ali z L. Gregorčecom pri Novi cerkvi; poleg narodnostnih interesov z možno oslabitvijo političnih slovenještajerskih pozicij so bili vsi nesigurni glede sil, ki stojijo za krščanskosocialnimi in narodnonaprednimi programi. Vse to je slogaše vodilo k zavlačevanju odločitve, dokler ni krščanskosocialni na-

raščaj postavil javnosti pred dovršeno dejstvo J. Žičkarjeve kandidature proti D. Hribarju. Sklep socialnih demokratov, da bodo v eventualni ožji volitvi glasovali za Hribarja in proti Žičkarju, je Hribarju politično izpodnesel tla med prvaki, ki so se ozirali prvenstveno na kmetški stan in šele dolgo nato na meščanstvo. Naknadni zbor zaupnih mož je soglasno postavil J. Žičkarja za kandidata pete kurije, nakar se je Hribar umaknil sam. Manjšina pa je glasovala kljub temu za Hribarja in tako potrdila dejanski razkol med mladino v slovenjštajerskih vrstah, razkol, ki je bil posledica vpliva sodobnega političnega življenja sosednih dežel na slovensko Štajersko.

Štajerski Slovenci so pri volitvah l. 1897. svoje dosedanje pozicije obdržali in s sporazumno in soglasno kandidaturo J. Žičkarja ohranili na znotraj in na zunaj enotnost slovenještajerske oficijelne politike. Poleg Nemcev pa sta se pojavila dva nova politična nasprotnika: socialni demokrati in štajercijanci.

Socialna demokracija, ki je na Slovenskem Štajerskem politično prvič nastopila l. 1897., je začela ogrožati tako v mestih nemško kakor na deželi slovensko narodno fronto. Slovenci so začeli nastopati proti njej z istimi sredstvi, s katerimi so uspešno likvidirali po slovenski deželi nemški liberalizem, s prosvetnimi, izobraževalnimi in političnimi organizacijami ter novimi združenji. Zlasti aktivno se je pri ustanavljanju teh organizacij uveljavljal Dragotin Hribar, n. pr. 1. julija 1894. pri ustanovitvi delavskega bralnega in pevskega društva v Mariboru ali prvega slovenskega katoliškega delavskega društva v Žalcu 1895., katerima ste sledili katoliški delavski društvi v Vitanju in v Trbovljah. Pri teh delavskih organizacijah sodelujejo vsi Slovenci brez razlike, vendar brez trajnih in večjih uspehov.

Slovenska organizacija med delavstvom je nosila predvsem prosvetni značaj. Korenine socialne demokracije pa so poganjale iz strokovnih delavskih organizacij, katerih se Slovenci niso lotili. Miselno je slonelo slovensko delo na idejah dunajskega socialnega shoda l. 1894., ki je analiziral smernice Leona XIII. o državi, delavstvu in družini. V tem duhu se je začelo na slovenskem Štajerskem povdarjati stanovsko kmetško vprašanje, ker je bilo identificiranje slovenstva s kmetom zakoreninjeno v tradiciji in pa ker je k temu silil razmah stanovskega kmetškega gibanja pod socialno demokratsko in štajercijansko zastavo.

V nastopanju proti socialni demokraciji so sicer Slovenci, kakor smo videli n. pr. iz Hribarjevega dela, enotni, pobijajo pa jo samostojno. Pri celjski »Domovini« najdemo povdarek na in-

dividualnih interesih malega meščana trgovca ali obrtnika, katerega se skuša preko organizacije denarja in prosvete dvigniti v njegovem gospodarskem stanju, da bo nastopil kot narodni aktivni meščan politično proti nemškemu meščanu. Vzporedno s tem gospodarskim bojem nacionalističnih Celjanov proti socialni demokraciji se borijo z njo katoliški Mariborčani predvsem z obrambo nauk katoliške vere, s prikazovanjem socialne vloge duhovništva v zgodovini, z napadi na liberalizem, ki je ustvaril kmetško in gospodarsko krizo, z napadi na židovstvo, katerega emanacija je socialna demokracija, in dokazujejo po sv. Tomažu Akvinskem zmotnost socialističnih nauk, ki ne rešijo problemov časa, katere pa bo rešilo življenje po smernicah enciklike *Rerum novarum* in zadružništvo, ali z drugo besedo krščanski socializem. Skupno nastopanje vseh štajerskih Slovencev proti socialni demokraciji je rodilo na teh temeljih borbo, ki je s slovenske strani samo obnova in nadaljevanje bojev sedemdesetih let med Slovenci in nemškimi ustavaši, oziroma liberalci. Krajevno pa so bile razlike v tem, da je socialna demokracija v mnogem likvidirala nemški liberalizem in na njegovo mesto v borbi proti slovenskim slogašem kot konservativnim ultramontanom stopila sama.

Nevarnejši od socialne demokracije pa je postal Slovencem štajerski regionalizem na stanovski kmetški podlagi. Medtem ko je nastopala socialna demokracija predvsem v krajih, katerih Slovenci večinoma še sploh niso osvojili, to je v mestih in industrijskih krajih, na slovenski deželi pa samo kot manjšina, pa pomeni štajercijanstvo novo obliko nemške ofenzive iz mest na deželo. Bistvo narodnega preporoda na slovenskem Štajerskem je obstajalo v preorientaciji regionalne štajerske zavesti v narodno slovensko. Likvidacijo regionalne štajerske zavesti so pozkusili Nemci zavreti že v sedemdesetih letih z mariborskim listom »Slobodni Slovenec«. Že na stanovski kmetški podlagi je to delo nadaljeval E. Glantschnigg v Celju, ki je izdajal 1882.—1884. štirinajstdnevnik »Kmetški prijatelj«, ki pa ni imel uspehov. S poudarjanjem stanovskih vprašanj, katera je dvignila na ščit socialna demokracija, pa so ponovno začeli Nemci potiskati v ozadje katolicizem in narodnost, ko je izdal 1884. Fr. Wratschko brošuro »Slovenski gospodar in slovenski kmet« in ko je začel v Mariboru istega leta izhajati list »Štajerski kmet«.

Wratschkova knjižica je pomenila napad na dosedanje politično delo Slovencev, Štajerski kmet pa je prevzel nalogo postati izhodišče za organizacijo kmeta na programu zaključitve

narodnostnih borb in dela, »da si složno pomagajo Slovenci in Nemci, meščani in kmetje«. Gospodarsko propagira štajercijanstvo sodelovanje obeh štajerskih narodnosti, v stališču do cerkve sledi liberalizmu, v stališču do slovenščine pa izraža to, kar poznamo iz obeh graških resolucij in kar je odgovarjalo nemški težnji po narodnostnem statusu quo pred l. 1848. O slovenskih paralelkah na celjski gimnaziji je stalo glasilo štajercijancev na stališču, da bi se slovenski dijaki ne naučili dovolj nemščine ter da zahtevane paralelke radi tega niso potrebne, »ker nam več škodujejo kakor hasnejo«. V borbi slovenske duhovščine za slovenščino v uradih in šolah pa vidi strah duhovnikov, da se ne bi vpliv slovenske duhovščine radi prosvitljenih vzgledov pri Nemcih v posvetnih rečeh omejil in radi česar hoče slovenska duhovščina pretrgati kulturne stike Nemcev in Slovencev, zopet spraviti kmeta v nekdanjo fevdalno odvisnost od sebe, jo ohraniti v bodoče in če mogoče še razširiti. Poleg duhovnika je bil štajercijanstvu slovenski advokat glavni vzrok za nemško-slovenski narodnostni boj.

Štajercijanska ideologija gre v kulturnem pogledu vzporedno s socialno demokracijo in nadaljuje delo nemškega liberalizma. Slovenska reakcija na poživelo štajercijanstvo je obstojala na mariborski strani v varovanju cerkve in narodnosti, na celjski pa narodnosti. Štajercijanstvo je podeželski eksponent nemštva, ki je politično nastopalo samo v mestih in ki je imelo poleg štajercijanstva na deželi trajno stara močna eksponenta Schulverein in Südmarko. Schulverein je vodil nemško akcijo kot šolska družba, Südmarka kot gospodarska organizacija, oba skupaj pa sta nemštvo poživela in okrepila na načelu enotnosti v stanove razčlenjenega naroda. Po svoji strumni organizaciji in gospodarski utemeljenosti postane zlasti Schulverein simbol nemške ofenzivne moči na slovensko ozemlje, kakor ga kažejo naslednji primeri: Družba sv. Cirila in Metoda je osnovala l. 1894. otroški vrtec v Mariboru; mariborski krajevni šolski svet in za njim deželni šolski svet sta kot Schulvereinova eksponenta novi otroški vrtec prepovedala in dunajsko prosvetno ministrstvo ga je dovolilo šele po težavnih pogajanjih in intervencijah slovenskih parlamentarcev. Ta primer kaže vso težavnost slovenskega štajerskega položaja, ki je v boju za podrobnosti in prirodne drobtine izčrpaval energije narodnih delavcev, ki niso bili številni. Nadalje je Schulverein podprt z gospodarsko akcijo odzval v krajih, ki niso živeli gospodarsko razvitega življenja, gospodarsko šibkejšim Slovincem mladinski naraščaj.

Statistika n. pr. kaže, da je 1894. obiskovalo schulvereinske šole n. pr. v Ljutomeru 6 nemških in 69 slovenskih otrok, v Sevnici ob Savi 10 in 50, v Štorah 20 in 95, v Pekrah 5 in 90, v Razvanju 7 in 133, v Št. Ilju v Slov. goricah 54 in 35, v Konjicah 15 in 113, v Rogatcu 16 in 161; podobno je bilo razmerje tudi drugod n. pr. v schulvereinskih šolah v Svečini, Gornji Sv. Kungoti, v Ločah ali v Laškem. Schulvereinski vpliv na mladino izraža obenem tudi gospodarski vpliv Nemcev na Slovence, proti kateremu so bili Slovenci brez orožja. To je bilo tem usodnejše, ker so bile nemške gonilne sile zvezane s progresivnimi elementi dobe (industrija, promet, samega sebe se zavedajoči stanovni ter progresivne ideje časa), slovenske pa s konservativnimi (kmetstvo, racionalistično pojmovanje prirodnega prava, cerkev) in ker se Slovenci niso zavedali nujnosti, da je politična diferenciacija naroda z vsemi sodobnimi gonilnimi silami znak kulturnega razvoja naroda, ki vzdržuje baš s tem vsaj stik s svetovnim razvojem ter da se z diferenciranim progresivnim življenjem naroda tudi narodnoobrambno najefektnije zavaruje. Pri štajerskih Slovencih pa je hotelo politično vodstvo z identificiranjem cerkve in narodnosti pri konservativcih, z racionalističnim pojmovanjem narodnosti pri liberalcih rešiti narodnostni problem in narodnost zavarovati mimo in brez ozira na sodobni socialni, gospodarski in kulturni razvoj časa in Evrope. Edini vplivi od zunaj, ki so se odražali poleg parlamentarnih odmevov Gradca in Dunaja na slovenskem Štajerskem, so prišli iz metropole Slovenije, iz Ljubljane.

Proti nevarnosti aktivnega nemštva, socialne demokracije in štajercijanstva se ne borijo štajerski Slovenci z orožjem nemškega preporoda, ki se je že razvil nad liberalizem, s stanovskimi delavskimi in kmetijskimi idejami, temveč s strnjenim nastopom, podprtim s katoliškonarodno ideologijo Maribora, kateri so se podredili liberalni Celjani.

To nastopanje je narodnostno značilo sicer uspeh, ki je slovenještajerske probleme vključil v enotni slovenski program; ali ta uspeh je bil samo taktični uspeh Maribora, ki je s tem povezal slovensko štajersko na katoliškonarodno Ljubljano; ni pa prinesel Mariboru ali Celju nikakih utrditev narodnostnih postojank ter je radi pasivnosti do stanovske zamisli odbil socialno demokracijo od slovenstva, štajercijanstvu pa ob pomanjkanju slovenske meščanske ideologije omogočil politični obstoj. To novo stanje je vodstvo enako prepričano branilo v Mariboru kakor v Celju z interesi narodne sloge, ali mladina v Mariboru je

zahtevala aktivnost na katoliški idejni podlagi, mladina v Celju pa je terjala ločitev duhov po vzoru Kranjske in konec podrejevanju narodnosti katolicizmu. V protivnosti proti mariborskim konservativcem, ki so videli v slogaštvu nadaljevanje konservativne politične, kulturne in narodnostne ideologije, je mlada krščanskosocialna generacija terjala vključitev vsega slovenještajerskega življenja v novo organizacijo, katero je v zadnjem desetletju XIX. stoletja razvil v Ljubljani J. E. Krek in preko te likvidacijo sožitja z dunajskimi in graškimi konservativnimi faktorji. Podobno je istočasno napredna mlada generacija proti slogaškimi racionalistom v Celju terjala primat narodnosti v programatičnem nastopanju štajerskih Slovencev in podreditev kulturnih, tako verskih kakor socialnih in gospodarskih vprašanj narodnosti. Obe generaciji vidita sami sebe za legitimirani predstavnici novega, poživljenega slovenještajerskega političnega življenja; krščanskosocialna radi organske rasti iz konservativizma, napredna radi kontinuitete narodnojezikovnega programa od Mladoslovencev in taborov dalje. Vzporedno s tema novima slovenještajerskima strujama pa ni bilo tretje, ki bi iz zemlje same vključila socialno demokracijo v slovensko narodno življenje. Na jugu, v Posavju je radi tega morala prevzeti socialnodemokratsko akcijo Ljubljana, na severu v Podravju pa Gradec, s čimer je bila določena tudi narodnostna smer socialni demokraciji v Posavju in Podravju.

Parlamentarni razvoj je v zadnjih letih XIX. stoletja za štajerske Slovence ugoden. Leta 1896. izvoljeni slovenski poslanci dosežejo v Gradcu deželnega odbornika v osebi Fr. Robiča, v državnem zboru pa delujejo na osnovanju jugoslovanskega parlamentarnega kluba. Eventualne zveze s konservativci pod Dipaulijem ali krščanskimi socialisti pod Luegerjem odklanjajo radi nastopanja obojih proti celjskim slovenskim paralelkam; s tem so prekinili tradicije Hohenwartove dobe. Nastopanje za ustanovitev Jugoslovanskega kluba državno-zborskih poslancev sicer ni rodilo uspeha, zato pa se je z aktivnim sodelovanjem slovenskih štajerskih poslancev ustanovil krščanski slovanski klub. Prvotna štajerska zamisel jugoslovanskega kluba je tako zadobila radi nasprotstev med katoliškonarodno in narodnonapredno stranko na Kranjskem slovansko in krščanskosocialno podlago. Stari slovenještajerski zamisli jugoslovanskega kluba pa je dala Ljubljana drugo realnejšo obliko z vseslovenskim in istrskohrvatskim shodom v Ljubljani 14. septembra 1897. Ta je strnil slovenještajerske

regionalne politične razmere in težnje z enotnimi narodnimi slovenskimi. Politična narodna enotnost, ki je obstojala do sedaj predvsem načelno, je postala sedaj tudi taktična; to je že znak nove dobe, v kateri se politično slovenstvo definitivno premakne z deželnih kranjskih na narodnostne meje in ko nastopa skupno s Hrvati; to je zaključek dobe, ko so Slovenci nastopali kot del konservativcev ali pa, ko so programatično sledili drugim Slovanom, zlasti Čehom in ko začnejo skupaj s Hrvati nastopati samostojno.

V tem enotnem narodnem življenju, katero se v bodoče izraža v vsem kulturnem, političnem in gospodarskem življenju Slovencev v posameznih kronovinah in v parlamentarnem samostojnem nastopanju na Dunaju, sta že oba bistvena znaka nove dobe, ki je prihajala za Dečkovo in ko Dečka, Gregorčca, Serneca, oba Vošnjaka, Radeya, Križaniča, Herga, Mlakarja nasledijo A. Korošec, V. Kukovec, M. Ploj. Prvi kot predstavitelj krščanskosocialnega, drugi naprednega, tretji pa nadaljnega slogaškega narodnega življenja štajerskih Slovencev.

Doba I. Dečka je bila doba narodnega življenja, ko je slovenski štajerski politični program konservativen ter narodno-jezikovno povdarjen. Programatična usmerjenost je odvisna od osebnosti prvakov v posameznem kraju in od narodnega časopisja. Poleg Maribora se je razvilo v 80 desetih in 90 desetih letih XIX. stoletja Celje v novo politično središče, s čimer je prišel do izraza dualizem v gledanju na narodni razvoj sicer slogaško povezanega štajerskega slovenstva. Obe krajevni narodnopolitični središči sta posledica političnega razvoja okoli slov. štajerskega, zlasti Ljubljane; iz konservativnega Maribora zraste novo krščanskosocialno, iz racionalističnega Celja novo narodnonapredno politično gibanje, ki pride prvič do izraza pri volitvah 1897. s kandidaturama J. Žičkarja in D. Hribarja in katero je dovedlo do politične diferenciacije štajerskih Slovencev v narodnonapredno in krščanskosocialno stranko 1906., oziroma 1907. V času I. Dečka so Slovenci obvladovali politično vse slovensko štajersko ozemlje. Nemci so imeli politično moč samo krajevno, v mestih. Stanovsko je slovensko politično življenje temeljilo na kmetu, nemško na meščanu. Nastopajočo stanovsko opredelitev je Maribor z novim krščanskosocialnim delom vzel v roke z organizacijo kmeta, Celje pa meščanstva, ki je začelo nastopati kot slovenski narodni činitelj v zvezi s slovenskim posojilništvom. Nemci so iz-

rabili stanovsko kmetško misel za organizacijo štajercijanstva ter poizkusili z njim zaustaviti končni narodni slovenski preporod dežele in s Schulvereinom in Südmarko kulturno in gospodarsko varovati ostanke stanovskega fevdalizma kot svojo narodno last. V tem čuvanju fevdalnega in predmarčnega narodnojezikovnega stanja jih je podpirala štajerska deželna oblast z neupoštevanjem slovenskega narodnostnega razvoja. V boju za slovensko gimnazijo v Celju se je radikalizirala v graškem deželnem zboru borba med Nemci in Slovenci, ki daje za bodočnost deželnozborski slovenski delegaciji program: proč od Gradca! Med to takrat narodno slovensko in nemško orientirano politično življenje je v 90ih letih stopila kot krajevni politični faktor socialna demokracija, ki je v Podravju postala poleg nemštva in štajercijanstva nov narodni nasprotnik Slovencev. V državnem zboru je doba I. Dečka povezala Slovence s konservativci, katere pa je likvidiralo novo nemško socialno in narodno gibanje, ki je dovedlo Avstrijo v latentno parlamentarno krizo, trajajočo od Badenija pa do svetovne vojne. Z razpadom nemških konservativcev in z notranjepolitično slovensko pomladitvijo narodnega življenja začnejo nastopati Slovenci kot programatična in taktična enota, ki na temelju svoje kulturnopolitične orientacije nastopa vedno bolj enotno s Hrvati in Srbi in ki organizira narodno življenje pod istimi načeli iz Ljubljane in pri čemer so sedaj posamezne kronovine samo še organizacijske enote. Program taborov z zedinjeno Slovenijo je bil v smislu politične narodne organizacije dosežen z enotnim življenjem krščanskosocialnega, narodnnaprednega in tudi socialnodemokratskega programa v vseh kronovinah, kjer prebivajo Slovenci. Temelje za to politično enotnost je podal zaton XIX. stoletja, predvojna doba pa je na teh temeljih enotno politično organizacijo v podrobnostih izvedla. In s tem so se prvaki Dečkove dobe umaknili pred svetovno vojno; politično delo za narod je postalo posredno delo za politično organizacijo in zavest narodne pripadnosti je postala paralelna z agitacijo za politično stranko. Ti, pri volitvah 1897. v peto kurijo sporadično se pojavljajoči novi elementi narodnega življenja so postali bistveni za novo dobo pred svetovno vojno s splošno, direktno in tajno volilno pravico. Doba I. Dečka je uvod v njo, prehod iz konservativnega parlamentarizma v predvojno demokracijo na Slovenskem štajerskem.

Življenje in delo Ivana Dečka.

N. J. Vrabl, Maribor:

Iz mladih let dr. Ivana Dečka.

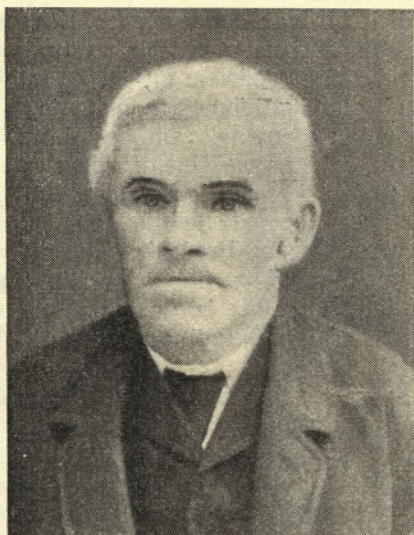
Dr. Ivan Dečko se je rodil dne 9. avgusta 1859. v Središču. Oče mu je bil Tomaž, mati pa Katarina, roj. Podgorelec. Njegov oče, rojen leta 1814., je bil zelo podjeten mož, ki se mu je po njegovem nastopu in izkušnosti poznalo, da je mnogo izkusil in da je videl mnogo sveta. Dasi je obiskoval samo eno zimsko domačo ljudsko šolo, v kateri se je naučil samo nemški čitati in pisati, se je pozneje naučil tudi slovenski čitati; znal je tudi nemški in madjarski. Pri stricu v Gradcu se je izučil čevljarstva; kot pomočnik je pozneje delal na Dunaju, v Bratislavi in v Budimpešti. Ko se je vrnil domov, se je priženil k Podgorelčevim, a majhna domačija mu ni ugajala. Ker se mu ni posrečilo kupiti kake velike hiše ob glavni cesti, si je kupil stavbišče ter si postavil veliko in lepo novo hišo, sedaj hišna šte. 26, rojstni dom Ivana.

Oče je kmalu opustil čevljarstvo, ker se mu je drugod obetal boljši zaslužek. Ko se je gradila železnica s Pragerskega v Veliko Kanižo, je prevažal inženirje ter vozil železniške prage, pozneje pa se je posvetil vinski trgovini. Tako si je precej opomogel. Imel je enajst otrok: Jakoba, Mico, Katiko, Lovrenca, Pepiko, Jožeka in Frančeka (dvojčka), I v a n a, N a c e k a, Jakoba in Feliksa (trojčke).

Sin Ivan je začel obiskovati domačo šolo trirazrednico meseca novembra 1865. V starem šolskem zapisniku iz leta 1868. čitamo, da je bil kot učenec drugega razreda na koncu zimskega tečaja dne 4. aprila z nekaterimi součenci posebno pohvaljen »zaradi lepega vedenja in marljivega obiskovanja šole«.

Ni čuda torej, da se je nadarjeni deček posebno prikupil svojemu učitelju Andreju Tolmaču, ki je še sedaj v dobrem

spominu pri starejših Središčanih, in kaplanu Martinu Šketu. Ta dva sta očeta večkrat nagovarjala, naj da sina študirat, češ da za težko delo vsled slabotne postave itak ne bo, uči pa se zelo dobro, — toda zaman; oče se ni dal pregovoriti, ker se je bal velikih stroškov. Naposled si je Ivan po kaplanovem navodilu skrivaj priskrbel potrebne listine in leta 1870. se je oče končno odločil, da dá sina v Maribor v četrti razred.

Tomaž Dečko,
oče dr. Iv. Dečka (1814—1900).

Oče je bil prvotno namenjen, dati sina v varaždinsko gimnazijo, na kateri je v tistih časih študirala večina srediških in drugih dijakov iz Prlekije, a sin se je tej nameri uprl.

Morda je pri očetovem sklepu, naj gre Ivan vendarle študirat, soodločalo tudi dejstvo, da je bilo že več bližjih in daljnih sorodnikov iz očetove in materine rodbine — gospodov, n. pr. Matija Dečko, ki je umrl kot župnik in šolski nadzornik v Graboczju na Ogrskem, Alojzij Dečko, župnik pri Sv. Roku ob Sotli, materin stric Andrej Podgorelec, oskrbnik v Maruševcih in Zlataru v Zagorju, materin brat Anton Podgorelec, ki je umrl kot bogoslovec v Zagrebu in drugi.

V četrti razred je Ivan vstopil v jeseni 1870., potem pa je v letih 1871/72. do 1878/79. študiral na mariborski gimnaziji. Kot dvanajstletnemu prvošolcu mu je 4. novembra 1871. umrla mati, stara 52 let. Izmed bratov in sester sta takrat živeli še samo enajst let starejša sestra Mica, ki se je že leta 1870. omožila s posestnikom Tomažem Dečkom, in devet let starejša sestra Katarina, pozneje poročena s sodarjem Martinom Vrablom, ki je ostala gospodinja na domačiji. Obe sta umrli v visoki starosti šele po prevratu.

Na gimnaziji je bil Ivan dober učenec. Koncem prvega razreda je bil med 42 učenci na trinajstem mestu, koncem četrtega razreda med 18 učenci na sedmem mestu. Za latinščino, grščino in matematiko ni kazal posebnega zanimanja, pač pa za slovenščino, nemščino, zgodovino, zemljepis in prirodoznanstvo. Učil se je tudi risanja in francoščine, navdušen pa je bil za stenografijo in telovadbo, kar mu je ostalo vse življenje.

Na koncu osmega razreda je bil Ivan Dečko med trinajstimi dijaki na petem mestu. Pred njim so bili trije odličnjaki: Jurij Pučko od Sv. Andraža v Slov. goricah, Janko Babnik iz Ljutomera in Adolf Roschanz iz Šoštanja ter Ivan Wesselak iz Brežic. Z njim je študiral tudi znani nemški politik Rihard Marckhl, rodом iz Brežic.

Prva štiri leta je Ivan stanoval pri čevljarškemu mojstru Antonu Komarju v Gosposki ulici, najbrž kakem starem očetovem znancu, pozneje pri mizarju Ed. Schlesingerju in usnjarju Francu Kolarju. Sam sin obrtnika, je Ivan tudi večino dijaških let preživel v obrtniških rodbinah, vsled česar se ni čuditi, da je pozneje v Celju kazal posebno prizadevanje za razvoj dobrega slovenskega obrtniškega stanu.

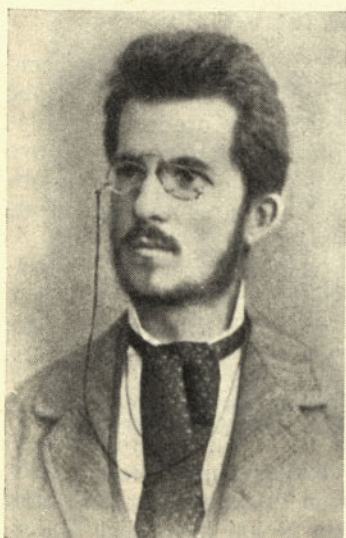
Prva leta se dijaku Ivanu ni godilo dobro, kajti podpora od očeta ni bila obilna, instrukcije pa tudi niso bogve kaj nesle. Skusiti je moral, kako se živi brez večerje in pogosto tudi brez zajutreka*). Odtod poznejša izredna naklonjenost dr. Dečka dijaštvu, predvsem dijaški kuhinji in dijaškemu domu v Celju.

Gmotno stanje se mu je zboljšalo šele, ko je junija 1874. dobil štipendijo 200 fl letno.

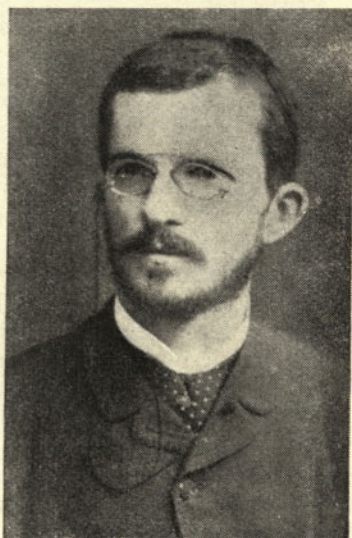
Po maturi je oče pričakoval, da pojde Ivan v bogoslovje, on pa se je odločil za pravo in odšel na univerzo v Gradec.

*) Po očetovih zapiskih je prejel Ivan v 13 letih svojih študij z doma 2673 fl. 86 kr.

Vstopil je v akademsko društvo »Triglav«, kateremu je bil dva semestra predsednik. Začel se je baviti s politiko, zlasti gospodarsko, in dopisovati v »Slovenski Narod«. O tem priča tudi njegovo še ohranjeno pismo z dne 4. aprila 1884., katero je pisal političnemu »Slovenskemu društvu« v Mariboru in v katerem opozarja odbor na svoj članek v »Slov. Narodu« o trgovski in obrtniški zbornici za Spodnje Štajersko in opozarja na okrajne zastope, »te najvažnejše korporacije, katerih večina je narodna«.

Ivan Dečko kot akademik v Gradcu.

Ivan Dečko kot odvetniški kandidat in urednik »Südsteirische Post« v Mariboru.

Ko je leta 1883. vstopil kot koncipient v odvetniško službo, je bil leto dni prav marljiv tajnik Političnega društva in organizator vsega političnega življenja na bivšem Spodnjem Štajerskem. Bil je tudi urednik »Südsteirische Post« ter je dobil ob slovesu iz Maribora zlato uro z monogramom v spomin.

Pokojni župnik **Fr. S. Šegula**, znani večletni urednik »Südsteirische Post« in »Südsteirische Presse«, je l. 1910. v Vesešnjakovi »Slogi« o dr. Dečku kot dijaku med drugim zapisal:

»Dr. Ivan Dečko ostal mi je v najboljšem spominu. V šolskem letu 1876./77. je začel sedmošolec Ivan Dečko na mariborski gimnaziji z dovoljenjem ravnatelja Ivana Gutscherja prvi javno v učni sobi prednašati in učiti slovensko stenografijo (po Bezenškovem mesečniku »Jugoslovanski stenograf«). Bil sem takrat petošolec. Na koncu tečaja je bila skušnja in Ivan Dečko podaril mi je kot svojemu najboljšemu učencu neko knjigo. Darilce sem v teku časa izgubil, česar sem se pa naučil, mi še sedaj po 33 letih dobro služi.«

2 leti v Mariboru, 20 let v Celju.

Nadaljnji osebni potek dr. Dečkovega življenja hočemo podati — rekel bi — s filmsko brzino. Zakaj to življenje je pač polno dela za slovenski narod v severnem predelu naše domovine, skromno pa na osebno zanimivih dogodkih. Njegovo delo, publicistično in politično, oboje tesno povezano, pa je obširno opisano v naslednjih poglavjih. Zato tu samo nekaj kratkih podatkov:

Po končanih pravnih študijah je mladi Dečko 1. septembra 1883. nastopil kot odvetniški kandidat v pisarni dr. Janeza Orosela v Mariboru, ter je ostal pri njem do 1. septembra 1885. Ves ta čas je bil tudi vodilni urednik lista »Südsteirische Post«, ki je zastopal interese Slovencev.

1. septembra 1885. se je preselil v Celje in vstopil v odvetniško pisarno dr. Josipa Serneca. V Celju in širokem celjskem okolišu se je takoj začutilo novo živahno narodno delo. Mlad, poln idealov, poln energije in iniciativnosti, je Dečko kmalu postal dejanski vodja celjskih in kaj hitro vseh štajerskih Slovencev. Nešteta pisma uglednih politikov in drugih veljakov dokazujejo to, saj so se vsi, i državni i deželni poslanci, i drugi narodni odličniki obračali nanj v vseh več ali manj važnih zadevah.

31. oktobra 1887. je na vseučilišču v Gradcu bil proglašen za doktorja vse pravne vede. Meseca septembra 1891. je končal odvetniško prakso, 12. oktobra 1891. je opravil na nad sodišču v Trstu odvetniški izpit, 15. oktobra je položil odvetniško prisego in 17. oktobra je odprl svojo odvetniško pisarno v Celju. Med tem pa so ga, še ko je bil odvetniški kandidat, pri volitvah v deželni zbor l. 1890. volilni možje iz kmetskih občin volilnega okraja, ki je obsegal sodne okraje Ljutomer, Gornjo Radgono in Ormož, izvolili za deželnega poslanca.

Kot pravnik je kmalu zaslovel zlasti v upravnih, jezikovnih, šolskih, političnih in podobnih sporih po celem slovenskem Štajerskem. Z vso železno doslednostjo je vodil borbo za pravice slovenskega jezika. Že l. 1887. je za Miho Vošnjaka napravil pritožbo na pravosodno ministrstvo na Dunaju in dosegel prvi slovenski upis v zemljiški knjigi na Štajerskem, ki je odsihdob postala skoro povsod popolnoma slovenska.

Fotoposnetek oljnatih slik g. dr. Dečka in gospe.

Slike je izdelal slikar Iv. Žabota. Hrani jih ga Adela v vili Livadi
(Foto Pelikan, Celje).

Kako je kot specialist v politično-pravnih zadevah, ki so se ga bali na Dunaju in v Gradcu, dosegal uspehe, kaže sledeči slučaj: l. 1887. je deželni šolski svet v Gradcu izdal na vsa šolska vodstva na slovenskem Štajerskem ukaz, da se mora s 3. šolskim letom poučevati v nemščini. Zoper ta odlok je nastopil dr. Dečko z vso odločnostjo. Sestavil je za 58 prizadetih občin zapisnike za občinske seje s prošnjo na deželni šolski svet in pritožbe na naučno ministrstvo ter dosegel, da je ostal v ljudskih šolah pouk v materinem jeziku. Vse to ogromno delo je opravljal dr. Dečko izven pisarniških ur, često pozno v noč, s pomočjo svojega pisarniškega vodje Ivana Bovha, ki še danes v visoki starosti kot upokojenec v svoji vili pod Miklavškim

hribom nad Savinjo uživa v spominih na vse one težke in vendar lepe čase.

Dr. Dečko pa se je dobro zavedal, da je prvi pogoj za narodno osamosvojitve štajerskih Slovencev njihova gospodarska svoboda in moč. Zato je krepko sodeloval na izgradnji slovenskega združništva, zlasti denarnega, in je kot tak bil tudi v odboru Zveze slovenskih posojilnic, ki je imela svoj sedež v Celju. Dolga leta je bil njen podpredsednik. Njegovo ime kot podpredsednika je vklesano v spominsko ploščo v veži palače v Strossmajerjevi ulici v Celju, kjer je danes Zvezna tiskarna. To palačo je zgradila »Zveza slovenskih posojilnic«.

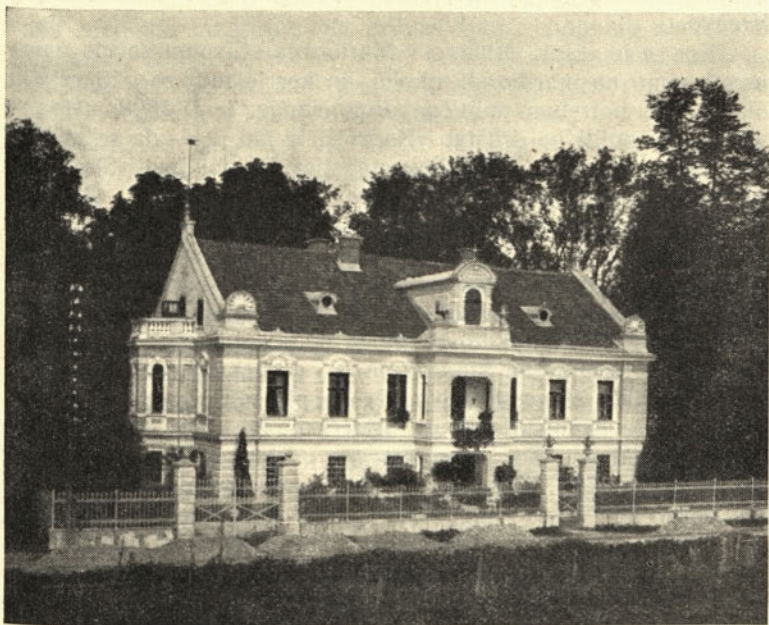
Ker v Celju takrat še ni bilo slovenskih kavarn in gostiln, in ker so na drugi strani Nemci Slovence neprestano v javnih lokalih napadali, je dr. Dečko dal pobudo za zgradbo Narodnega doma. On sam je l. 1891. na tihem kupil takozvano »rimsko obzidje« ob Ljubljanski cesti za Celjsko posojilnico. Toda šele l. 1894. so oblasti dale dovoljenje za stavbo. L. 1895. je bil blagoslovljen temeljni kamen. Dne 7. in 8. avgusta 1897. pa je bila otvoritev impozantne stavbe Narodnega doma, ki je bila odtlej svetišče in zbirališče celjskih in tudi drugih štajerskih Slovencev. Obenem je bila tudi blagoslovitev zastave Celjskega Sokola. Slavnosti se je udeležilo tudi 25 čeških Sokolov iz Prage in mnogo hrvatskih gostov. Ko so gostje prihajali iz kolodvora, je nemška policija svojat, zgnana iz vseh vetrov sveta, žvižgala, tulila in kričala: Heil und Sieg! Pereant Windische! Nieder mit den windischen Hunden! Slovenci in njih gostje pa so mirno šli proti Narodnemu domu. Branilo jih je 32 orožnikov in 2 stotniji vojaštva. Na banketu, ki se ga je udeležilo nad 400 oseb, je med drugimi govoril tudi dr. Dečko. Trg pred Narodnim domom nosi danes ponosno ime »Dečkov trg«.

Skupno s pokojnim Maksom Veršcem sta sprožila in izvršila ustanovitev Južnoštajerske hranilnice v Celju, ki je ogromno mnogo storila za gospodarski in nacionalni napredek Slovencev v celjskem okrožju. Pred prilično 10 leti se je pretvorila v podružnico Hranilnice dravske banovine.

Z veliko energijo je dr. Dečko delal na okrepitvi slovenskega obrtniškega in trgovskega stanu v Celju. O tem govori dovolj jasno izjava g. dr. Karlovška, ki jo objavljam na drugem mestu. Posrečilo se mu je, poleg velike železninske trgovine »Merkur«, v primeroma kratki dobi naseliti v Celju tako krepak in mnogobrojen slovenski obrtni stan, kakor ga v tistih časih ni bilo na Slovenskem nikjer razen na Kranjskem. V svr-

ho ojačenja narodne posesti v Celju, na čemur je dr. Dečko sistematično delal, je povzročil, da je Posojilnica kupila parcelo na vogalu današnje Cankarjeve ulice in Ceste kralja Petra ter tam postavila krasno palačo.

Obenem pa je dr. Dečko delal tudi na narodni osamosvojitvi okolice celjske, ki bi naj kot železni obroč nacionalno zavednega prebivalstva vedno bolj pritiskala na »nemško« Celje, da bi sčasoma kot zrelo jabolko padlo v slovenske roke.

Vila Livada v Gaberju.

(Foto Pelikan, Celje).

Dr. Dečko je bil tudi stalno v stikih z delavstvom in ga je »Slov. del. podporno društvo v Celju« l. 1904. izvolilo svojim častnim članom.

Mislím, da mi ni treba posebej povdarjati, da je bil dr. Dečko tudi zaveden Sokol in delj časa starosta Celjskega Sokola.

Ravno tako se je v polni meri zavedal velike važnosti Ciril-Metodove družbe. Več let je bil predsednik celjske moške podružnice CMD.

Toda kot realen politik se je dr. Dečko obenem tudi zavedal, da je zavedna mladina jamstvo za nacionalno zaveden narod. Sam je kot dijak rasel v revščini in je dobro vedel, da pomanjkanje in beda ubijata mladino telesno in duševno. Zato je na eni strani l. 1898. izposloval ustanovitev posebnega podpornega sklada za podpiranje ubogih slovenskih dijakov, na drugi strani pa je l. 1902. sprožil misel za ustanovitev društva »Dijaški dom v Celju«, čigar prvi odbor so tvorili notar Baš, prof. Cestnik, dr. Dečko, prof. Kožuh, opat Ogradi, dr. Sernek in dr. Vrečko.

Ker se je »Slov. društvo v Mariboru« sčasoma začelo omejevati samo na mariborski okoliš, in ker je tudi za ožji celjski okoliš bila potrebna politična organizacija, je l. 1898. ustanovil v Celju politično društvo »Naprej«, ki mu je — da se izogne vsakršnim nepotrebnim ljubosumnostim — dal ime »Slov. krščansko-socialno politično društvo Naprej v Celju«. Društvu je bil dr. Dečko nekaj časa sam predsednik.

Dasi je nedvomno, da je bil dr. Dečko po svojem globokem prepričanju ne samo odločno slovensko nacionalen, ampak tudi progresivno misleč duh, se je v svojem političnem delu strogo držal discipline, ki mu jo je nalagal takratni položaj Slovencev, terjajoč na Štajerskem, v ogroženem ozemlju, takozvano politiko sloge. Ponovno že so pljusnili valovi strankarske borbe iz Kranjske tudi na Štajersko. Že od l. 1896 dalje je takratni urednik »Slov. gospodarja«, prefekt v dijaškem seminšču Anton Pad. Korošec, današnji minister dr. A. Korošec, od časa do časa vršil sunke proti takratnemu političnemu vodstvu štajerskih Slovencev, očitajoč njegovi politiki doma in v štajerskem deželnem zboru pomanjkanje jasnih smernic in programa, premalo delavnosti. Na drugi strani se pojavlja v zvezi s sklepi l. slov. kat. shoda živahen pokret »katoliških« slovenskih mladeničev, ki sta ga vodila prvenstveno Korošec in Žebot. Poleg oficialnega »Slovenskega društva v Mariboru« so se v vseh okrajih, ponekod celo samo za posamezne župnije, osnovala »katoliška« politična društva. L. 1901. so se štajerski slovenski poslanci v dunajskem državnem zboru razcepili na dva tabora: Berks in Žičkar sta ostala v »Katoliškem slovanskem centru«, ki mu je bil predsednik dr. Šušteršič, Ploj in Robič pa sta šla v Hrvatsko-slovenski klub, v katerem so bili tudi dr. Tavčar, Plantan, dr. Ferjančič in A. Gaberšček. Poslanci SLS iz Kranjske namreč niso hoteli z dr. Tavčarjem sedeti v enem klubu. V »Slov. Narodu« so se ogla-

šali iz Štajerske vedno pogosteje glasovi, da slovenski naprednjaki ne bodo več volili vsiljenih jim kandidatov. In tako dalje!

Dr. Dečko je v teh razburkanih dneh vztrajal kot discipliniran borec na liniji slogaške politike, dasi je videl, da jo izpodkapajo ravno oni, ki so po »Slov. gosp.« pisali članke »Sloga poka«, »Ali hočete razdor?« in druge, v katerih so skušali viliti krivdo za pojave nesloge na druge rame. V zahvalo za njegovo značajnost v političnem delu pa so ga začetkom l. 1905. v »Slov. Gosp.« in v »Slovencu« zahrbtno in ostudno oklevetali radi njegovih naporov, da pribori Celju popolno slovensko gimnazijo, četudi ne na teritoriju takratne mestne občine celjske, pač pa tik ob meji mestne občine na teritoriju okoliške občine v Gaberju. O tem še na drugem mestu.

Moža, ki je skozi več ko 20 let neumorno in nesebično delal za pravice, za napredek in za blagor svojega slovenskega naroda, je ta krivični napad tako težko zadel, da so mu bile zlomljene njegove telesne in duševne sile. Dne 9. februarja 1905. je moral na zdravljenje v Gradec, od tam pa se je preselil čez nekaj časa v sanatorij Schweitzerhof južno od Gradca. Tam je toliko okrevaj, da je začetkom avgusta l. 1905. celo prišel zopet domov in da je jeseni 1905. še za kratek čas prišel v deželni zbor. Nenadno pa se mu je zopet poslabšalo in začetkom decembra 1905. je moral nazaj v Schweitzerhof. Tam je umrl 3. novembra 1908. Gospa Adela ga je dala prepeljati v Celje, kamor je prispel 6. novembra in se je s celjskega kolo-dvora razvil veličasten pogrebni sprevod na okoliško pokopališče.

Ob smrti dr. Ivana Dečka.

Vsi slovenski časopisi so bolj ali manj obširno poročali o smrti in o pogrebu dr. Ivana Dečka. Najbolj obširno sta pisala celjska lista »Domovina« in »Narodni list«.

»Domovina« je med drugim zapisala:

»Ne bodemo tukaj pisali žalostnih reminiscenc o nehvaležnosti in kratkovidnosti, katera je zagrenila temu izrednemu, požrtvovalno delavnemu možu zadnje jasne trenutke življenja; spominjati se hočemo na kratko njegovih velikih zaslug za spodnještajerske Slovence, spominjati se moža, ki je bil tudi glavni ustanovnik in sotrudnik »Domovine« ves čas bivanja v Celju.«

Po opisu življenja in delovanja dr. Dečka končuje list:

»Dr. Ivan Dečko ostane gotovo slovenskemu narodu na spodnjem Štajerskem v neizbrisnem spominu. Preminul je z njim nesebičen in požrtvovalen narodni delavec, kakršnih bi rabili mnogo, mnogo v današnjih žalostnih časih.«

»**Narodni list**« je zapisal med drugim:

»Z dr. Ivanom Dečkom pokopljemo 30 let zgodovine slovenskega naroda na Štajerskem.«

In dalje:

»V politični zgodovini štajerskih Slovencev pomeni ime dr. Ivana Dečka ogromno mnogo. L. 1905. je doživel ta plemeniti mož, ki je bil takrat že zelo bolan, brezmejno podle napade svojih lastnih rojakov, ki so ga v zadevi premestitve gimnazije (slovenske) iz Celja v Gaberje nečuvveno krivično dolžili sebičnosti, ki je bila temu možu po vsem njegovem delovanju tuja. Lastni politični tovariši dr. Dečka se takrat niso zavzeli za čast odličnega narodnjaka v oni meri, kakor bi se bilo moralo zgoditi. Bodisi kakor koli, danes stojimo štajerski Slovenci tužnega srca pred odprtim grobom enega najdelavnejših in najzaslužnejših rodoljbov.«

»**Slovenec**« je pod naslovom »**Umrl je**« kratko opravil in je napisal med drugim:

»Že kot vseučiliščnik je pričel dopisovati raznim listom in pozneje redno sodeloval pri »Südsteir. Post«, »Slov. Gosp.«, »Domovini« in drugih listih. Tudi našemu listu je poslal nekaj dopisov o štajerskem političnem položaju . . .«

»**Slov. Narod**« je v poročilu o smrti in pogrebu dr. Dečka dejal med drugim: »Ves pogreb je bil dostojen velikemu možu, a tudi časten za štajerske Slovence.«

»**Slov. Gospodar**« je napisal 12. novembra 1908.:

»Pogreb dr. Ivana Dečka se je vršil tako kakor je zaslužil ta najdelavnejši štajerski rodoljub zadnjega časa.

Smrt vrlega rodoljuba je naredila na vse kroge slovenskega naroda globok utis.

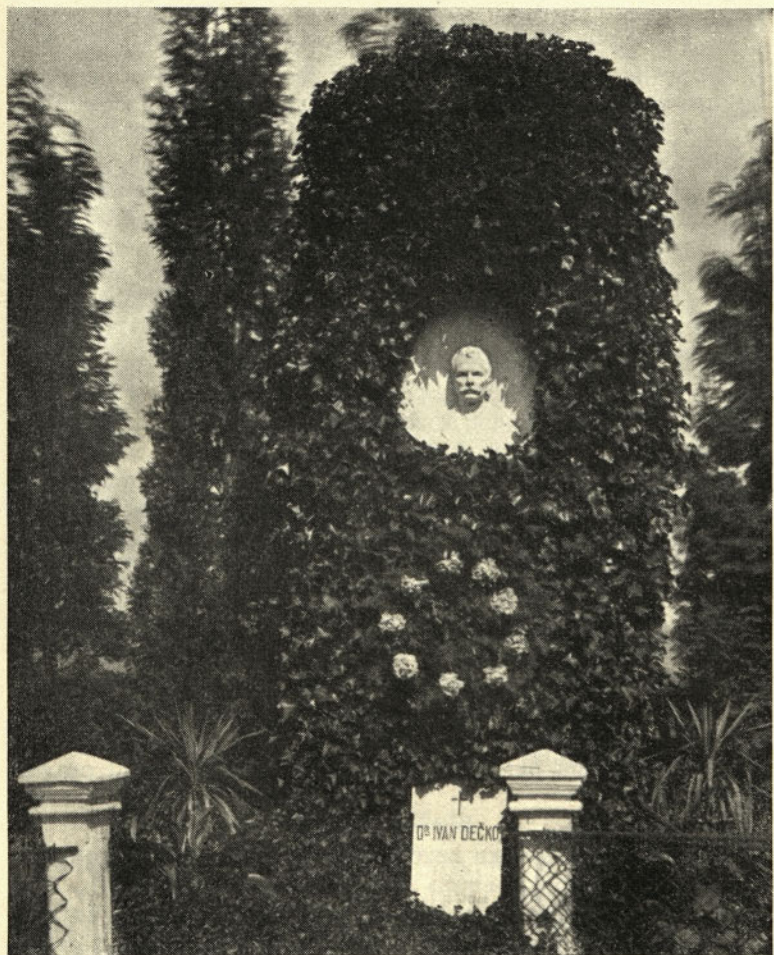
Hrabrega praporščaka v narodni vojni smo polagali v grob. Tudi Nemci, njegovi siloviti nasprotniki v življenju, so bili pretreseni ter kazali, da spoštujejo odlične veljake tudi v nasprotnih vrstah . . .«

»**Deutsche Wacht**«, ki je dr. Dečka poprej, dokler je bil zdrav in je deloval, skoro v vsaki številki silno napadala, je poročala o njegovi smrti v nekaj vrstah. »Bil je, kakor znano, voditelj štajerskih Slovencev.«

O pogrebu dr. Dečka, ki je bil veličastna manifestacija

štajerskih Slovencev, sta pisala oba slovenska celjska lista, »Narodni list« in »Domovina«, med drugim:

»Nekaj izvanrednega, kakor je bilo življenje njegovo, je bil pogreb umrlega Dečka. Bolj kot pretresljivi poslovilni go-

Grob dr. Iv. Dečka

na okoliškem pokopališču v Celju. Skala z izklesano glavo (delo kiparja Bernekerja) je danes preraščena z bršljanom.

(Foto Pelikan, Celje).

vori na pokopališču, bolj kot slivospevi je govoril včeraj veličastni njegov pogreb, da je »iz ljudstva prišel, za ljudstvo živel in za ljudstvo umrl.« Le redko kedaj spremljamo slovenskega velmoža na pokopališču, za katerim bi bila žalost celega naroda tako splošna in odkritosrčna kakor za umrlim dr. Dečkom. Je pa tudi tragika njegovega življenja in smrti tako v srce segajoča, da so se mu včeraj ob odprtem grobu klanjali celo zagrizeni nasprotniki.«

Po opisu udeležbe večtisočglave množice, zlasti Sokolstva, društev, korporacij, pevskih zborov, političnih delavcev, državnih in drugih oblasti in uradov, po opisu poslovilnih govorov: dr. Karlovška, staroste celjskega Sokola, dolgoletnemu njegovemu starosti, prof. Robiča v imenu dež. poslancev, dr. Kukovca v imenu Narodne stranke, akademika Hrovata imenom akademskega društva »Triglav« v Gradcu, je končala »Domovina« svoje poročilo: »Naj bi nas vodil duh Dečkov povsod pri naših težkih bojih za pravico in resnico!«

Državni in deželni poslanec **Fr. Robič** je v svojem nagrobnem govoru dejal med drugim:

»Dragi Dečko, zvesti tovariš, ljubi prijatelj! Slovenski deželni poslanci v Gradcu so me poslali k tebi, da se v njih imenu poslovim od tebe, pa tudi moje srce je hrepenelo in želelo posloviti se od dragega, zvestega in nepozabnega prijatelja. Tukaj sedaj počivaš od svojega truda, tukaj si našel mir, ki ga v svojem celem življenju nisi imel, pa ga tudi nisi iskal. Tvoja blaga soproga preleva solze, tvoji prijatelji in znanci plakajo, slovenski narod štajerski žaluje ob tvojem grobu. Tukaj sedaj počivaš od svojega neustrašnega političnega dela. Kakor droča voda vse jeze podere, tako si tudi ti, dragi tovariš, hotel vse jeze naših nasprotnikov podreti. V nešteti bojih si proti našim sovražnikom, proti nam krivični vladi zmagal. Z bistrim očesom, z ostrim peresom, z modro besedo si branil pravice svojega naroda.«

Na prijaznem gričku severno od Celja, na t. zv. okoliškem ali slovenskem pokopališču spi sedaj že 30 let naš dr. Ivan Dečko. Gospa Adela že polnih 30 let skrbno in zvesto čuva in oskrbuje njegov grob, ki ga krasi marmornata skala z izklesano glavo pokojnika, mojstrsko delo kiparja Bernekerja, ki je kmalu po smrti dr. Dečka na prošnjo gospe Adele sam šel na Tirolsko, kupil tam kamen in ga dal prepeljati v Celje. Nato je celo poletje bil v Celju in sklesal glavo ter dal kamnu ob-

liko lepe skale. Berneker sam je tudi bil napravil osnutek za celotni nagrobni spomenik. Model hrani gospa Adela. Celotni spomenik bo letos dodelan*).

Fotoposnetek modela nagrobnega spomenika,
izdelanega pred 30 leti od kiparja Bernekerja. Po tem modelu bo
spomenik obnovljen.

(Foto Pelikan, Celje).

Gospa Adela.

Pokojni dr. Dečko se je kot odvetnik in deželni poslanec dne 24. februarja 1897. poročil z Adelo Zanierjevo, hčerko iz znane narodne obitelji trgovca in posestnika Norberta Zanierja v Št. Pavlu v Sav. dolini. Njuna skupnost je bila žal zelo krat-

*) Tik pred oddajo knjige v tisk mi je povedala gospa Adela Dečkova, da so ji na občini izjavili namero, opustiti okoliško pokopališče. Zato mora z dokončanjem spomenika počakati. V. S.

kotrajna, komaj dobrih 8 let. Seveda pa je v teh osmih letih, ko je dr. Dečko, še poln zdravja in energije, vršil svoje obsežno narodno delo bodisi doma, na shodih ali v graškem deželnem zboru, imel le malo prilike se posvečati domu in svoji zakonski družici. Mnogokrat je gospa Adela samevala v vili Livadi v Gaberju, katero je dr. Dečko že l. 1894. kupil s pose-

Gospa Adela Dečkova danes.

stvom vred od grofice Hojos. Bil je to poprejšnji »Köttinghof«. Hiša je ta čas, ko jo je kupil dr. Dečko, izgledala kakor star samostan. Dal jo je okusno preurediti v lepo vilo. Posestvo še danes obsega 26 oralov, velik del pa je že odprodan. Na tem posestvu gospodari danes gospa Adela in živi v spominih na svojega dobrega zakonskega druga, ki ga ji je usoda pre naglo iztrgala. Neguje in oskrbuje stalno njegov grob.

Dr. Vekoslav Kukovec, Maribor:

Dr. Ivan Dečko - publicist in politik.

Celjski »Narodni list« je 5. novembra 1908. zapisal: »Z dr. Ivanom Dečkom pokopljemo 30 let zgodovine slovenskega naroda na Štajerskem.« To zgodovino sem jaz takrat obljubil napisati. Če sem to opustil, se ni zgodilo iz osebnih vzrokov, ampak iz važnega političnega razloga, ki ga skušam pojasniti koncem tega sestavka, katerega pišem v izpremenjenih razmerah zlasti na pobudo srediških rojakov, ki želijo, da bi se vsaj ob 30-letnici smrti dr. Dečka pokazala slika njihovega rojaka v luči, kakor zasluži.

Dr. Dečkova akcija za slovenski koroški list »Mir«.

Dasi dr. Ivan Dečko ni bil Korošec, je vzbudil prvi s svojim člankom, ki ga je kot visokošolec iz Gradca objavil dne 14. januarja 1881. v »Slov. Narodu« pod naslovom »Koroškim rodoljubom v preudarek«, pozornost za grozno germanizacijo koroških Slovencev glasom dopisa iz Velikovca v št. 2. »Sl. N.«, in z zahtevo, da se mora ustanoviti političen list za koroške Slovence. V članku obtožuje koroške brate, da nič ne storijo, da bi priborili slovenskemu jeziku veljavo v šolah in si izbojevali prihodnost. Poroča, da na Koroškem odločuje občinski odbor, v katerem jeziku se naj otroci učijo. Ta pa navadno sklepe, da spočetka v obeh, pozneje pa samo v nemškem. Naj bi se vendar poučilo občinske odbornike, da bodo zahtevali slovenski učni jezik v njihove šole. Prihaja do zaključka, da treba ustanoviti za koroške Slovence političen časnik. »Soča« in »Edinost« sta za Primorce, »Novice« so za kranjskega kmeta, »Slov. Narod« za slovensko inteligenco, koroški kmet pa brez vsakršnega političnega pouka hira bolj in bolj in se ne more povzdigniti na ono stopnjo narodne zavesti, na katero so dospeli njegovi vrstniki po drugih slovenskih pokrajinah. Po po-

drobni utemeljitvi pride do zaključka, da bi naročniki lahko plačevali 1 for. na leto. Določili naj bi se po vaseh v ta namen poverjeniki, ki bi pobirali naročnino (duhovniki, učitelji itd.). Kaže na dober zgled štajerskih Slovencev in opominja koroške rodoljube, da so dolžni sebi in narodu, med katerim živijo, da pomagajo koroškemu kmetu, ko vidijo, da se utaplja, pomagajo naj mu, da ne izgine v požrešnih valovih germanstva.

Da bi ideji pridobil javno pozornost, je pisal o tem v dunajski, v slovanskem duhu pisani »Tribüni«, na kar je prišel v dopisu iz Celovca odgovor v »Slov. Narodu« 29. januarja 1881.

Idejo za ustanovitev lista za koroške Slovence je »I. D.« še z novim pozivom v »Slov. Narodu« pod istim napisom čez tri tedne ponovil in je koroškim rodoljubom dal pod nos, kaj je tisti čas pisala »Deutsche Zeitung« dne 31. januarja 1881., češ, da se lahko reče, da se slovenski gorski kmetje svoje narodnosti sploh ne zavedajo, ker se z malimi izjemami od slovenske strani ne vodi nikaka agitacija. Citira tudi članek dunajske »Tribüne«, če tudi ga je bil sam tja spravil, češ, da bode sedaj boljše, ker Korošci dobijo slovenski političen list, da pa vendar pogreša veselo vest kakega slovenskega lista, da se je to uresničilo. Ker misli, da še vendar stvar ni tako gotovo zavržena, spregovori o stvari še enkrat. Če tudi list ne bode imel takoj par tisoč naročnikov, imel jih bo pa lahko 500 do 1000, ker ima tudi družba sv. Mohorja do 2500 udov. Podpirali bodo Korošce gotovo tudi drugi Slovenci in pristopili k tiskovnemu društvu ali se vsaj naročili na listič, kar velja tudi za slovenske čitalnice izven Koroške. Urednik naj bo neodvisen mož, je lahko duhovnik. Tihi sodelavci so pa lahko tudi »odvisni« možje. Izgovarjati se na krivično vlado ne kaže, ker lahko ta pade in pride še hujša. Svetopisemska tradicija, da bode prišel mesija, ne velja, kajti med čakanjem se nemška meja pomika vedno bolj proti jugu, in bati se je, da se koroški Slovenci ne zbudijo, tudi če bi mesija prišel. Kako gotove se Nemci čutijo, se vidi baš iz »Deutsche Zeitung«, ki zaključuje svoj zgornji članek, rekoč: Če se na merodajnem mestu razmere ugodno izrabijo, ni več daleč čas, ko bode meja med Nemci in Slovenci Sava mesto Drave. Tudi ta članek sta po vsebini objavila dunajska, bistveno nemško pisana »Politik« dne 11. februarja 1881. in časopis »Sloboda«, brzojavno poročilo pa »N. Freie Presse«, »Deutsche Zeitung«, »Triester Zeitung«. Istočasno govori o zgornjem nasvetu »Slov. Narod« od 8. februarja 1881. v dopisu izpod Pece.

Ta sistematična agitacija je obrodila sad. 29. dec. 1881. je prinesel »Slov. Narod« že vabilo na naročbo slovenskega koroškega časnika »Mira«.

To spretno politično vlogo je igral dr. Ivan Dečko že kot dijak na univerzi v Gradcu poleg svojih pravnih študij.

V števil. »Mira« samega 10. junija 1882. objavlja dr. Dečko dopis na urednika, naj se dela na postavitvi poverjenikov za nabiranje naročnikov v vsaki vasi. Če ne gre drugače, naj se pošljejo tiskana vabila vsem poverjenikom »Mohorjeve družbe«, naj prevzamejo še tudi poverjeništvo za »Mir«. List »Mir« sam se pa v svojem vabilu k naročbi 10. dec. 1881. sklicuje na ta sestavek.

Dr. Dečko pa se ni brigal samo za razširjanje »Mira«. Po leg člankov v »Slov. Narodu« 20. nov. 1882. se je obširno razpisal v samem »Miru« 25. nov. 1882., kako nimamo na Koroškem niti ene slovenske šole. Da to ne sme dalje tako ostati, izsprevidi vsakdo. Popisuje, da sta se v državnem zboru potegovala za Korošce grof Harach in dr. Vošnjak, v deželnem zboru koroškem pa poslanec Einspieler. Namestnik Schmidt-Zabierow je sicer izjavil, da ne bode pripustil, da bi se motil mir v deželi z agitacijo od zunaj. Kajti koroški Slovenci so baje prav zadovoljni s šolami, saj se bodo tudi oni učili slovenske črke spoznavati. Na to pripoveduje, da je na Nižjem Avstrijskem v občinah Poštorní in Lahovcih večina Čehov, ki so prosili deželni šolski svet za uvedbo češkega pouka in se zoper zavrnitev prošnje pritožili na naučnega ministra Conrada, zoper tega pa z uspehom vložili tožbo na državno sodišče, ki je ministra obsodilo. Ta rabsodba je pa posebno zanimiva za vas koroške Slovence, katerim nočejo dati šol v domačem slovenskem jeziku. Ta rabsodba nam pravi, da še vlada pravica v Avstriji, da bodo tudi nam morali radi ali neradi slovenske šole dati, samo če jih vztrajno in neustrašeno zahtevamo. Kaj torej naj storimo, da dobimo slovenske šole? Občinski odborniki napišite sledeče prošnje: (Sledi vzorec prošnje na deželni šolski svet). Potem se podpišite, pritisnite občinski pečat na prošnjo ter jo pošljite deželnemu šolskemu svetu v Celovcu. Če odkloni, pritožite se na ministra, če bi pa on odklonil, se obrnite na državno sodišče, ki bode reklo: Oni imajo pravico zahtevati slovenske šole in te se jim tudi morajo dati. Duhovni, odvetniki, notarji, pomagajte ljudstvu, ker občine ne vejo, kam naj se obrnejo. Z zjedinjeno močjo že pojde.

Občina Sv. Jakob v Rožni dolini je prosila že davno pri

deželnem šolskem svetu, naj se ji da slovenska šola. Naj se občini napravi vloga na deželni šolski svet, v kateri urgira rešitev. Več občin je izreklo poslancu Einspielerju zahvalo, da se je potegnil za slovenske šole.

»Slov. Narod« 15. dec. 1882. in v posnetku dunajska »Politik« je potem iz peresa »I. D.« prinesla bodrilo, češ, ko je g. Einspieler lansko leto naznanil, da bode izdajal za koroške Slovence časnik »Mir«, je ta vest vzbudila po vseh slovenskih pokrajinah veliko veselje, kajti vedeli smo, da je s tem napočil dan, ko se bode slovenski narod tudi na Koroškem znebil smrtonosnega dremanja ter se začel zavedati svoje narodnosti. Povsod so se odpirale rodoljubne roke, po vseh krajih naše domovine so se oglašali naročniki za »Mir«, a liste prepuščali koroškim kmetom.

Na tak način in ker se je več kmetov na Koroškem naročilo, doseglo se je, da se je »Mir« že koncem prvega leta tiskal v 2100 izvodih. List si je v kratkem času na Koroškem pridobil velik ugled. Korošci so videli, da drugi Slovenci še nismo pozabili na njih, čitali so, kako mogočno sta se za nje zavzela v državnem zboru dr. Vošnjak in v deželnem Einspieler, in začeli so se tudi sami gibati. Občine so že prosile za dovolitev slovenskih šol. Ko so se letos (l. 1882.) vršile občinske volitve, se je osnovala slovenska stranka, kar je bilo doslej nečuveno. Tako vidimo povsod po Koroški veselo gibanje, katero je povzročil »Mir«.

Če bodo prihodnje leto (l. 1883.) volitve v deželni zbor, bode »Mir« bodril kmete, naj pošljejo v deželni zbor može, ki bodo pomagali Einspielerju. Ne govorimo, da je »Mir« zdaj že na tako trdnih nogah, da izhaja brez naše podpore. Na Koroškem ne smemo zamuditi niti meseca niti tedna, ako hočemo, da si ohranimo meje, ki jih imamo še sedaj. Zatorej društva in čitalnice, ki ste se lansko leto spomnile »Mira«, postavite tudi letos v proračunu za »Mir« nekaj forintov. Slovenska reč na Koroškem mora napredovati.

Zopet je dr. Dečko takrat kot »opazujoči« v dopisu v »Slov. Narodu« 10. 2. 1883. poročal, kako so tudi v Gradcu pobirali za »Mir«. Nabralo se je 21 for., ki so jih darovali večinoma nepremožni dijaki »Triglavani«. Neizprosno je I. D. zasledoval akcijo za Korošce in »Mir« tudi še glasom dopisa v »Slov. Narodu« v l. 1884. z napisom »Za Mir«. Jedva je dve leti izhajal »Mir« in kakšna izpremema. Ena občina je že od jeseni sem v posesti na pol slovenske šole, pa oglašajo se še

druge občine. Pri volitvah v občinske odbore so se borili koroški kmetje že pod načelom narodnosti ter zmagali. Nasprotniki so izražali upanje, da »Mir« po novem letu ne bode več izhajal. Toda to se ne bo zgodilo. Prej se bo zopet v Avstriji razlegal glas za volitve. Zadnjič je propal g. Einspieler samo z 12 glasovi, v drugem (beljaškem) okraju smo ostali Slovenci nekdanj samo za 30 glasov v manjšini. Volitve v deželni zbor so pred durmi. »Mirova« naloga bodi, da v prihodnje ne bo Einspieler več sam. Zato ne smemo skopo stiskati žepov. Na Koroškem treba največ žrtev, največ pomoči. Zatorej zopet društva in čitalnice!

Nalašč sem nekoliko izčrpaneje pisal o vlogi dr. Dečka pri »Miru«, čigar ustanoviteljem označuje dr. Dečka dr. Ivan Geršak v »Ormoških spominih«. To sem storil, da na tem vzgledu vidimo, s kako zagrizenostjo in vztrajnostjo je dr. Dečko razumel drobno narodno delo. Če bi ob reformi volilnega reda leta 1907. bil g. dr. Šušteršič z enako žilavostjo dosegel tudi koroškim Slovencem sigurno volilno okrožje za dunajski državni zbor, kdo ve, ali ne bi Koroška pripadla ob razmejitvi nam celo brez plebiscita?!

Novinarstvo dr. Dečku najvažnejši instrument politične borbe.

Ker sem že na primeru propagande za ljudski list za Korošce »Mir« morebiti za koga prenatanko opisal, kako važnost je polagal dr. Ivan Dečko na publicistiko, to je časopisno in sploh javno pismeno delovanje, mislim, da je prav, da se ustavim pri ugotovitvi vodje »Mladoslovencev« dr. Ivana Geršaka v »Ormoških spominih«, da je bil dr. Ivan Dečko »najodličnejši publicist in naš prvoboritelj na slovenskem štajerskem, vzoren požrtvovalen rodoljub, ki se neumorno bori za pravice in blaginjo slovenskega naroda«. Dr. Geršak v tem oziru pravi, da se je Dečko že za časa svojega bivanja na vseučilišču v Gradcu posvetil žurnalistiki, kar smo videli na primeru propagande za koroški »Mir«. S tem pa najprimerneje preidem k daljnji konstataciji »Mladoslovenca« dr. Geršaka, ki pravi, da se je dr. Dečko, dovršivši vseučiliške študije, z vso vnemo posvetil novinarskemu delovanju ter je sodeloval pri »Slov. Narodu«, »Slov. Gospodarju«, »Miru«, »Domovini«, zlasti pa pri »Südsteierische Post« v Mariboru, kateri je bil ves čas bivanja v Mariboru tudi dejanski urednik, ter je s svojimi

članki močno vplival na celo smer slovenske politike na slovenskem Štajerskem.

Če smo zgoraj videli, kako se je že kot dijak vrgel v reševanje Koroške z »Mirom«, nam pomeni navedba, da je po dovršenih pravnških študijah bil najodličnejši žurnalist v vseh zgornjih listih, da to delovanje skozi nadaljnih 20 let ni bilo manj temeljito in da narod od njega ni imel manjše koristi. Pri svojem dveletnem bivanju v Mariboru je pisal v »Slov. Narod« in »Südsteir. Post« in v »Slov. Gospodarja«. Maribor je dal mnogo podlage za enako ostre borbe za uveljavljenje slovenske stvari. Značilno je, da dr. Dečko, ki ni mogel biti kaj drugega nego naprednjak, ker o drugačnih akademikih takrat še ni bilo čuti, ni gledal na drugačno usmerjenje sodelavcev in je pisal tudi v »Slov. Gospodarju«, kar se je njemu zdelo samo ob sebi umevno, kar pa ni vsakomur lahko razumljivo. Njemu je pa bilo le za stvar. Ne bo se pa splošno razumelo njegovo sodelovanje v »Südsteirische Post«, oz. pozneje »Südsteirische Presse«. Nemško-pisani listi Slovencev so bili takrat nujna potreba za politične delavce. Že pri poglavju o »Miru« smo videli, da je dr. Dečko delal paralelno z nemško pisanimi listi »Tribüne«, »Politik« itd.

Da so Slovenci izdajali v Mariboru, kakor prej tudi v Ljubljani, nemški pisane liste, pomeni, da so računali z razmerami; ti listi so bili glasniki Slovencev ne le v širni Avstriji in proti instancam, ki so bile nemške, ampak sploh v svetu, ki slovenskih listov ni čital, nemške pa. Le mož posebnih sposobnosti je mogel tu biti uspešen boj za svoj program in to je bil, kakor dr. Geršak pravi, najodličnejši žurnalist dr. Dečko. Njegov nečak, ravnatelj mariborske kaznilnice, g. J. N. Vrabl piše župniku g. Fr. S. Šeguli, ki je bil urednik tega lista in je šele nedavno umrl v Mariboru, da je dobil dr. Dečko za to ob odhodu iz Maribora kot nagrado zlato uro. To je bilo takrat plačilo žurnalistom. Ne da bi to žurnalistično delo dr. Dečka v Mariboru dalje pretresal, menim, da je bilo to delo, v zvezi s sledečimi naporji drugih narodnih delavcev, v mnogočem podlaga za rezultat mirovne pogodbe v St. Germainu, da nam je ostala skoro cela slovenska Štajerska rešena.

Ko je prešel dr. Dečko l. 1883. iz Maribora v Celje, kjer je delal dve desetletji, je kmalu uvidel potrebo lokalnega lista. Bila je to od Dragotina Hribarja izdavana »Domovina«*), ki je

*) Od l. 1891. naprej!

bila tudi dete dr. Ivana Dečka in o kateri podrobneje govoriti bi bilo odveč.

Če o drugih publikacijah ne govorim, ne morem prezreti izdanja občinskega reda, s katerim in s pridanimi judikati višjih instanc je podal dr. Dečko dragoceno orodje vsem, ki so se borili za pridobivanje občin v slovenske roke in se sploh pečali z občinsko upravo.

Dečkov boj za slovenski jezik v šolah in uradih.

Glavno vprašanje v borbi Slovencev za narodno enakopravnost se je zdelo dr. Dečku doseči, da se narod more v šoli in uradih posluževati svojega jezika in da se ž njim s strani uradov v slovenskem jeziku občuje in dopisuje. Obravnaval je to vprašanje publicistično najprej v »Slov. Narodu« 20. nov. 1882. pod napisom »Zakaj Slovenci v jezikovnih vprašanjih tako malo dosežemo«, nadalje v istem listu 27. januarja 1883. pod napisom »Več javnosti«, potem zopet ravnotam 5. marca 1883. z obravnavanjem vprašanja »Ali res ni možno doseči, da bi politične oblasti slovenskim občinam slovenski dopisovale«, v »Slov. Gospodarju« 5. aprila 1883. pa s spisom »Kdaj bodo gospodske slovenskim strankam slovenski dopisovale«, enako pa skozi dve desetletji naprej s publicističnim izvajanjem v raznih listih v istem smislu.

Dr. Dečko je prišel do zaključka, da treba postopati vztrajno, toda na podlagi zakonitosti, da se izvojuje enakopravnost. Ni videl pomanjkljivosti v tem, da v zakonih ni bila ta enakopravnost predvidena. Smatral je, da je avstrijska ustava iz l. 1867. v § 19. o osnovnih pravicah gojitve narodnosti in jezika vsakega naroda dala celo zadostna jamstva. Ta zakon je bil sicer okvirni zakon, katerega izvedba bi imela za razna področja slediti s posebnimi izvršilnimi zakoni in naredbami. Če teh zakonov ni bilo, kar je bilo seveda ob sebi veliko zlo, je vendar splošno zgornje jamstvo bila dobra podlaga za izvojevanje pravic; le prezreti se ni smelo, te zahteve stalno in odločno ponavljati. Dr. Dečko je, kakor smo na slučaju tožbe na državno sodišče glede čeških šol na Nižjem Avstrijskem zgoraj čitali, zaupal temu sodišču, ker je zgornja odločba bila nepričakovano odločna in jasna.

V tem oziru, kakor v zahtevanju dopisovanja oblasti z narodom v njegovem jeziku, je pa videl dr. Dečko veliko napako v tem, da prizadete občine niso vedno šle na pot pritožbe, in

da se kršenja pravic našega jezika niso zadostno v javnosti kritikovala. Ker kmetu ni bilo pripisati, da vse te korake zmiraj stori, se je dr. Dečko obračal z ostrimi očitki na inteligenco, zakaj kmetu v tem oziru ne pomaga sama ali preko Slovenskega (političnega) društva v Mariboru. Dr. Dečko je navajal poleg zgornje razsodbe državnega sodišča še druge točne dokaze, da se s pritožbo doseže pravica. Sklicuje se na slučaj, da je uprava južne železnice, četudi je bila privatno podjetje, z ostrim odlokom pozvala železničarje na spodnjem Štajerskem na odgovornost zaradi raznarodovalne propagande, ker se je šlo odločno v javnost s pritožbo. Opozarja, kako je l. 1880. v štajerskem deželnem zboru na interpelacijo slovenskega poslanca dr. Šuca namestnik baron Kübeck dal zadovoljiv odgovor, češ, da je tekom 10 let njemu znan en edini slučaj, da se od okrajnega glavarja občini ni ugodilo v njenem jeziku in je v tem slučaju stvar bila popravljena, in je pripravljen v vsakem slučaju isto storiti, če za take nedostatke izve. Dr. Dečko vpraša, zakaj se drugi slučajji tekom celih 10 let niso prijavili, ko se je vendar splošno proti predpisom postopalo, in poziva zopet »Slov. politično društvo v Mariboru« k redu. Navaja sijajen odgovor, ki ga je dal predsednik vlade grof Taaffe maloruskemu poslancu Kulačovskemu, kateri se je bil pritožil, da se v nekem slučaju stranki ni dala rešitev v razumljivem jeziku. Zato je vendar vlada tu, da ščiti polno ravnopravnost vseh narodov in bo on z vso odločnostjo nastopal. Na te svetle vzglede je kazal dr. Dečko kot publicist neprestano v »Slov. Narodu«, pa tudi v »Slov. Gospodarju« in drugih listih. In ne brez uspeha. Kje bi bili, če bi ne bil on in oni, ki so mu pomagali, opravili tega ogromnega drobnega dela?

Dr. Dečko v deželnem zboru. — Vložil prve slovenske interpelacije.

Glavno polje delavnosti je pa dr. Dečku bilo delovanje v avtonomnih telesih in za nje. F. S. Šegula, urednik »Sloge«, piše tamkaj leta 1910., da je dr. Dečko kandidiral za državni zbor v mestih in trgih skupine Celje in dobil 642 glasov, dočim je zmagal Pommer z 720 glasovi; toda rekel mu je dr. Dečko, da je sicer kandidiral, da se bojuje, da mu pa niti ni mnogo za državnozborski mandat, vsled katerega ne bi mogel svojega poklica izvrševati. Vidimo ga pa kot poslanca v deželnem zboru

štajerskem od l. 1890., ko je bil še koncipijent, do l. 1896., potem izvoljenega zopet 1896. in 1902. Kakor je pa dr. Dečko avtonomije cenil, je vendar uvidel, kako nehvaležno polje so bile za štajerske Slovence. V odlomkih iz raznih del, ki jih je kaligrafično spisane v dveh posebnih lepo vezanih knjigah zapustil še izza dijaških let, je v tem oziru bil pač za dr. Dečka značilen dopis iz Zagreba »Slov. Gospodarju« 27. februarja 1868., ki pravi: »Lepa si mi, deželna avtonomija, v tebi leži zdravo zrnce federalizma. Ali vsaka stvar je le v nekih posebnih okolnostih in razmerah koristna, tako tudi deželna avtonomija. Tako da n. pr. navedem: voda žejnega okrepča, utapljučega pa utopi. Ravno tako je tudi deželna avtonomija za slovenski narod na eno stran okrepljujoča, na drugo stran pa utapljuča moč. Kranjske in goriške Slovence bo deželna avtonomija krepila, dokler bo namreč v njih deželnih zborih večina slovenska, nas druge, štajerske, koroške, tržaške in istrske Slovence bo pa deželna avtonomija utapljala. Ona bo nož, nam na srce postavljen, ona bo pravno orožje v rokah večine, ki bi nas rajši danes nego jutri v Renu potopila. Če hočemo, da se od deželne avtonomije okoristimo, treba, da se prej zedinimo Slovenci v en teritorij. To je temelj našega bitja.« Štajerski deželni zbor je imel nazadnje 87 poslancev in izmed teh kljub tretjini slovenskega prebivalstva le 13 slovenskih, ker v kurijah veleposestva, trgovskih in obrtnih zbornic ter mest niso Slovenci dobili niti enega poslanca, 12 so jih dobili v kmečkih občinah in le enega, ko so mene slovenski trgi izvolili l. 1909., iz skupine slovenskih trgov.

Kakor piše namestnik deželnega glavarja, dr. Fr. **Jurtela**, župniku Šeguli, je dr. Dečko v deželnem zboru »pridno delal, ker takrat med poslanci še ni bilo trotov, temeljito se je pripravil za delo v odsekih in zbornici. Prazno besedičil ni nikoli. Zato ni prišel sam v zadrego in ni spraval slovenskega kluba v zadrege. Vsako mu izročeno delo je rad prevzel ter tudi vestno opravil. Hlastanja, da bi se izkazal on kot prvi, ni poznal. Vedno je hotel biti enak med enakimi. Zasedanje deželnega zbora za dr. Dečka in slovenske poslance ni bila doba zabave, ampak napornega nepretrganega dela. Število slovenskih poslancev je bilo majhno, niti ni zadostovalo, da bi mogli staviti izpreminjevalne predloge. Nemška večina pa je imela talente in izvežbane moči v svoji sredini. Večkrat je nastal za slovensko delegacijo obupen položaj. Pa reklo se je vztrajati in potrpeti. V takih položajih je postal dr. Dečko tih, pa pogum

ga ni zapustil. V družbi je bil ljubeznjiv, pa malo kedaj prav vesel. Vedno se je držal bolj na resno stran.«

Dr. Dečko je vložil v deželnem zboru v Gradcu prvi slovenske interpelacije, seveda na divjo jezo nemške večine, pa tudi vso dobo delovanja je vsled obstoječih razmer interpelacijsko pravico izrabljal, da se je slovensko stališče in stališče volilcev vsaj javno obravnavalo. Ko so slovenski poslanci nekoč z dnevno in nočno obstrukcijsko sejo poudarili svoje zahteve, deželni glavar Edmund grof Atems ni niti jedel niti pil, da bi mu ne bilo treba zapustiti mesta in ga odstopiti ta čas Slovincu.

Gospod avtor pričujočega članka naj mi oprostí, ako kar tu skušam izpopolniti sliko dr. Dečkovega dela v deželnem zboru štajerskem z nekaterimi podrobnejšimi podatki. To storim radi tega, ker ravno v njegovi dobi vidimo najostrejšo borbo tudi v deželnem zboru, deloma v zbornici sami, deloma v obstrukciji, deloma v abstinenci.

Dr. Dečkovo kandidaturo je vsikdar (l. 1890., 1896. in 1902.) postavilo oficielno »Slov. društvo v Mariboru«, prvič za volilni okraj Ljutomer—Gornja Radgona—Ormož, kasneje pa dvakrat za volilni okraj celjski.

V deželnem zboru je bil dr. Dečko v vsakem zasedanju izvoljen v eden ali drugi odsek (naučni, za volilno reformo, za prošnje itd.).

Nešteto pritožb in interpelacij je vložil, večinoma v slovenskem jeziku, zlasti radi pomemčevanja v šolah, radi nasilnosti Nemcev pri raznih volitvah, radi samonemških razglasov v Celju, za regulacijo Savinje, Voglajne, Hudinje in drugih rek in potokov, za popravila in nove gradnje cest itd.

Zlasti znameniti pa so bili sledeči njegovi predlogi:

8. februarja 1898., naj se **štajerski deželni šolski svet razdeli po zgledu na Tirolskem in Češkem na slovenski in nemški oddelek;**

istočasno predlog za **spremembo deželnozborskega volilnega reda** v pravcu pravične razdelitve mandatov;

15. aprila 1899. predlog za ustanovitev **slovenske meščanske šole v št. Juriju ob j. ž.**

Ponovno so morali slovenski deželni poslanci stopiti v borbo potom **abstinence (odstranitve od sej)**. Tako so slovenski poslanci 8. februarja 1895. izstopili iz deželnega zbora, ker je nemška večina glasovala za predlog dr. Kienzla proti slovenski gimnaziji v Celju. V oklicu na slovenske rojake, ki ga je sestavil dr. Dečko in so ga podpisali vsi slovenski deželni poslanci dr. Dečko, Jerman, dr. Jurtela, dr. Lipold, dr. Radej, Robič, dr. Jos. Sernec in Miha Vošnjak, utemeljujejo svoj izstop in pozivajo rojake, naj vztrajajo v borbi za slovensko gimnazijo v Celju. Dež. namestniku pa so izročili spomenico, v kateri so nanizali pritožbe in zahteve Slovincem.

Koncem leta 1895. je bil deželni namestnik baron Kübeck upokojen. Njegov naslednik Baquehem je skušal slovenske poslance pridobiti za zopetni vstop v deželni zbor. Toda na občnem zboru »Slov. društva v Mariboru« 22. decembra 1895. je predsednik dr. Gregorec

sporočil soglasni sklep deželnih poslancev, da se ne vrnejo v deželni zbor.

Po volitvah l. 1896. so slovenski poslanci zopet vstopili v zbornico. Ko pa je 20. aprila 1899. nemška večina z 20 proti 20 glasovom odklonila predlog za ustanovitev kmetijske šole v Št. Juriju ob j. ž., so slovenski poslanci zopet zapustili zbornico. Ravno tako 18. maja 1899., ko je nemška večina demonstrativno odglasovala podporo 20.000 gld. za Südmarko, Schulverein, celjski Studentenheim in za nemške dijake celjske gimnazije.

Še enkrat so se vrnili slovenski poslanci koncem decembra 1899. Ker se postopanje nemške večine napram Slovincem ni prav nič spreminilo, so slovenski poslanci na zaupnem posvetu 26. marca 1900. v Mariboru soglasno sklenili, da ne vstopijo več v deželno zbornico. 27. marca 1900. so izdelali od dr. Dečka sestavljen proglas, podpisan od vseh poslancev dr. Dečka, Dr. Jurtele, Lendovška, Robiča, dr. Rosine, dr. Jos. Serneca, Iv. Vošnjaka in Jos. Žičkarja, v katerem utemeljujejo svoj izstop. »Slovensko društvo v Mariboru« je kot oficialni politični organ spodnještajerskih Slovincov abstinenco odobrilo. Tudi na shodih, ki so jih poslanci priredili po celem slovenskem Štajerskem, je bila abstinenca od naroda odobrena.

Nemci pa so se vendarle zbal in so si zato naročili takozvano »pesniško deputacijo«, ki bi naj pod pretvezo nujnosti regulacije Pesnice demantirala navedbe slovenskih poslancev. Če vemo, da so bili v tej deputaciji znani renegati Ornig, Visenjak i. dr., vemo dovolj.

Pred sestankom deželnega zbora 17. junija 1901. so slovenski deželni poslanci imeli zaupno posvetovanje 12. junija v Mariboru in so soglasno sklenili nadaljnjo abstinenco, ker se položaj za Slovence od l. 1899. ni prav nič izpremenil. Slovenski zaupni shod 22. avgusta 1901. v Mariboru je abstinenco odobril. Vendar je značilno, da je pred tem na shodu »Kmetijskega društva« v Slov. Bistrici, sklicanem od Ludvika Kresnika, prefekt A. P. Korošec napadel »nedelavne« poslance in sploh celo takratno taktiko slogašev, ki da je brez programa. Na mariborskem zaupnem shodu je dr. Dečko obširno pojasnil razmere v deželnem zboru, zapostavljanje Slovincov v gospodarskem in kulturnem pogledu s strani nemške večine, inzulte proti slovenskim poslancem itd. Vendar so se tudi nekateri kmetijski delegati izjavili proti abstinenci, ki pa je bila — kakor rečeno — z večino odobrena. Kmet Jakob Vrečko iz Ponikve, odvetnik dr. Brumen iz Ptuja itd. so govorili za obstrukcijsko taktiko.

Slovenski deželni poslanci so nadaljevali abstinenco tudi še v letu 1902. Za november 1902. pa so bile razpisane nove volitve in sicer za 4. november za kmečke občine. Slovenski zaupni shod dne 2. oktobra 1902. je v celjskem volilnem okraju kmečkih občin zopet postavil kandidaturo dr. Dečka, poleg njega pa dr. Juro Hrašovca. Dr. Dečko je zbral 230, dr. Hrašovec 220 glasov volilnih mož.

Decembra 1902. je bil imenovan za dež. glavarja na Štajerskem grof Edmund Attems, za njegovega namestnika dr. Jurtele.

12. decembra 1902. so imeli štajerski deželni poslanci posvet v Mariboru. V svojem komunikeju so pozdravili »poskus sprave med Nemci in Čehi, ki naj omogoči skupno življenje sosednih narodov v državi«. Zahtevali so, da se tudi »v južnih avstrijskih pokrajinah storijo enaki koraki v svrhu izvedbe popolne enakopravnosti slovenskega

naroda«. Protestirali so proti izjavi nemškonarodne stranke na Štajerskem, s katero je ta zopet odklonila vsakršno spravo s slovenskim narodom. Vendar so sklenili, da vstopijo v deželni zbor in da so pripravljene sodelovati, dokler jim bo to mogoče. 29. decembra 1902. so zopet prišli. Namestnik dež. glavarja dr. Jurtela je v njihovem imenu podal sledečo izjavo: »... če smo zopet vstopili v deželni zbor, dasi razlogi, ki so bili prej za nas merodajni, niso izginili, storili smo to, da še enkrat poskusimo, da se pritožbe in upravičene zahteve slovenskega naroda v prosvetnem in gospodarskem oziru uvažujejo, posebno glede deželnega reda in dež. volilnega reda, s katerima se sedaj godi velika krivica slovenskemu narodu.«

Glede spremembe obeh teh zakonov so slovenski poslanci stavili konkretne predloge takoj v prvi seji 29. dec. 1902. Predlogi so bili izročeni odseku za volilno reformo.

10. nov. 1903. je dež. zbor sklenil zakon o volilni reformi. Uvedene so bile direktne in tajne volitve v 4 kurijah: graščaki (12 mand.), mesta in trgi (25 mand.), kmečke občine (8 mand., od teh 3 na slov. Štajerskem). Pri volitvah iz splošne kurije 20. sept. 1904. sta bila izvoljena Roš in dr. Ploj, v volilnem okrožju Maribor-Slov. Bistrica pa je slov. kandidat Thaler ostal v manjšini.

Ko so Nemci novembra 1904. začeli v dež. zboru proračunsko razpravo, predno so bile v smislu dogovora sprejete razne kulturne in gospodarske zahteve Slovencev, je Robič v imenu slovenskih poslancev zahteval odstranitev proračuna z dnevnega reda. Ker Nemci niso hoteli ugoditi, so slovenski poslanci začeli z obstrukcijo. Nato so Nemci popustili. A že v naslednji seji je bil zopet proračun na dnevnem redu. Slovenci so zopet obstruirali. Deželni zbor je bil odgođen.

Ko je dež. zbor 11. jan. 1905. sprejel sklep, da naj deželni odbor do prihodnjega zasedanja stavi predlog glede slov. kmetijske šole za slovensko Štajersko, so slovenski poslanci začasno opustili obstrukcijo.

Februarja 1905. je dr. Dečko zbolel in njegovo delo je prenehalo.

Ko sem nedavno razgovarjal z bivš. drž. in dež. posl. v Avstriji in poznejšim senatorjem v Jugoslaviji, dr. M. Plojem, mi je izjavil, da je bil dr. Dečko borbena — za njegove politične pojme preveč borbena narava, in da je bilo z njim težko delati, ker ni bil dostopen za kompromise. Izjava celjskega starine Iv. Likarja, ki jo objavljam na drugem mestu, to potrjuje. Zdi se mi, da služi to dr. Dečku in njegovemu političnemu delu samo na čast. Že dejstvo, da je bil dr. Dečko prvi slovenski poslanec, ki je v svoji doslednosti vlagal slovenske interpelacije, govori dovolj.

V. S.

Dr. Dečko v borbi za okrajne zastope in občine.

Da je bila deželna avtonomija štajerska za Slovence res utapljaljoča moč, se je pokazalo z izdajanjem in izvajanjem zakona o okrajnih zastopih, ki so predstavljali eno stopnjo avtonomije med deželo in med občinami. V Avstriji so imele le štiri dežele okrajne zastope, med njimi Štajerska, ki si je prikrojila ta zakon za Slovence tako krivično, da je dobila v okrajnih od-

borih orožje germanizacije. Dr. Dečku se pripisuje, da je ta deželni zakon označil v deželni zbornici »eine zum Gesetz erhobene Schurkerei«, vzakonjeno lopovščino. Ker je tudi tu veljal kurialni volilni sistem kurij veleposestva, velike industrije, mest in trgov ter kmečkih občin, so mogli imeti vse važnejše okrajne zastope na slovenskem Štajerskem Nemci v rokah, seveda v Mariboru, pa tudi v celjskem okraju z le 5% nemškega življa, enako v Ptujju, Ormožu, celo na Laškem. Iztrganju teh okrajnih zastopov iz nemških rok je bilo posvečeno glavno, toda trudapolno in vendar uspešno delo borbe dr. Dečka za slovensko enakopravnost. Dr. Juro Hrašovec piše 20. listopada 1912. župniku Šeguli:

»Leta 1887., ko je bila volitev za celjski okrajni zastop dovršena in je nemška stranka, kakor že vedno poprej, spet v veleposestvu zmagala, se je dr. Dečko pritožil na upravno sodišče, češ, da 70 takozvanih veleposestnikov ne spada v imenik veleposestnikov. Bili so to sami celjski hišni posestniki, ki so plačevali dovolj davka od svojih hiš in imeli le nekaj malega posestva, kak majhen travnik ali malo njivico v okolici, a bili so vpisani v imenik kot veleposestniki. Upravno sodišče je razsodilo, da hišni posestniki, če plačujejo večinoma davek od hiše in le nekaj od zemlje, če to tudi preseže stopnjo davka za vpis v listo veleposestnikov, niso in se ne morejo smatrati kot veleposestniki, ker je veleposestnik vendar nekaj drugega kot posestnik posamezne hiše. Vsled tega je bil okrajni zastop, četudi je bil že izvoljen načelnik, njega namestnik in odbor, razpuščen in so se vršile nove volitve. Tako je bilo treba Nemcem iztrgati iz rok tudi okrajne zastope v Ptujju in Ormožu, kar se je cenilo kot velik uspeh pravične slovenske zahteve.«

Isto je veljalo glede občinskih volilnih imenikov na podlagi treh razredov, kjer so Nemci mest Celja in drugih vplivali, da so imele n. pr.: občina celjska okolica, Škofja vas, Teharje, ki so bile čisto kmečke občine, nemške zastope. Koliko je tu bilo treba reklamacij in agitacije, da je postala ena za drugo od teh občin slovenska. V občini vojniški okolici je razdelil sodni svetnik Pevetz del svojega posestva na male parcele, ki so se prepisale na celjske Nemce, da so prišli volit in odločili zmago svoje stranke. Dr. Dečko je razparceliral, da to prakso osmeši, tudi del svojega posestva v Teharjih in sem še tudi jaz bil do nedavna lastnik take volilne parcele, toda katastrska uprava je končno napravila konec taki zlorabi. Občine Teharje, Petrovče, Škofja vas, 9 občin župnije Sv. Križ pri Slatini in več

drugih so pa dr. Dečku izkazale svoje priznanje s tem, da so ga izvolile častnim občanom.

Čehi I. 1899. v Celju, — Dr. Dečko riskira eksistenco za obrambo slovenske časti.

Že gori smo iz pisma namestnika deželnega glavarja dr. Jurtele kot najbolj poklicane osebe izvedeli, kako je bil dr. Dečko v osebnem občevanju tih in skromen, pa resen človek, gotovo torej najmanj razpoložen za kako pustolovščino. Vendar je kot sicer ne formalno določeni, pa dejansko priznani politični voditelj bil ob trenutku potrebe pripravljen tvegati vse in tudi svojo eksistenco za čast njemu zaupajočega naroda. Da to dokaže, je dal priložnost 9. avgust 1. 1899., ko je ob priliki sprejema čeških visokošolcev v celjskem Narodnem domu nastopila resna nevarnost za njih življenje, katero je odvrnil dr. Ivan Dečko z nevarnostjo za samega sebe s svojim odločnim nastopom.

Pri velikem interesu, ki so ga imeli celjski nemški mogotci na ohranitvi nemškega posestnega stanja, so se že ponovno pripetili slučajji, da so podprti od sistema vse storili, da bi onemogočili moralne uspehe Slovincem v sosessti Celja kot nekakšne posvečene nemške posesti. Že ob razvitju sokolskega prapora nekaj let poprej in ob izletu Sokola v Žalec oziroma na telovadišče pri Novem Celju, ko so ti morali korakati tja po desnem bregu Savinje mimo tako zvane gozdne gostilne, so bili predmet dejanskih sramotenj mladega ženskega celjskega sveta in je malo manjkalo, da ga mladeniči niso v Savinjo pometali. Tudi pri nekem poznejšem sokolskem zletu so smeli Sokoli, prihajajoč v Celje iz Ljubljane, šele eno postajo severno, v Štorah, izstopiti in korakati uro daleč po travnikih mimo Bežigrada v celjsko okolico na telovadišče pri Majdiču. Ko so 9. avgusta 1899. prišli češki dijaki pod vodstvom profesorjev Stoklasa in dr. Hynka, da si ogledajo Celje, so Nemci hoteli to na vsak način preprečiti. Ko so pa Čehi vendar prišli in so imeli s Slovenci družaben večer v Narodnem domu, si je dal celjski župan Stiger poslati policijo od župana Neunerja celo iz Celovca, seveda manj v varnost Celjanov nego v druge namene. Ko so se Slovenci po polnoči že razhajali, je bil pri ljubljanski mitnici napaden v Griže odhajajoči učitelj Jože Gostinčar, ki je moral streljati na trgovskega pomočnika Jožefa Polanca, v Gosposki ulici pa solicator Janez Bovha, ki sta v

silobranu ranila zgornjega Polanca in Julija Grabitscha. Drugi je bil oproščen radi silobrana, prvi obsojen le radi prekoračenja silobrana, dočim je cela vrsta nasilnih Celjanov morala biti obsojena radi telesne poškodbe. Vendar se je stvar na glavo postavila in predstavila kot napad iz zasede na Celjane. Ponoči so torej prišli v Narodni dom župan Stiger, mestni uradni predstojnik Fürstbauer in sam okrajni glavar grof Henrik Attems ter so med štirimi stenami v uradni sobi celjske posojilnice zahtevali od dr. Dečka in tovarišev, naj Čehi takoj zapustijo mesto, ker sicer ne jamčijo, da se jih ne bo s silo ven izvleklo. V tem trenutku je pokazal mali dr. Dečko vso svojo odločnost in izjavil, da bodo potem pač Čehi v obrambi streljali in je zato ob sebi umevno, da treba ukrotiti celjsko poulično drhal. To je sicer zaleglo, vendar je sledila zoper dr. Dečka ovadba radi javnega nasilstva in tudi sodišče ni ustreglo pritožbi zoper uvedeno zadevno sodno preiskavo, ker se je kljub pogovoru vpriči tako znamenitih uradnih oseb stvar predstavila drugače, nego je v resnici bila. V rokah imam pismo Oroslava Kušca, okrajnega tajnika v Šmarju, od 28. okt. 1899., ki je bil tudi porotnik, kjer vprašuje dr. Dečka, ali želi, da nastopi kot priča ali kot porotnik v njegovi zadevi. Tako resni nevarnosti se je torej izpostavil v interesu časti celjskih Slovencev njih voditelj dr. Dečko, ki je riskiral izgubo akademske časti in eksistence v slučaju nesigurnosti dokaznega postopanja pred poroto. Seveda je državni pravdnik kmalu sam izprevidel, da je zanj najboljše, če ovadbo umakne.

Sramotno politično »obglavljenje« dr. Dečka.

Toda dr. Dečku, ki je izvojeval za celjske Slovence zmago na dunajskem upravnem sodišču in se ubranil v zvezi s češkim izletom sekire državnega pravdnika, so postali nevarni nezvesti prijatelji, ki jih je namestnik dež. glavarja nazval trote, kakršnih svoj čas ni imel v poslanskem klubu, v katerem je bil tudi dr. Dečko. Zgodilo se je to začetkom l. 1905. na vprašanju zidanja posebnega poslopja za takozvano slovensko gimnazijo v Celju, ki je že 10 let bila provizorno v zasebni hiši v Celju najemnica.

Učna uprava ima nalogo skrbeti tudi za primerne šolske prostore in je sezidala n. pr. čisto na periferiji samega mesta pri protestantski cerkvi veliko gimnazijsko poslopje, ne da bi si kak dijak ali profesor noge polomil, ker ni več hodil v staro gimnazijo pri opatijski cerkvi. Razumljivo je, da je ministrstvo,

ki je imelo zaradi slovenskih gimnazijskih razredov zmiraj težave, ker je nastal s strani Nemcev klic, da ne smejo biti v nemškem Celju, mislilo na stavbišče poslopja za ta zavod, če mogoče, v kakem kraju izven mesta Celja (Sv. Jurij, Žalec itd.).

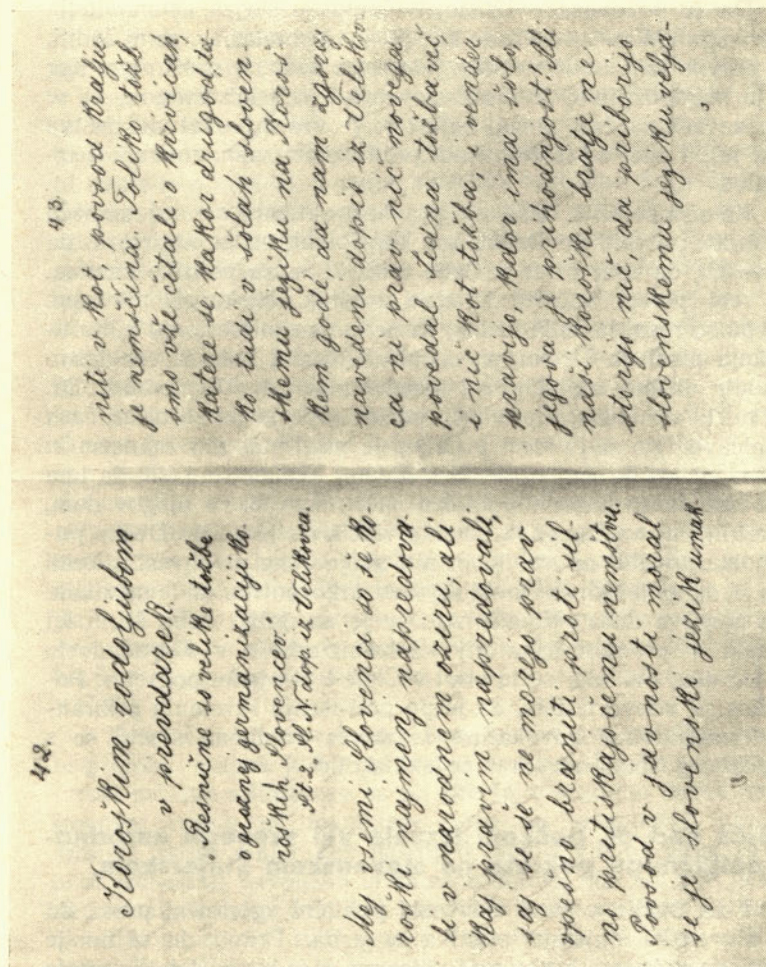
Slovenci so se razumljivo temu uprli in tudi dr. Dečko, da bi se nasprotniki s tako rešitvijo ne širokoustili. Vendar v zazi-danem mestu ni lahko najti stavbišča za gimnazijo in je iskala učna uprava prostor za vse slučaje tudi tik mesta v celjski okoli-ci. Danes, ko ni več občine celjske okolice, ki je tudi prej le iz političnega strahu pred poslovenjenjem mesta kakor obroč obda-jala mesto, akoravno so njeni deli kakor Gaberje bili dejansko del mesta, tudi Celjani ne bi več prav nič izgubljali besed o tej stvari. Stavbišče za gimnazijo poleg stare domobranske vojaš-nice je danes, ko sta občini Celje in okolica soglasno sklenili združitev v eno občino, ravno tako v Celju kakor velika gimna-zija pri protestantski cerkvi. Dr. Dečko je že takrat v marsičem delal v celjski okolici s ciljem, da ojači slovenski živelj posredno tudi v Celju. Ustanovil je n. pr. kopališko zadrugo »Diano« na Bregu, stavbno zadrugo »Lastni dom« pa v Gaberju. Ko je pa vsled pogovorov nekega državnega poslanca z naučno upravo bil dr. Dečko vprašan tudi za primerna stavbišča za zgradbo slovenske gimnazije v Gaberju, je pokazal pet stavbišč, izmed katerih je učna uprava izbrala stavbišče na njegovem posestvu, v bližini Sokolskega doma v Gaberju, par korakov onstran dr-žavne ceste, tik ob meji mestne občine. Ker za to ni vprašal dru-gih, se mu je to zamerilo, kakor piše župniku Šeguli za živ-ljenjepis dr. Dečka Celjan 20. listopada 1912. V tem pismu pa tudi stoji, da se je s privoljenjem dr. Dečka zopet doseglo, da vlada ni izvajala konsekvence iz že sklenjene kupne pogodbe ter ni tam zidala slovenske gimnazije. Ker se je govorilo, da bi gimnazija naj ne imela le 4 razredov, ampak bi bila popolna gimnazija, mogla bi to biti celo smrt velike nemške gimnazije, ki bi ji dijaki ušli.

S to prevdarnostjo pa v Celju niso vsi na stvar gledali. Lju-bosumnemu človeku se je zdel pravi čas, z loparjem udariti vo-ditelja štajerskih Slovencev s strupenim člankom v dnevniku »Slovenec« v Ljubljani 31. januarja 1905.*) Ker »Slovenec« ni bil med listi, ki sem jih jaz čital, mi je prišla ta številka pred oči šele sedaj, ko sem iz aktov dr. Dečka dobil nekaj gradiva, da popišem njegovo politično dobo. Dobil je pa to številko v roke

*) In tudi v nekaj številkah »Slov. Gosp.«

V. S.

očividno sam dr. Dečko, ker najdem podčrtane stavke: »Dr. Dečkovo postopanje v ti zadevi se mora imenovati šarlatanstvo prve vrste. To dejstvo kaže, da si je dr. Dečko bil popolnoma

Fotoposnetek rokopisa dr. Dečka kot akademika.
(Začetek znanega članka v »Slovenskem Narodu« za ustanovitev
koroškega slovenskega lista »Mir«). (Foto Japelj, Maribor).

svest, da je izdal koristi slovenskega naroda. Dr. Dečko je koristi slovenskega naroda tako škodil, on jih je na tak način izdal, da zasluži politično smrt. Slovenski narod je z njim obra-

čunil. Če celjski odvetniki in notarji nočejo dr. Dečka obsoditi na politično smrt, kakor so celjski nemškutarji storili z dr. Mravlagom in dr. Stepischneggom, naj ga izročé volilcem. S tem bodo le pridobili.«

Da je »Slovenec« to storil, četudi je šlo za ustanovitelja njegovega »Mira« in sotrudnika »Slov. Gospodarja«, se ni čuditi, ker pravijo tam že od nekdanj: kdor ni z nami, je proti nam. Kar pa je neodpustljivo, je molk slovenskih celjskih krogov, ki se niso zavzeli za čast moža, kateri se je ves žrtvoval slovenstvu in ki je bil zdaj od lastnih ljudi pred Nemci zasramovan kot izdajalec.

Ko sem se bil l. 1902. kot pravni praktikant pri dež. sodišču v Gradcu ponudil dr. Dečku kot koncipient, mi je odgovoril, da ga veseli, da spet pride v Celje moč, ki se za politiko zanima. Bil sem potem več let dejanski urednik celjske »Domovine«. Ker pa so njeni lastniki vedeli, da ne morem odobravati njih obnašanja proti dr. Dečku, so mi pisali pismo, katero sem dobro shranil, da me izključijo od sodelovanja pri »Domovini«. Dr. Dečko, ki si nikdar ni privoščil počitnic, pa je šel za nekaj časa v Solčavo. Ko se je vrnil v Celje, je pisal mnogim znancem in tudi meni vabilo, naj pridemo k njemu. Ker smo mislili, da ima spet kak važen narodnopolitičen načrt, smo šli na njegov dom, toda bili smo vsi zbegani, ko smo videli, da je bil dr. Dečko popolnoma pozabil na vabilo in niti svoje žene ni obvestil. Rekli smo si, da ga je nehvaležnost rojakov tako potrla, da je omahnila tudi njegova duša. Kmalu nato se je za dolgo dobo štirih let preselil v privatni sanatorij »Schweitzerhof« v Krottendorfu pri Gradcu, odkoder se je vrnil v Celje k svojemu pogrebu. Posledica za vdovo je bila, da je po potrošenju skromnih prihrankov kratkodobne advokature še danes prisiljena mučiti se s kmečkim gospodarstvom v celjski okolici.

Krivica nad dr. Dečkom izzvala val svežega narodnopolitičnega pokreta na slovenskem Štajerskem.

Fran Šuklje v svoji slovenski politični zgodovini pravi, da mu slovenska štajerska politika ni jasna. Pravi, da se mu je reklo, da nekatere osebe pod videzom narodnega dela na svojo korist gledajo. Šuklje je menda prezrl, da je to v neki meri povsod tako, ne samo v Celju. Morebiti je pa baš indolenca celjskih Slovencev ob priliki divjega napada »Slovenca« in »Slov. Gospodarja« na dr. Dečka bila povod, da je v zadnji dobi živ-

ljenja tega moža, ko mu je bilo zdravje izpodkopano, nastal v javnem življenju temeljit prevrat. Zlasti akademski mladini to zadržanje ni šlo v glavo. Jeseni l. 1905. je prišel v Celje kot urednik »Domovine« iz Dunaja medicinec in pisatelj Vekoslav Spindler, ki je pa z lastniki lista kmalu navzkriž prišel. Nastopil je z idejo, da se pri obstoječih razmerah mora javno življenje organizirati in se je res ustanovila narodna stranka, katera je v hipu združila vse zavedno narodno občinstvo Štajerske. Toda to ni šlo tako gladko. V vrstah takozvanih slogašev je bilo lepo število sposobnih političarjev, ki jim pa ni šlo v glavo, da bi nastalo v javnem mnenju narodno ogrožene Štajerske diferenciranje svetovnega nazora, do česar je po njih mnenju moralo priti, če se narodni živelj organizira v stranko. Pred bližajočimi se volitvami v državni zbor po novi splošni in enaki in tajni volilni pravici l. 1907. se je torej storil poizkus, da se vse tri struje, konzervativna dr. Koroščeva, nadalje struja slogašev in narodna stranka združijo. Sešli smo se v Narodnem domu v Mariboru po 10 iz vsake skupine. Meni je po večurni ostri debati že grlo odpovedalo službo, ko mi je poslal iz Cirilove tiskarne črkostavec Rudolf krtačni odtis politične notice, ki je ta dan imela o spravnem poskusu Štajercev iziti v »Slov. Gospodarju« ali v »Straži«. Ko sem jo smel prečitati in je iz nje izzvenelo, da struji okoli »Slov. Gospodarja« ni treba z nikom se pogajati, ker je za takšno slovo, da se vsi njej podredijo, so utihnil zagovorniki slogaštva in smo se razšli. Slogaši se pa niso jezili na »Slov. Gospodarja«, ki je tako nespravljivo stališče zavzel, ampak na mene, ki sem to odkril, črkostavec Rudolf je pa bil še tistega dne odpuščen, pa takoj sprejet v Zvezni tiskarni v Celju.

Nemški živelj z razcepom Slovencev v dva politična tabora ni pridobil, ampak je bil naravnost poražen. Dočim so nemškutarski pristaši »Štajerca« še pri prejšnjih volitvah dobili močne številke, četudi ne mandatov, niso po ustanovitvi narodne stranke skoro nikjer več nastopiti mogli. Val narodne zavesti je zavzel zlasti Savinjsko in Šaleško dolino, kjer sta pod geslom neodvisnih kmetov prevzela kandidacijo pri volitvah za dunajski državni zbor l. 1907. kmeta Fran Roblek iz Žalca in Vinko Ježovnik iz Velenja, ki sta vsled svoje priljubljenosti vzbudila burjo kmečke narodne zavesti in bila z ogromnimi večinami izvoljena. V nekem kraju na Pohorju je moral celo zaslužni prejšnji državnozbornski in deželni poslanec ter deželni odbornik pred zborujočimi kmeti zbežati, kar sem jaz osebno obsojal. Organi-

zacija narodne stranke je pa bila res učinkovita. Izdajala je poleg »Narodnega lista« kot tednika skozi dve leti celo svoj »Narodni dnevnik« pod urednikoma Ljud. Furlanijem in Jankom Lesničarjem, ki sta žal že oba pokojna, in se je politična izobrazba dvignila na višino, ko je prihajala vojna in svetovni prevrat.

Pri deželnozborskih volitvah so kandidati narodne stranke še l. 1909. v 12 okrajih dobili povprečno po eno tretjino glasov, četudi ne mandatov, ker ni še bilo proporca. V skupini slovenskih trgov pa je bil, kakor n. pr. v Žalcu in Središču, skoro soglasno izvoljen kandidat narodne stranke.

Mrtvilo bi bilo sicer trajalo še naprej, če bi slučaj ravnanja z dr. Dečkom ne bil izkazal nemogočnosti trajanja tega mrtvila. Tako pa je doba preporoditelja narodne zavesti dr. Dečka na Štajerskem končala vendar z utrditvo narodne zavesti in politične kulture.

Dr. Vladimir Brezovnik, Maribor:

Stiki mojega očeta z dr. Ivanom Dečkom.

Kje je že vse to! Takrat smo skakali po Vojniku v hlačah dokolenkah in bosonogi. Pa je tudi bilo kje tekati in skakati. Velika cesta je nudila mnogo zanimivosti. Pa ne govorim o avtobusih — tistih še takrat ni bilo, še avtomobil je bil redka stvar. Najzanimivejši gospod je bil furman. Furman Žvegl iz Vitanja in vsi drugi, ki so na visokih parizarjih vozili drva v Celje. Da, avtobusov še takrat ni bilo, to je bila tvoja sreča, dragi Vojnik. Takrat si še živel, ker ti te pošasti niso odvajale življenskih sokov v Celje. Sedaj hiraš in životariš. Tako hoče tvoja zla usoda.

Razsežni očetov vrt s smrekami, lipo in kostanjem, druge paglavčje atrakcije in pasti ribe za vodo in metulje v hosti pri Sv. Florijanu! Program dneva resnično obsežen, zanimiv in izčrpen.

Večkrat pa nas je vzel v delo gospod Anton, to se pravi mene študentka. Pri neki taki lekciji, ki je obsegala ponavljanje latinščine, pisanje grških črk in navadno tudi klofute, se je pojavil na vrtu prijazen gospod z zlatimi očali. Takoj se mi je široko nasmejala prostost, ker je oče vstal in veselo pozdravljaj gosta.

Odšla sta na vrt. Videli smo, kako se sprehajata od utice do zadnje klopi na koncu vrta. Sedla sta na klop in govorila. Jasno je bilo, da so bile važne reči. Kje bi tudi naš oče sicer tako izgubljal besede?! Njegova avtoriteta je rasla: kaj mislite, takole sem in tja s tujim gospodom, ki nosi zlate očale! Ej, naš oče!

Sestra Olga, očetov tajnik od zgodnje mladosti pa do nje-gove smrti, mi je povedala, kdo je ta gospod. Odvetnik dr.

Dečko iz Celja. Dodala je hitro še karakteristiko tega moža in njegov pomen za nas Slovence na Štajerskem. Vse je vedela, saj je oče njej vse povedal.

Pozneje je tudi meni pripovedoval. Ker Dečko je često prišel k nam ali pa je oče odšel za njim v Celje. Velike politike — kako strašno velika je bila takratna slovenska politika! — nista delala. To je Dečko prakticiral drugod. Vršila sta drobno delo, ki ga je Dečko kot voditelj opravljal s svojimi sodelavci in pomočniki. Veliko jih je imel na terenu, v vsakem okolišu in kraju in tam pri nas je bil njegov sodelavec moj oče Anton.

Reševanje posesti zadolženega kmeta, ki jo je hotel odvzeti narodno nezanesljiv človek, renegat ali pa celo tujec. Braniti preganjanega učitelja ali narodnega človeka. Predvsem pa volitve. Najrazličnejše: v deželni zbor, v občino, v okrajni zastop, okrajni šolski svet. Bila je potrebna agitacija.

Torej podrobno narodno delo. Zbiranje mozaičnih kamenčkov za mozaik naše ožje domovine. Usoda nam je naklonila takih nesebičnikov v tistih časih dovolj. Kaj bi bilo iz tega našega alpskega Kanaana, tega križišča cest in pešpoti narodov od pamtiveka, da jih nismo imeli?! Da ni bilo voditeljev, ki so gledali in spregledali jasno bodočnost naše bede in njene rešitve?! In da ti voditelji niso našli nesebičnih in bogami neustrašnih sodelavcev?

Kaj so znosili skupaj ti možje in kaj so zložili iz teh kamenčkov kompaktnega! Današnji tretji rajh nas imenuje strnjeno slovensko ozemlje! In to že nekaj pomeni, pa naj potem misli tako ali pa drugače. Priznati mora.

Vi borci, da ste to učkali! Kako veliki ste bili na duhu, kako goreči v veri! Ker vaš boj je bil boj brez upa zmage, vsaj večinoma. Brez priznanja in poln nevarnosti. Pravi borci!

Oče je vedno navdušeno govoril o tem redkem možu. Povedal mi je tudi, da je dr. Dečko uvedel za svoj poklic besedo »odvetnik« in jo tudi dal zapisati na svojo tablo na pročelju hiše. Malo odvetnikov danes ve, da se je ta naziv z Dečkove odvetniške table razpeljal po celi naši ožji domovini. Še celo v Beogradu sem ga videl.

Posebno je bilo treba braniti narodne učitelje. Ko je še moj oče kot mlad in goreč nacionalist nastopil učiteljsko službo v Vojniku, so ljubi nemčurji takoj padli po njem. Vojniški in celjski. On pa je s svojimi prijatelji prirejal poleti veselice, kjer so navduševali narod z govorom in zabavo.

Po vsaki veselici v Vojniku in okolici je imel moj oče v po-

nedeljek zjutraj ob 8. uri v šoli že inspektorja Ambroschitscha iz Celja, da vidi, če se drži ure in ne pase mačka. Ni se mu posrečilo zgrabit ga.

Vojniški nemčurji — kdo neki jih bo z veliko začetnico pisal! — pa so od svoje strani ovajali očeta in mu z večnimi disciplinarnimi preiskavami grenili življenje.

Takrat sta se z Dečkom spoznala. Dva moža, ki ju je družila ljubezen do jezika, mogočna vez, ki jo je pretrgala šele smrt. Dečko je mojega očeta vedno branil kot odvetnik in oče

Vojnik z okolico:

levo zgoraj podružna cerkev Marije Device, levo spodaj podružna cerkev sv. Florijana, desno vojniška župnijska cerkev, na drugem hribčku levo za cerkvo nekdanji Dečkov vinograd »Lukač« z belo zidanico.

je bil vedno oproščen. Ko je bil oče radi bolehnosti predčasno vpokojen, si je oddahnil, in še danes ga slišim, kako je rekel: hvala Bogu — konec je trpljenja!

Mislím, da je moj oče pozneje, kot član okrajnega šolskega sveta, zato tako ognjevito, strastno branil preganjane slovenske učitelje, ker je sam doživel toliko krivice in gorja. Z glavarjem grofom Attemsom je bil težke boje in dr. Dečko je poučeval

in svetoval. Nikdar ni šel moj oče na seje okr. šolskega sveta, da ne bi popreje stopil k Dečku po nasvete.

Obtožene učitelje je pred disciplinskim ali rednim sodiščem vedno branil Dečko, in še danes bi lahko napisal mnogo imen onih, ki jih je Dečko moralno podprl, branil in rešil. Takrat je bil nacionalen učitelj raja in trpin.

Pripravljale so se občinske volitve v Vojniku, Škofji vasi, celjski okolici itd. To je zavrelo med borci! Seveda so takrat volili po razredih in nasprotniki so lovili ljudi z golažem in pivom. Dečkovi borci pa so hodili od hiše do hiše agitirat. Ker na občini niso dovolili mojemu očetu, da prepíše volilni imenik, je hodil večkrat na dan na občino in se ga je učil na pamet. Doma ga je sproti zapisoval in informiral Dečka, ki je potem izločil opravičene od neopravičenih in izdelal protest. Vedeli so na občini, zakaj niso očetu dovolili prepisati imenika, z njegovim izvrstnim spominom pa niso računali.

Čim bližje so bile volitve kje okoli Celja, tem živahnejše so bili na delu naši možje. Iz Celja je prišel danes že 84 letni, a še vedno zdravi Ivan Likar, s katerim sem še pred kratkim obujal spomine na tiste dni; pa Boštjan Kregar, učitelj na okoliški celjski šoli. Prijazen gospod, velik prijatelj čebelic že davno spi na okoliškem pokopališču v Celju.

Iz Višnje vasi pa je posegel vmes idealni samouk Josip Lipuš, gostilničar in župan skozi 39 let.

Rekel sem, da je bilo treba stopiti od hiše do hiše. Vsak tja, kjer je imel vpliv; če na dotičnika ni imel nobeden imenovanih vpliva, so poslali k njemu župnika Andreja Voduška, ki je pritisnil s svojo avtoriteto.

Dečko je ljudi poznal. Svetoval je očetu, naj se na obljube ne zanese, temveč naj volilne listke sam popiše ali pa drugi agitator in naj prečrta vse drugo spredaj in zadaj na listku, da ne bo mogoče drugega kandidata napisati. Tako so hodili, pisali in prečrtavali od hiše do hiše.

Posestva ohraniti ali pa pridobiti kjerkoli v vojniški okolici je bila Dečkova velika skrb. Prezadolžene kmete je gonila nemška »šparkasa« v Vojniku na boben in velika je bila nevarnost, da padejo v nenarodne roke. Posebne čuječnosti je bilo treba, da se je za take prodaje izvedelo. Šlo je na skrivaj, da Slovenec ne izve.

Moj oče je imel vse v evidenci, še več pa navadno dr. Dečko. Nenadoma je prišel k očetu na dom in mu rekel, da je to in to na prodaj. Očeta je dostikrat presenetil.

Da rešijo kmeta kolikor mogoče renegatske odvisnosti, je dr. Dečko svetoval očetu, da osnujejo v Vojniku posojilnico. Oče se je dela takoj lotil, zbral okoli sebe ugledne može in sklenili so, da začnejo. Z nasveti pa je bil tu dr. Dečko.

Ta posojilnica je začela v mali sobici, a še predno je oče umrl, je morala likvidirati vojniška šparkasa, in ko je zatisnil oči, je zapustil milijonski zavod, v katerem je poleg slik drugih slovenskih velikih mož visela tudi slika Dečkova. Kolikim ljudem je ta tihi zavod pomagal in jih rešil — o tem govore poslovne knjige.

Spominjam se nekega popoldneva, ko je prišel k nam. Zvedel je, česar moj oče ni vedel, da je na prodaj Gasparijev vinograd nad našim trgom. Ta vinograd bi bil rad dobil za sebe. Vedel pa je le predobro, da bi ga on nikdar ne dobil v svoje roke. Prosil je očeta, naj kupi vinograd v svojem imenu za njega. Če si to upa doseči? Dobro, zelo bo vesel.

Dr. Dečkov »Tuskulum« nad Vojnikom.

Očetu se je res posrečilo in dr. Dečko je postal vojniški tržan. Mojemu očetu so hudo zamerili — to grdo »izdajstvo«.

Vinograd leži na griču vzhodno od trga. Stara zidanica je stala tam in gledala v trško dolino ljubeznivo in vablljivo. Pred njo dva stara, visoka mecesna. Pristop iz trga prikupljivo vodi do vznožja vinograda.

In tu si je dr. Dečko uredil svoj Tuskulum. Zidanico je prežidal, tako da ima danes podobo male vile. Podaljšano z vilo je dostavil prešnico. Vinograd sam je lepo uredil, saj je bil zanemarjen.

Na vznožju vinograda, pri vhodu je postavil velika vrata z mogočnim napisom: »Lukač«. Ime je za ta hribček našel v knjigah in ga tolmačil po svoje. Po njegovem je stala v turških časih tukaj straža, ki je lukala po dolini proti Celju in vseh gorah naokoli, da vjame brižno oko pravočasno zlovestno znamenje ognja, ki je naznanjal v daljavo tiho, a jasno, da se bliža sovražnik. Lukač je dal znamenje naprej, da je preskočilo konjiške in vitanjske gore ter vse na vzhodu in zahodu.

Pa še nekaj drugega je dr. Dečko preskrbel svojemu vinogradu. To je bilo naravno, po sebi razumljivo. Mehka, pesniška njegova duša ni mogla drugače.

Sv. Lovrenc je sredi avgusta poklical v njegov vinograd tudi mogočen klopotec in ga postavil za hram. Naš, tako naš slovenski je klopotec, da naši drugorodni sosedi zanj nimajo niti svojega imena in ga po naše imenujejo.

Vetrnice spredaj — zadaj rep,
ker sem klopotec lep ...

Oglašča se v mehki jesenski sapi, kateri je primeseno nevsiljivo jesensko sonce in sladka otožnost jesenska.

Pa tudi pri Devici Mariji se je pojavil klopotec pri Žgajnarju in pri Dečkovem sosеду Jurčaku. Ne mislite pa, da so ti mogočniki spregovorili pri vsaki sapici. Kaj še — to so prepustili onim malim ščebetajem vsepovsodi v dolini. Sami so sanjavo molčali. Šele ko je potegnila tista prava jesenska sapa, tista, ki zaigra otožne melodije po trsju in brajdah, šele tedaj so počasi razgibali svoje vetrnice v krogu in začeli. Vsak je imel svoj glas, ker je ta povedal svoje po orehovi, oni po črešnjevi in tretji po kostanjevi deski.

Pri Devici Mariji se je predstavljal resno in počasi: »Tu je Žgaj-nar ... Tu je Žgaj-nar ...« In na Lukaču: »Dok-tor Deč-ko ... Dok-tor Deč-ko ...« Njegov sosedi pa: »pri Jurča-ku ... pri Jurča-ku« ... Lepo v taktu, odmerjeno, kakor se spodobi za imenitnike.

V dolini pa! Za božjo voljo, kako so vreli mali klopočki in se sukali in vriskali.

Lepa je slovenska jesen, ampak klopotec jo dela še lepšo. Človek zastane na poti, zapre oči in uživa poslušajoč ga, božan od mehke sape.

Tako je v jesenskih dnevih stal tudi dr. Dečko pri svojem vinogradu na Lukaču in zamišljeno poslušal klopotce, ki so oznanjali trgatev po naši zemlji.

Kmalu nato je obolel, težko in za takratno stanje medi-

cinske znanosti je bila njegova bolezen neozdravljivo hiranje do smrti. Moj oče je glasno žaloval pred nami. Stanje pa se je nepričakovano izboljšalo, in nekega dne je dr. Dečko zopet obiskal očeta nasmejan in rdečih lic. To pa je bilo le na oko. Z očetom sta odšla proti vinogradu na Lukaču in takrat smo ga zadnjič videli v Vojniku.

Narodna družba pri vinogradu »Lukač«:

Zadnja vrsta: † Ant. Kolenc, † Drag. Hribar, dr. V. Kukovec, Pet. Majdič, dr. Iv. Fermevc in gospa, † dr. Janko Serbec, dr. J. Kotnik, župnik Vodušek. — Srednja vrsta: ga Adela Dečkova, ga Milica Hribarjeva, ga Rükschl vd. dr. Rosinova, ga Anica dr. Kukovčeva, ga dr. Karlovškova, gdč. Josipina Žimniakova, gdč. Anica Vrečarjeva; oskrbnik. — Spodnja vrsta: †ga Olga Zanierjeva por. dr. Tanjškova, dr. F. Majer, dr. Jos. Karlovšek, Iv. Bovha.

Bolezen je z vso silo izbruhnila na novo in kmalu nato smo ga položili v zemljo k večnemu spanju. Bil sem z očetom na pogrebu.

Kako tragična usoda. Malo let po njegovi smrti je njegova bolezen izgubila mnogo na svoji strahoti. Postala je ozdravljiva ali pa je vsaj v razvoju zaostala za dolgo dobo let. Očetu sem to kot medicinec razlagal. Očetov odgovor je bil kratek: »Pa tudi tako moramo biti usodi zanj hvaležni. Ker našel je pot in pokazal jo je — in to je neprecenljivo.«

Dr. Dečko je bil prvi veliki mož, s katerim sem v svojem življenju govoril. Zato mislim, da ga tako živo vidim pred seboj in se vsega tako spominjam, kakor da je danes.

In vendar je že pred 30 leti odšel. Za njim, za svojim kraljem Matjažem, so odšli njegovi borci. Moj oče pred 15 leti. Spi pod zvonom sv. Jerneja. Ne zbudi ga po trudapolnem delu niti njegov zvon, niti utrip njegove polnočne ure. Slava borcem!

Dr. Fr. Ilešič, Zagreb:

Ivan Dečko in ljubljanski „shod zaupnih mož“ dne 29. nov. 1894.

V devetdesetih letih prošlega stoletja je bila politika štajerskih Slovencev čisto slogaška. Vodilni politik je bil urednik mariborskega »Slov. Gospodarja« in državni poslanec, duhovnik **dr. Lavoslav Gregorèc**. Polagoma pa se je poleg Maribora politično uveljavljalo tudi Celje, kjer je Dragotin Hribar od 1891. izdajal »Domovino«. Za slovensko politiko v Celju so bili važni advokat **dr. Josip Sernec**, ki se je bil l. 1876. nastanil v Celju, potem inženjer **Miha Vošnjak** (v Celju od l. 1879.) in advokat, mnogo mlajši **dr. Ivan Dečko**, ki je l. 1885. kot koncipijent bil stopil v pisarno dr. Josipa Serneca, a l. 1891. v Celju otvoril svojo lastno pisarno¹⁾.

Na Kranjskem pa se je že izvršila politična razdvojitvev (l. 1892. je bil prvi slovenski katoliški shod). Vendar ni nehala delovati spoznanje o potrebi nekakšne nacionalne koncentracije, ki naj bi se kazala v čisto narodno-obrambni vprašanjih; vsaj v naprednih krogih ni nehala delovati. In tako se je zgodilo, da je dne 7. sept. 1894. v »Slov. Narodu«, čigar uredništvo je bil zopet prevzel mladi advokat **dr. Danilo Majaron**, bila sprožena misel o shodu slovenskih zaupnih mož, ki naj bi ustvaril programsko osnovo take nacionalne koncentracije; stvar se je takrat zdela zato potrebna, ker so se, po padcu Taaffejeve vlade l. 1893., politične razmere začele razvijati neugodno za slovensko narodno vprašanje (na dnevni red je prihajalo vprašanje slovenskih gimnazijskih razredov v Celju).

Shod se je res vršil, in sicer 29. nov. 1894. v Ljubljani.²⁾

¹⁾ Mihael Vošnjak je bil rojen 1837., dr. Josip Sernec 1844., dr. Ivan Dečko pa 1859.

²⁾ Prvotno je shod bil določen za 27. nov.; v uvodniku »Slov. Naroda« z dne 6. nov. pa se kot dan shoda navaja že dan 29. novembra.

Poročajoč o njem, je »Slov. Narod« pisal, da je shodu bil namen, »zjediniti vse narodne elemente v jedno stranko, katera se bo potegovala za vse interese slovenskega naroda, tako za gospodarske, kakor za verske in zlasti za narodnostne, ker so ti v največji nevarnosti«. »Narodno-napredna stranka« se je na shodu prekrstila v »Narodno stranko«.

Shoda ni sklicevala »Narodno-napredna stranka« kot taka, nego ga je skliceval poseben odbor, »osnovalni odbor« za shod, čigar centrum so bili notar L. Svetec, ljubljanski podžupan dr. Karel vitez Bleiweis-Trsteniški, državni poslanec dr. Andrej Ferjančič in dr. Ivan Tavčar. Kakor vidimo, so sklicevatelji bili vsi napredni ljudje; stvarno je torej »osnovalni odbor« bil tako rekoč ekspozičura »Narodno-napredne stranke«. Drugače nego tako se odbor v Ljubljani kratko malo sploh ni mogel sestaviti; »Slovenec« je predlog o shodu načelno odbil.

Šlo je sedaj za to, kako za shod pridobiti (razen Primorcev, ki o njih tukaj ne govorim) štajerske Slovence, ki so bili slogaši. Da njih pridobi za shod, za to se je trudil posebno dr. Andrej Ferjančič, ki je kot državni poslanec že na poti na Dunaj imel priliko, da se sestane z enim ali drugim, na Dunaju samem pa se razgovarjati z državnima poslancema Gregorcem in Miho Vošnjakom.

Ferjančič je dne 15. okt. 1894 (bil je to ponedeljek) — pač na celjskem kolodvoru, ko se je peljal na Dunaj — govoril z dr. Josipom Sernecem; Sernek je osebno odobral mnogo točk programa, določenega za razpravo na shodu zaupnih mož, »samo kar zadeva snovanje stranke, za to ne more biti, ker na Štajerskem so ena stranka«, ali s »kolegi še ni govoril«. Sernek se je takrat odpravljal v trgatev in je mislil biti v Celju šele drugega tedna, od 22. oktobra dalje; naj bi Majaron šel še ta teden v Celje³⁾, pravi Ferjančič v svojem pismu, pisanem Majaronu dne 16. okt., če bi se mu zdelo, da bi drugi teden bilo že prepozno, vsekakor pa naj gleda, da pridobi Celjane za »našo akcijo«; on, Ferjančič, bo o stvari govoril z Gregorcem.

Ali je Majaron takrat sploh šel v Celje? V odgovor na to vprašanje sega Dečkov dopis Majaronu z dne 19. okt. 1894.⁴⁾ Ta dopis priobčujemo tukaj v celoti; glasi se:

³⁾ Teden, ki je nanj tu misliti, je bil teden od nedelje, dne 14. okt. do nedelje 21. oktobra (dne 22. oktobra je bilo v ponedeljek), »drugi teden« pa bi bil teden od ponedeljka 22. okt. dalje.

⁴⁾ Pred leti mi je pokojni dr. Danilo Majaron izročil več svoje korespondence, t. j., pisem, ki jih je on prejemal. Med to korespon-

Velečastiti g. kolega!

Na cenjeni dopis glede shoda zaupnih mož slovenskih, moram pred vsem prositi, da se namerjavan prihod v Celju odloži. G. dr. Ser nec ni tukaj v nedeljo⁵⁾ in g. Vošnjak tudi ne. Brez dogovora ž njima, oziroma brez njune navzočnosti, pa [se]⁶⁾ ne bo dalo kakih sklepov doseči; kajti pri naših razmerah se mi moramo vedno čuvati in se čuvamo vsakega dejanja, katero bi se smatralo⁷⁾ tako, kakor da hočemo mlajši starejše gospode poriniti v stran, ali delati celo proti njim. To bi koj povzročilo nezaupnost in bojazen njih zoper nas, ter dalo povod kakemu cepljenju ali razporu, najprej oseb nemu, potem političnemu. Takega pa se hočemo izogibati, dokler je le mogoče, in mislim, da bo vedno mogoče, kakor nam kažejo dosedanje skušnje.

Odkritosrčno rečeno, pa se mi nekako tudi bojimo, da nameravan shod ne bo imel uspeha, ki ga želite Vi za Kranjsko, da pa bi čisto lahko imel nasledke za Štajersko, katerih se mi bojimo, namreč za slučaj, da ne bo mogoče v Ljubljani opraviti občega shoda (Kranjskih rodoljubov), ampak da se bodo istega udeležili samo veljaki ene stranke. — Pri takem shodu nam iz Štajerskega kratko in malo ne bi kazalo prisostvovati⁸⁾. Ako ne bi bilo upanja zagotovljenega, da se doseže sloga, tedaj si nočemo iz Ljubljane prinesiti kranjskega razpora. —

Jaz torej nasvetujem, da se počaka, da prideta g. dr. Ser nec in g. Vošnjak domu; ko smo se mi pomenili, tedaj nas bo veselilo, da⁹⁾ pridete semkaj na razgovor. Na vsak način mora se pa od Vas, iz Ljubljane, tudi obrniti na g. Vošnjaka.

Iskrenim prijateljskim pozdravom

Dr. Ivan Dečko, m. p.

V Celju, 19. X. 1894.

denco se nahajajo tri pisma Ferjančičeva, ki jih gori citiram, in pa eno pismo Dečkovo.

⁵⁾ t. j., 21. okt. (F. I.)

⁶⁾ »se« manjka.

⁷⁾ prvotno: dozdevalo.

⁸⁾ prvotno: postopati.

⁹⁾ prvotno: ak' (= ako)

Iz Dečkovega pisma se vidi, da je Majaron v pismu Dečku napovedal svoj prihod v Celje, ali do petka, 19. okt. ga še ni bilo tja, mislil je priti najbrž v nedeljo, 21. okt.; po Dečkovem pismu, ki ga je Majaron prejel pač v soboto, 20. okt., je seveda potovanje moral odložiti.

Med tem se je Ferjančič uveril, da z akcijo, kolikor bi se tikala Štajerske, ne bo nič. Že 21. okt. (torej v nedeljo) je pisal Majaronu, da »iz Štajerske ni „oficijelne“ udeležbe pričakovati«, češ, tudi Gregorec (ki je z njim govoril) misli, »da taka udeležba bi lahko dala povod, da tudi na Štajerskem idejo na dvoje«¹⁰). V enakem smislu je pisal Majaronu dne 24. okt., češ, »s Štajerci nič ne bode«, ter dodal:

»Na potovanje v Celje itak ne mislite in ga tudi ni treba. Vkljub temu se Celjani ne morejo prezirati in se jim mora naznaniti, zakaj niste prišli v Celje. Serneč je odklonil¹¹), Vošnjak prav po pasje govori o naši nameri — naj ti pove Kušar¹²), njemu nasproti je ravno govoril, — zato naznanite jim, da ne pridete, vendar se pa osebno vsi ti vabijo, naj storé z vabili, kar jim drago.« Ferjančiču se je zdaj tudi že dozdevalo, »da bode najbolj kazalo, da se organizujemo samo na Kranjskem«. Dne 25. (ali 24.?) okt. je Ferjančič govoril z Gregorcem in dr. Gregorčičem¹³). »Oba soglašata z našimi koraki in obljubujeta tudi podporo, vendar podpisati spremnega pisma ne moreta, Gregorec ne, da ne provzroči razkola na Štajerskem, Gregorčič pa, ker je formalno član odbora za katoliški shod...«¹⁴).

Še oktobra meseca so se štajerskoslovenski državni in deželni poslanci v Mariboru posvetovali o nameravanem »shodu zaupnih mož vseh slovenskih pokrajin« — (kakor kažejo gornji datumi, je to mariborsko posvetovanje moralo biti zadnje dni meseca oktobra) — ter so sklenili, »udeležiti se tega shoda le takrat, ko bi o b e slovenski stranki na Kranjskem skupno sodelovali, sicer pa, če skliče tak shod samo ta ali ona stranka, štajerski Slovenci iz lokalnih ozirov oficijelno ne morejo prisostvovati posvetovanju«. Tako je poročala celjska »Domovina«

¹⁰) Pismo Ferjančičevo Majaronu z dne 21. okt. 1894.

¹¹) O značaju in potrebi »sloge« na Štajerskem piše dr. Josip Serneč v svojih »Spominih« (Lj., 1927., str. 103 sl.).

¹²) Josip Kušar, takrat drž. poslanec? (F. I.).

¹³) Dr. Anton Gregorčič, Goričan, duhovnik, od 1891. državni poslanec.

¹⁴) Ferjančičevo pismo Majaronu z dne 24. okt. s pripisom z dne 25. okt. 1894.

dne 5. nov. 1894. (slično tudi mariborska »Südsteirische Post«) ter pri tem rabila izraz, češ, da shod sklicuje »narodno-napredna stranka v Ljubljani«.

Na objavo sklepa v »Domovini« je izšla še istega dne, 5. nov., v »Slovenskem Narodu« replika; v njej se ugotavlja, prvič, »da ni res, da sklicuje shod zaupnih mož narodno-napredna stranka, nego sklicuje ga osnovalni odbor, kateri ne sestaja iz pristašev narodno-napredne stranke, nego iz rodoljubov, ki so se zjediniili v ta namen ne glede na to, koji stranki ali frakciji so dosedaj pripadali, in tako zgorajšnji sklep slovensko-štajerskih poslancev izhaja od napačnega in pomotnega dejanskega temelja; — drugič: osnovalni odbor dosedaj ni štajersko-slovenskih poslancev obvestil o svojih pripravah in osnutkih, kakor jih tudi povabil še ni, in je torej njih sklep še prenaqljen; — tretjič: pri nameravanem shodu zaupnih mož ne gre za oficijelno prisostvovanje Slovencev iz te ali one pokrajine, katero bi bilo po zgorajšnji interpretaciji v rokah poslancev, ampak gre za prisostvovanje na širši podlagi, katero more dati le večje število zaupnih mož, in se bode torej shod vršil, naj se ga udeleže vsi poslanci ali pa tudi ne.«

Stvarno celjska »Domovina« shodu seveda ni bila nasprotna. Pisala je — to posnemam po »Slov. Narodu« z dne 8. nov. —: »...naj se torej skliče in snide shod slovenskih zaupnih mož. Kar bodo sklenili, veže naj tudi nas.« Pozneje, 25. nov., je tudi naznanila, da se bo shod vršil 29. nov.

Shod je otvoril Luka Svetec, a predsedoval mu je Ferjančič (prvi podpredsednik je bil Karel vitez Bleiweis Trsteniški, drugi goriški Alfred grof Coronini, zapisnikar pa Majaron). Po shodu je »Domovina«, dne 5. dec., poročala, da je na shod bilo došlo 456 oseb, največ »seveda iz Kranjskega, ker so se glavne točke tikale vendar le Kranjske«, resolucije, sprejete na shodu, »so bile dobre in dal Bog, da bi jih bilo mogoče uresničiti«¹⁵⁾.

¹⁵⁾ O programu, ki je bil na shodu odobren, piše dr. Dragotin Lončar v »Političnem življenju Slovencev« (Ljubljana, 1921.), 66, o shodu poroča Fr. Erjavec v »Zgodovini katoliškega gibanja na Slovenskem« (Ljubljana, 1928), 63.

Slovenska gimnazija v Celju in dr. Dečko.

Malokdo od mlajših generacij bo danes mogel razumeti, da je vprašanje bornih četvero »samostojnih gimnazijskih razredov z nemško-slovenskim učnim jezikom«, ki so obstajali od l. 1895. do l. 1918. v Celju, moglo biti predmet težkih borb, ponovnih hudih političnih pretresljajev, ob katerih so celo padale avstrijske vlade. Zato ne bo odveč, ako — zlasti z ozirom na v l. 1905. nastali preokret, ki je za dr. Dečka bil usoden — v duhu preletimo zgodovino tega zavoda, ki ga bomo na kratko imenovali — »slovenska gimnazija«, dasi je ta zgodovina v velikih obrisih že naznačena v uvodnem spisu »Doba Ivana Dečka«*).

Slovenski šolski program se je že izza taborjanske dobe glasil: slovenska osnovna šola in slovenske srednje šole na slovenskem ozemlju, slovenska univerza in slovenska obrtna šola.

Ko je l. 1879. padla Slovanom sovražna nemško-nacionalna vlada, so Slovenci znova pričeli borbo: v dunajskem parlamentu je dr. Jos. Vošnjak predlagal resolucijo, v kateri se vlada poziva, da uvede v vseh slovenskih pokrajinah za učence slovenske narodnosti na srednjih šolah slovenski učni jezik. Državni zbor je resolucijo sprejel v aprilu 1880.

Toda resolucija je bila splošnega značaja. Treba je bilo zakonov za njeno izvedbo ter finančnih sredstev. Odtod vsa-koletna borba slovenskih poslancev o priliki razprave o proračunu, tako v proračunskem odseku kakor v državnem zboru. Uspehi so počasi kapljali. L. 1882. so bile dovoljene slovenske paralelke na nižjih razredih kranjskih gimnazij in l. 1889. je

*) Podatke o zgodovini celjske »slov. gimnazije« do l. 1905 sem posnel deloma po spisu prof. Orožna v Izvestju celjske drž. realne gimnazije. V. S.

dobil paralelne nemško-slovenske razrede tudi Maribor. Glede Celja je bila borba najtežja. Na urgence v sledečih proračunskih razpravah je naučni minister (Taafejevu vlade) izjavljaj, da je treba počakati na rezultate v Mariboru. Ko je Taafejevi vladi 1893. sledila Windischgraetzova, se je jela trdnjava majati. V njej je bil samo mirnejši del slovenskih poslancev, dočim so bili radikalnejši v opoziciji. Eden izmed njih, dr. Lavoslav Gregorec, je stavil početkom l. 1894. v drž. zboru interpelacijo, v kateri je opisoval kritične razmere na celjski gimnaziji in zahteval slovenske paralelke za sledeče šolsko leto (1894./95.). Nemški nacionalistični listi so ga radi tega besno napadli. Kamen je bil izprožen. V seji proračunskega odseka je vladni poslanec prof. Franc Šuklje razen drugih šol zahteval tudi paralelko za Celje. Tedanji naučni minister, Poljak Madeyski, je izjavil, da je učni uspeh mariborskih paralelk dober in da hoče pričeti s poizvedbami in preiskavami radi ustanovitve samostojne slovenske nižje gimnazije v Celju; upa, da bo uspeh poizvedb ugoden in tedaj hoče predložiti državnemu zboru tozadevni zakon. Leta 1894. se je min. svet definitivno izrekel, da ugodni slovenski zahtevi po celjski gimnaziji, in jeseni l. 1894. je fin. minister vstavil v proračun 1500 goldinarjev za celjsko nemško-slovensko nižjo gimnazijo; vendar se tedaj ta zavod še ni otvoril.

L. 1894. je torej kazalo, da bodo Slovenci uspeli. Toda že takoj po izjavi Madeyskega v proračunskem odseku (začetkom 1894.) so započeli nemški nacionalci po državi strastno agitacijo zoper celjsko slovensko gimnazijo in razmajali so nemške liste po vsej državi, da, celo v Nemčiji. V začetku leta 1895. so Nemci še okrepili svoje delovanje. Prirejali so protestne shode, v deželnem zboru v Gradcu pa je dr. Kienzl predlagal, naj se ta izreče proti slovenski zahtevi po celjski gimnaziji.

Pa tudi Slovenci niso mirovali. Skoraj vse v področje celjske gimnazije spadajoče občine so hkrati s okrajnimi zastopi po svojih občinskih odborih sklenile peticije za celjsko slovensko gimnazijo in jih poslale Mihaelu Vošnjaku, ki je bil državni poslanec izza odstopa svojega brata Jožefa (1885.) ter je zdaj vodil celjsko borbo. V Celju samem je poleg odvetnikov, notarjev, duhovnikov itd. podpisalo peticijo 31 hišnih posestnikov in 19 obrtnikov.

Vlada je skušala najti izhod na razne načine. Ponujala je dva paralelna razreda na nemški gimnaziji v Celju in pet osnovnih šol na deželi. Pozneje je ponujala slovensko nižjo

gimnazijo v Žalcu, Št. Jurju, Šoštanju, Ljutomeru ali drugod. S tem bi se bili zadovoljili tudi nacionalni Nemci, samo da ne bi prišlo »nemško« Celje v nevarnost poslovenjenja. Že v jeseni je bil poromal celjski glavar dr. Pavel Wagner v Žalec in Št. Jurij, da bi tamkajšnje vodilne može pridobil za peticijo, naj bi se zahtevana slovenska gimnazija osnovala v njihovem trgu. Bilo je vse zastonj. Zastonj tudi prizadevanje vlade. Miha Vošnjak s tovariši je bil trd. Vprašanje pa je bilo vladi mučno in ga je šele junija spravila v prorač. odseku na dnevni red. Teden dni so razgovarjali; nemški liberalci bi bili še zdaj radi dali gimnazijo drugje, »ker bi slovenska gimnazija v Celju imela za posledico, da bi se nemško mesto in vse nemštvo na Spodnjem Štajerskem izročilo slovanstvu«. Nemški liberalci so glasovali proti, ali na njihovo mesto so skočili Mladočehi, ki so bili sicer v ostri opoziciji. Slovenci so zmagali; nemški liberalci so odpovedali pokorščino in vlada je padla. Novo vlado je sestavil cesarski namestnik grof Kielmannsegg.

Postavka o Celju je prišla s proračunom pred parlament. Bila je po drugem čitanju jul. 1895. sprejeta s 173 glasovi proti 143.

Med Slovenci je zavladovalo veliko veselje. Celjska društva so priredila veselico v Paradeški pri Vojniku. Na Miklavžkem hribu in po Savinjski dolini so goreli kresovi, pokali so možnarji in razlegalo se je petje.

Še v istem mesecu (jul. 1895.) se je vršilo glasovanje o proračunu po tretjem čitanju. Celjska postavka je bila zopet sprejeta, zdaj pa z ogromno večino 185 proti 86.

Z odglasovanjem fin. zakona v jul. 1895. je bil položen temelj novemu zavodu. Še julija istega leta je izšla odredba ministrstva za uk in bogočastje, s katero se odloča, da naj se s šolskim letom 1895./96. osnuje prvi razred, drugi do četrta pa naj se postopnjema stvorijo v sledečih letih. Zavod naj se osnuje kot državna nižja gimnazija s slov. učnim jezikom. Ista odredba določa, da naj bo učni jezik za verouk, latinščino, slovenščino in matematiko slovenščina, za ostale predmete pa nemščina. (L. 1909. se je uporaba slovenskega jezika razširila delno na zemljepis in prirodopis.)

Dve leti po ustanovitvi (sept. 1897.) so nižji gimnaziji vzeli administrativno samostojnost ter jo v tem oziru in z imenom samostojni razredi z nemško-slovenskim učnim jezikom podredili ravnateljstvu nemške gimnazije. — Nemci niso v sebi nikdar zatrli mržnje napram temu zavodu in so še vedno po-

mišljali, kako bi samostojne razrede spravili v kak drug kraj. Slovenci seveda na to niso hoteli pristati. Ob neki priliki so izjavili, da pač gredo z gimnazijo v najbližjo mestno okolico, ali samo pod pogojem, da se izpremeni v popolno.

Kako utemeljena je bila slovenska zahteva po slovenski gimnaziji v Celju, dokazuje dejstvo, da se je jeseni l. 1895. prijavilo za I. razred slovenske gimnazije 87, za I. razred stare nemške gimnazije pa samo 67 dijakov. To vkljub temu, da so celjski Nemci napeli vse sile in da so dosegli vpisovanje v nemški razred na nedeljo, v slovenski pa za pondeljek, ko kmet manj utegne. Tudi je vlada za nemški razred takoj dovolila paralelko, za slovenski pa ne.

V proračunski razpravi v drž. zboru l. 1896. je nemški nacionallec Hofmann-Wellenhof predlagal črtanje postavke za celjsko slovensko gimnazijo, če pa se že postavka dovoli, naj se zavod premesti iz Celja. Predlog je propadel. Zanj je glasovalo 108 poslancev, proti 141 (Slovenci, Hrvati, Poljaki, Čehi, nemški konservativci, Dipaulijeva skupina, Rusini).

Pri glasovanju v drž. zboru 5. I. 1897. pa je z 109 : 98 glasovom propadla postavka za samostojno slov. gimnazijo v Celju. Posledica je bila že gori omenjena podreditev nemško-slovenskih razredov pod vodstvo nemške gimnazije. Slovenci pa so takrat začeli staviti zahtevo po slovenskih paralelkah na celjski gimnaziji. Za to zahtevo se je med drugim izrekel tudi vseslovenski in istrsko-hrvaški shod 14. IX. 1897. v Ljubljani pod predsedstvom dr. A. Gregorčiča.

Začetkom l. 1902. je grof Stürgkh v drž. zboru imenom nemško-nacionalnih skupin izvršil nov sunek proti nemško-slovenskim gimnazijskim razredom v Celju. Stavil je resolucijo, da se ti razredi opuste in da se da Slovincem nižja slov. gimnazija v Mariboru. Takrat je bil naučni minister dr. Hartl. Resolucija je bila v proračunskem odseku dne 6. II. 1902. sprejeta s 25 proti 22 glasovom. Za Stürgkhovo resolucijo je glasoval v odseku tudi nemški konservativec baron Morsey, ki je bil pri volitvah iz splošne skupine izvoljen tudi z glasovi Slovencev proti nemškemu liberalcu, ker je njemu na ljubo odstopil slovenski kandidat Mlakar. »Slovensko društvo« v Mariboru mu je izreklo za to nezaupnico.

Dne 19. III. 1902. je bilo glasovanje o Stürgkhovi resoluciji v zbornici. Pred glasovanjem so govorili Ploj, Berks, Povše i. dr. Resolucija je bila z 203 proti 170 glasovom odklonjena.

Po tem glasovanju je »Slov. Narod« pod naslovom »Celje«

dne 24. marca 1902. objavil članek, v katerem poudarja, da je Stürgkhova resolucija sicer propadla, a le s pomočjo Čehov, Poljakov in Italijanov. Zmaga je torej slučajna. Ker pa celjsko vprašanje absorbira vse slovensko politično delo, bi morda kazalo misliti na primeren kompromis. Vendar naj o tem odločajo štajerski Slovenci.

Ta članek je duhove močno razburil. Celjska »Domovina« je odklonila kompromisni predlog kot nesprejemljiv, z zadovoljstvom pa je vzela na znanje, da »S. N.« prepušča odločitev štajerskim Slovencem.

Na poziv slov. dež. poslancev so se 26. marca 1902. zbrali v celjskem Narodnem domu Slovenci iz Celja in okolice. Predsedoval je dr. Dečko, poročal notar L. Baš. V sklenjeni resoluciji se glasi: »Tak nasvet smatrajo zbrani celjski Slovenci za opomin k nad vse sramotilnemu popustu osnovnih svojih kulturnih zahtev, k odstopu od ene prvih pridobitev glede svojih srednjih šol na Štajerskem in tako k nemoško strahopetnemu, breznačajnemu begu iz boja za obstanek naroda slovenskega.«

Dne 10. aprila 1902. se je vršil shod zaupnikov iz celega celjskega okoliša v Celju. Shod je vodil dr. Ser nec, govorila pa sta dr. Dečko in prefekt Ant. P. Korošec. Notar Baš je obsodil način, kako je o zadevi pisal »Slov. Gosp.«, Korošec, takratni urednik »Slov. Gosp.«, mu je ostro odgovarjal. Sprejeta je bila končno resolucija, ki »izreka priznanje slov. drž. poslancem za odločno, složno in uspešno postopanje v zadevi samostojnih slov.-nem. gimn. razredov v Celju, s katerim so dosegli, da se je sijajno odbil napad na slovenski prosvetni zavod. Pritrjuje sklepom celjskih Slovencev z dne 26. marca 1902. in izreka prepričanje, da je slovenska gimnazija v Celju prevažna prosvetna potreba štajerskih Slovencev. Shod zahteva, da ostane ta gimnazija v Celju in da se razširi v višjo gimnazijo.«

Že besedilo resolucije same kaže, da se pojem Celja ni omejeval na teritorij **mesta** Celja, ampak da je le izključeval premestitev slov. gimnazije v Žalec, Št. Jurij, Šoštanj in dr. Pač pa je nedvomno, da se je že takrat premišljalo o možnosti, da bi se zgradila **popolna** slov. gimnazija tik ob Celju, v občini celjske okolice. Dokaz temu je pismo drž. in dež. poslanca Robiča od 9. aprila 1902. dr. Dečku, kjer pravi, da je govoril v zbornici z grofom Claryjem, ki mu je dejal, da bi Nemci tudi predloga zastran prostora v celjski okolici ne sprejeli. Kar bi se dalo doseči, bi bila slov. gimnazija v Št. Jurju. Robič mu je na to kratko izjavil, da se o tem še govoriti ne da.

Zanimivo je v tem pogledu tudi pismo, ki ga je pisal dr. Dečku dne 27. marca 1902. pokojni mariborski slovenski narodnjak **dr. Rad. Pipuš**, ki mu pač nihče ne bo mogel odrekati najčistejšega slovenskega patriotizma, obenem pa zdravega realnega gledanja na stvari. Dr. Pipuš je pisal med drugim*):

»Ti nesrečni dvojezični gimn. razredi so bili menda zadnja pridobitev Slovencev na narodnem polju. Od tistega, torej 7 let, nismo dosegli ničesar več v naši politiki, pač pa v marsičem nazadovali. Oglejmo si samo naše ljudsko šolstvo na Štajerskem. Vse naše moči absorbira to celjsko vprašanje. Vsled tega vednega prepira tudi zavod sam ne more uspevati tako, kakor bi sicer lahko uspeval. Po mojem mnenju bi bilo za slov. politiko nujno potrebno, da se doseže tukaj mir, da se doseže nekaj stalnega. Tudi jaz seveda nikakor nisem za to, da bi se ta zavod opustil, ali premestil v Maribor, Žalec, Št. Jurij itd. Vendar pa mislim, da bi bil zdaj najugodnejši čas za primeren kompromis. Nemci bi se radi izkobacali iz zagate, v katero so se zaleteli, vlada pa bi gotovo tudi rada se za vselej iznebila tega prepira. Od obeh činiteljev, s katerima bi se bilo treba pogajati, bi bilo zdaj pričakovati največ prijenljivosti. Ta položaj bi morali porabiti naši poslanci, da za nas kaj dosežejo. **Ako bi vlada še v tem zasedanju drž. zbora zahtevala potreben kredit za novo gimn. poslopje v Gaberju, na Bregu ali v Zavodni pri Celju, še letos začela s stavbo tega poslopja na stavbišču, katero ji da zastonj občina celjske okolice, ter ob enem izdala naredbo, da se samostojni slov.-nem. gimnazijski razredi ustanovijo kot samostojna višja gimnazija, ki dobi že l. 1902./03. peti razred in potem vsako leto en nadaljni razred, in da se to gimnazijo premesti v novo poslopje v Gaberje, kakor hitro bo poslopje gotovo, in da se nižji razredi te gimnazije jezikovno uredijo tako, kakor so urejeni na dvojezičnih gimnazijah na Kranjskem, bi bilo to gotovo veliko bolje, kakor sedanje stanje.** To pa bi se po mojem mnenju sedaj dalo doseči. Nemci bi na ta način sicer formalno zmagali, ker bi se zavod odpravil iz Celja, mi pa bi dobili samostalen zavod, ki bi brez dvoma dobro uspeval. Zgoraj navedene točke bi bile seveda minimum, od katerega bi se ne smelo odjenjati več niti za pičico.

Pogajanj bi seveda ne smeli začeti naši poslanci, da bi ne kazali slabosti, ampak kdo drugi. Ako Nemci sami ali pa vlada ne začno pogajanj, naj bi je sprožil kak nemški posla-

*) Pismo je v dr. Dečkovi zapuščini. V. S.

nec (baron Morsey) ali pa kak češki veleposestnik kot mešetar. Zavoljo tega tudi jaz obsojam taktiko „Slov. Naroda“».

Enako zanimiva je izjava tudi že pokojnega slovenskega narodnjaka in politika **dr. Fr. Rosina** v pismu, ki ga je pisal dr. Dečku 3. februarja 1905., in v katerem pravi, da bi po njegovem mnenju bila »**boljša višja gimnazija v Gaberju, kakor sedanja spodnja v Celju**«. (Glej poglavje: Odlomki iz korespondence v zapuščini dr. Dečka!)

Jeseni l. 1902. je to vprašanje nedvomno zopet postalo bolj aktualno, ker je »Slov. Gospodar« dne 20. nov. 1902. objavil pod naslovom »Celjska slovenska gimnazija« notico, češ da »se o prostoru za novo celjsko slov. gimnazijo slišijo čudne, naravnost škandalozne reči. Mi še nočemo danes naravnost govoriti, ker še pričakujemo nekaterih obvestil iz Dunaja. Toda celjskim Slovencem polagamo na srce, da se stvar javno in brezobzirno uredi na korist slovenske stvari, četudi bi morali obležati nekateri »rodoljubi« kot politični mrtveci na pozorišču.«

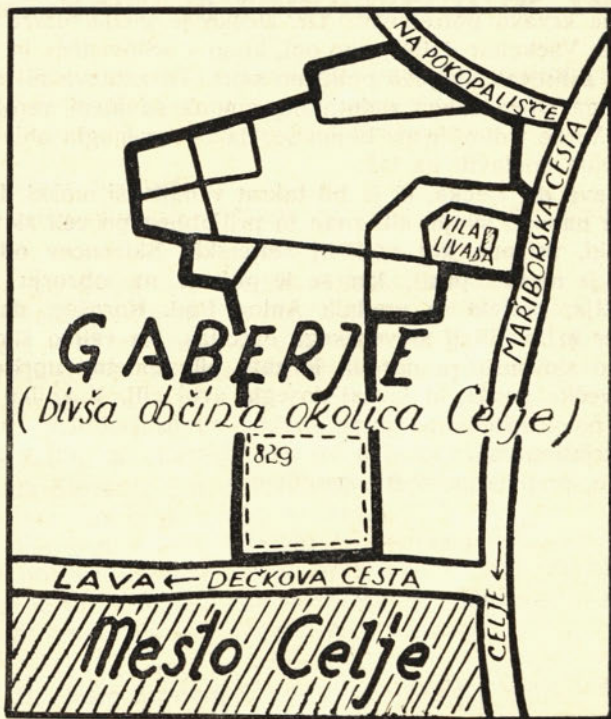
Nedvomno je, da je zadeva glede stavbišča za slov. gimnazijo v celjski okolici odtlej ostala na dnevnem redu. Zakaj dne 8. jan. 1903. je objavil »Slov. Gosp.« uvodnik, da je stavbeni svetnik celjskega okr. glavarstva Butta označil za najpripravnejše stavbišče zemljišče g. Gologranca pri vili dr. Dečka v Gaberju in da se zavzema za to tudi poslanec Berks. Od takrat pa do konca l. 1904. pa ni bilo v javnosti ničesar več čuti.

Dne 31. jan. 1905. pa je prinesel »Slovenec« uvodnik z ostudnim napadom na dr. Dečka. O tem piše v svojem spisu na drugem mestu obširneje g. dr. V. Kukovec, zato se jaz s tem ne bom mudil. Za »Slovenec« pa je tudi »Slov. Gospodar« dne 2. febr. 1905. objavil dvoje notic z napadi na dr. Dečka in poslanca Berksa, češ da sta »samolastno se pogodila z vlado za Dečkov travnik v Gaberju za slov. gimnazijo« in da je to »proti sklepom zaupnega shoda iz l. 1902. V števil. od 9. febr. 1905. poziva »Slov. Gospodar« dr. Dečka in Berksa, naj položita mandate.

Tovariši dr. Dečka so v svoji kratkovidnosti nasledli in-trigi »Slovenca« in »Slov. Gosp.«, ki sta jih pozivala, naj dr. Dečka politično obglavijo radi »narodnega izdajstva«. Dali so se speljati na led in so šli celo k namestniku Claryju, min. preds. Gautschu in naučnemu ministru Hartelu.

Dr. Dečko je zadevo mirno in lojalno javno pojasnil. Vlada

je odklonila predlog za prostor pri maksimilijanski cerkvi. Na željo poslanca Berkša je on (dr. Dečko) preskrbel iz kat. mape načrt in lego prostorov, ki bi bili za gimnazijo event. ugodni. Med temi prostori je bil tudi njegov travnik, ki je bil tik ob meji celjske mestne občine v Gaberju ob cesti Gaberje—Lava (Dečkova cesta). Na vprašanje, če bi bil pripravljen ta prostor za slov. gimnazijo prodati, je odgovoril pritrdilno. To je bilo vse!

Načrt posestva »Livada« v Gaberju pri Celju.

Dečkova cesta dela mejo med bivšo mestno in bivšo okoliško celjsko občino. Parcela, ki je prihajala v poštev za zgradbo slovenske gimnazije, je začrtana z ----- in leži tik ob meji b. mestne občine.

Danes, ko na vse te stvari lahko gledamo mirno in stvarno, moramo samo obžalovati takratno slepoto na eni in zahrbtnost

na drugi strani. Zakaj, kdor je do podrobnosti poznal stremiljenje in delo dr. Dečka, ve, da je bil njegov cilj obkolitev »nemškega« Celja z zavedno slovensko okolico, prepojitev Celja s središčem z zavednim slovenskim obrtništvom, trgovstvom in uradništvom, tako da bi Celje v doglednem času padlo v slovenske roke in z okolico tvorilo veliko slovensko občino. In da ni bilo slepote in zahrbtnosti, **bi danes imeli v slovenskem Celju dvoje gimnazijskih poslopij, zgrajenih na stroške pokojne Avstrije.** Z ozirom na prenatrpanost celjske gimnazije bi to drugo poslopje krvavo potrebovali. Dr. Dečko je gledal daleč v bodočnost. Vsekakor dalje, nego oni, ki so v »Slovincu« in »Slov. Gosp.« zahtevali njegovo politično smrt. Ta zahteva ni izvirala iz čistega slovenskega rodoljubja, ampak so njeni vzroki vse drugi. Mirno trdim, in ne bojim se, da bi me mogla objektivna zgodovina postaviti na laž:

Glava dr. Dečka, ki je bil takrat v najlepši moški dobi, v polnem naponu svojih sil, znan in priljubljen po celi slovenski Štajerski, priznan kot voditelj štajerskih Slovencev od vseh strani, je morala pasti, ker se je pojavil na obzorju drugi »voditelj«, prefekt in urednik Anton Pad. Korošec, današnji minister in »voditelj slovenskega naroda«. Na veliko škodo in sramoto slovenskega naroda je zato bila umetno uprizorjena proti Dečku gonja, ki je žal dosegla svoj cilj. V koliko bodo mogli povzročitelji te gonje nekoč svojo politično felonijo zagovarjati pred zgodovino in pred Bogom, če vanj v resnici verujejo, prepuščam sodbi zgodovine.

Sodobniki in sodelavci o dr. Dečku.

Nekaj izjav dr. Dečkovih sodobnikov in sodelavcev objavlja g. dr. V. Kukovec v svojem spisu v tej knjigi, med drugimi izjave dr. Fr. Jurtela in dr. Juro Hrašovca.

Tu še nekaj izjav:

Letos spomladi v Mariboru umrli upokojeni župnik

Fr. S. Šegula,

ki je bil dolga leta urednik »Südsteirische Post« in pozneje »Südsteirische Presse« in dober, zvest osebni prijatelj dr. Dečka, je leta 1910. napisal v listu »Sloga«, ki ga je izdajal med tem že tudi pokojni minister v p. Ivan Vesenjāk, o dr. Dečku med drugim sledeče:

»Tako je postal v teku 20 let iz dijaškega voditelja, polnega svetlih idealov, če ne že nominelni, **vsaj dejanski vodja štajerskih Slovencev**, nad vse moder politik, ki je dobro poznal naše razmere in jih vestno uvaževal.

Jaz sem v letih 1900./01. v političnih zadevah mnogo ž njim občeval in lahko rečem: dr. Dečku je smel zaupati vsakdo, najsi je bil katerega koli mišljenja! Z varanjem bi on ne bil nikdar omadeževal svojega čistega značaja.«

Dr. Josip Kronvogel, upokojeni dvorni svetnik v Mariboru:

V času, ko je bil dr. Dečko v Mariboru koncipient in obenem vodilni urednik lista »Südsteirische Post«, ki je v nemškem jeziku branil interese Slovencev, sem bil jaz avskultant pri mariborskem sodišču. V Celju pa je takrat »koroški nemškutarski prvak«, kakor ga je imenoval »Slov. Gosp.«, dr. Glantschnigg, izdajal v nemškem duhu slovenski pisani list »Kmetški prijatelj«. »Südst. Post« ga je ostro napadla. Dr. Glantschnigg je tožil in predlagal dr. Dečka za pričo glede

pisca. Dr. Dečko je odklonil pričevanje. Raje je plačal večkratne globe, ko da bi bil izdal pisca. Nazadnje so ga obsodili v zapor. A dr. Dečko je raje nastopil zaporno kazen, nego da bi bil izdal uredniško tajnost. Dr. Glantschnigg je nato osebno prišel na okrajno sodišče in dejal: »Dr. Dečko mi imponira« ter je tožbo umaknil.

Dr. Josip Karlovšek, odvetnik v Celju:

Ko sem prišel l. 1897. v Celje, sem bil osem mesecev koncipient pri dr. Filipiču. Odiť sem hotel na Kranjsko, a dr. Dečko me je zadržal in sem bil nato pet let pri dr. Jos. Sernecu.

Z dr. Dečkom se je lepo delalo. L. 1904. mi je pomagal otvoriti pisarno v Celju in prvo zastopstvo mi je odstopil on.

Dr. Dečko je prvi začel sistematično delo z naseljevanjem slovenskih obrtnikov: ključavničar Rebek, brivec Kapus, steklar Strupi, klepar Koban, slikar Makovec, kamnosek Čamernik, slikar in pleskar Sikošek, klepar Kregar in cela vrsta drugih — vsi ti so se naselili v glavnem po njegovem posredovanju. On je z vso doslednostjo in neizprosnošjo propagiral in uveljavljal geslo »Svoji k svojim!«

Mene, mladega koncipienta je takoj upregel tudi v delo za razne politične akcije. Živo se še spominjam, kako sva zborovala za občinske volitve v Škofji vasi, Vojniku, Trnovljah itd.

Ko smo l. 1900. snovali železninsko trgovino »Merkur«, je na Dečkovo iniciativo in po njegovem uspešnem posredovanju Zveza slov. posojilnic kupila na Graški cesti št. 12 od dr. Srebreta edini prostor, ki ga je bilo mogoče v Celju dobiti, zraven pa tudi Dimetzovo hišo v Kovaški ul. 4. To je bil naš odgovor županu in železninarju Rakuschu, ki je postopal proti Slovencem z vso brezobzirnošjo. Nemški trgovci z Rakuschem na čelu so poskušali ustanovitev slovenske železninske trgovine za vsako ceno onemogočiti. Sklicali so celo protestni shod v Mariboru. Preprečili so vpis trgovine kot zadruge in smo jo morali izpremeniti v delniško družbo. Žalostno je, da je danes, po skoro 40 letih, v naši svobodni narodni državi, ta trgovina in hiša iz slovenskih rok zopet prešla v roke nemškega kapitalista.

Živo se tudi še spominjam, kako dalekovidno je dr. Dečko gledal na razvoj nemškega Celja v slovensko. Celje je majhno gnezdo, je dejal, mi pa moramo biti velikopotezni. Moramo spraviti iz tega gnezda gimnazijo, sodišče, trg! Zakaj bi morali vse Nemcem in nemčurjem na nos nesti! **Moramo misliti na**

veliko Celje! Kaj nas briga teh par celjskih ulic?! Tam zunaj, tam je naša zemlja!

Tako je dr. Dečko pred več ko 40 leti mislil na to, kar danes imamo: **veliko slovensko Celje.** Iz tega vidika je on tudi bil za slovensko višjo gimnazijo v Gaberju! Kratkovidni, zavistni, malenkostni ljudje so ga zato ubili!

»Naknadno sem izvedel« — mi piše še dr. Karlovšek — »da je bil Dečkov namen, ko je pristal na prostor za slovensko gimnazijo v Gaberju, da po svoji smrti prepusti cel svoj dom dijakom kot njihov stalen dom v bližini slovenske gimnazije. Izvedel sem to od zelo intimne strani in sem prepričan, da je bilo temu res tako.

»Dr. Dečko je bil neizmerno narodno skrben in delaven, neustrašen, vztrajen, duša, kakršne v življenju glede narodnosti še nisem našel.«

Ivan Likar, glavni zastopnik banke »Slavije« v pok., ki živi v Celju že 62 let in je danes star 84 let:

»Z dr. Dečkom sva mnogo sodelovala pri raznih občinskih in drugih volitvah.

Dr. Dečko je delal iz prepričanja in s srcem.

Bil je odločen in nepopustljiv narodnjak. Ko je kandidiral v deželni zbor v ljutomerskem okraju, je takratni ljutomerski glavar (zdi se mi, da je bil Mac-Newin!) dobil naročilo, da njegovo izvolitev za vsako ceno prepereči. Ko je bil Dečko vendarle izvoljen, je bil glavar premeščen v Celovec.

Ob neki priliki je štaj. deželni namestnik baron Kübeck, da bi kaptiviral slovenske poslance za neko glasovanje, njim na čast priredil večerjo. Vsi drugi so šli, samo dr. Dečko ne, češ, da bi potem ne bil več tako prost v svojem delovanju.

Idealnih delavcev, kakor je bil dr. Dečko, smo imeli Slovenci bore malo.«

Oton Ploj, em. notar v Mariboru:

»L. 1883. sva kot dijaka v Gradcu skupaj stanovala. Dečko je takrat četrto leto gulil pravo, jaz pa tretje. Že takrat je veliko delal z deželnimi poslanci, zlasti z dr. Josipom Vošnjakom. Sestavljal je razne peticije, ki sva jih potem rokopisno razmnoževala, n. pr. prošnje občin, naj bi volišča za volitve poslancev bila v vsaki občini itd. Vse je šlo tajno. Občine so te prošnje podpisale in jih poslale svojim nemškim poslancem. Ti so bili

presenečeni. Dr. Vošnjak je stavil zadevni predlog, nemški poslanci, ki so dobili peticije občin, so se morali pridružiti.

Dečko je bil daljšo dobo predsednik »Triglava«.

V Celju sem dr. Dečka večkrat obiskal.«

Tomo Grah, upokojeni učitelj in posestnik v Gaberju, ki bo letos 26. dec. dosegel 90 let življenja:

»V času, ko je dr. Dečko prišel v Celje, so se razvijali najhujši narodni boji. Malo je bilo v tistem času v Celju pogumnih Slovencev, ki bi se bili osebno izpostavili. Najbolj korajžni so bili štirje Sokoli, med njimi sta bila dr. Dečko in Smrtnik.

Celjani so imeli ceste zaprte z mitnicami in vozniki so morali mastno plačevati. Gorje vozniku, če je z bičem po konjih švrknil, da so slišali pok. Takoj so ga policaji prijeli, dostikrat mu celo konje vzeli. Promet pa je moral skozi Celje, ker zunaj ni bilo cest. To je bila za okolico velika škoda. Dr. Dečko je študiral, kako bi se napravilo, da bi prometna cesta iz šentjurske strani proti Savinjski dolini ne šla skozi Celje, ampak mimo Celja. Edina možnost je bila cestna zveza iz Gaberja proti Lavi in Medlogu. Toda šla bi deloma po ozemlju mestne občine, in celjski mestni očetje so naravno bili proti. Dr. Dečko pa je aprila 1. 1901. v okrajnem zastopu sprožil predlog za to cestno zvezo. Okrajni zastop je rekel »da«, in 14. maja že je bil obhod na licu mesta. Celjski Nemci so še rovarili dalje, dr. Dečko pa je pri namestništvu izposloval dovoljenje tudi za gradnjo ceste po ozemlju mestne občine. Ker je bila vsa zemlja na celjskem ozemlju v rokah narodnih ljudi, smo takoj poklicali inženjerje iz Ljubljane, ki so začeli meriti. Kmetje so vozili leš in cesta se je takoj začela graditi. V enem mesecu je bila narejena. Celjani samo so jo zasmehljivo krstili za Dečko-straže, a ona še danes nosi časten naziv „**Dečkova cesta**“«.

Gospa Adela Dečkova:

»Moj pokojni mož je tajno kupil prostor za Narodni dom. Če bi bili Nemci le količkaj slutili, bi gotovo preprečili.

Na isti način je kupil Narodni dom v Brežicah.

»Lastni dom« je ustanovil v glavnem za delavstvo.

S pičlimi krediti je vse nerazumljivo spretno finansiral.

Trudil se je tudi na vse načine, doseči zidanje slovenske gimnazije v Celju. Nemci in njim poslušne vlade so jo hoteli dati v Sv. Jurju ali kje drugje daleč izven Celja. Pod nobenim

pogojem v Celju. Zato je končno pristal na gradnjo **popolne** gimnazije v Gaberju in navedel med drugimi stavbišči tudi svoj travnik, ki ga je od tačasne mestne občine ločila samo — Dečkova cesta, je torej mejil na mestno ozemlje, bil pa v okolici. Zavist je videla v tej ponudbi sebični namen, okoristiti se s prodajo kosa zemlje, ter mu zadala smrtni udarec, ga uničila politično in duševno.

Dr. Dečku pa je bila sebičnost popolnoma tuja. Ta dobra zlata duša, kristalno čist značaj, ki bi bil daroval vse svoje moči, zadnjo kapljo krvi za svoj narod, je bil prežet od tolikega narodnega idealizma, da ga je zadelo tako neopravičeno očitane in grdo sramotenje tako globoko, da so podlegle njegove fizične moči, je zbolel in si ni mogel več odpomoči.«

Odlomki iz obsežne korespondence v zapuščini dr. Dečka.

Poslanec Fr. Robič dr. Dečku*).

Dunaj, 11. marca 1902.

Danes pride dr. Kathrein v zbornici k meni ter me vpraša, kakšno stališče bi imeli slovenski poslanci proti resoluciji (Stürgkhovi!) o celjskem vprašanju, ako bi se približno to-le dostavilo resoluciji:

»Diese Frage darf jedoch nur im Einvernehmen beider Nationalitäten gelöst werden.«

Jaz sem mu odgovoril, da vzamem to samo na znanje.

Prosim Te, poročaj mi »mit Postwendung« Vaše mnenje o taki resoluciji.

V informacijo to-le:

Svoj čas, ko je bilo to vprašanje v proračunskem odseku na dnevnem redu, sem jaz min. predsedniku očital, zakaj se učni minister ni postavil pri tem vprašanju na omenjeno stališče, a ta je rekel, da pri srednjih šolah to ne gre, ker spada to v oblast eksekutive.

Resolucija g. Stürgkha bode se skoraj gotovo sprejela. Odvisno je pa sicer to od »Centrum-kluba«, kateri šteje 29 udov. Znano Ti je, da sta zastopnika tega kluba v budžetnem odseku glasovala za resolucijo, a vsi udje kluba tega postopanja niso odobraval, pa je vendar malo upanja, da bi sedaj proti glasovali.

Tako stvar stoji.

* To in naslednja pisma so poleg mnogih drugih v zapuščini dr. Dečka, ki je še last gospe Dečkove. — V. S.

Gradec, 26. junija 1902.

Sinoči so klubi zborovali. Klub veleposestnikov je **za to, da bi se dal deželni odbornik Slovincem**. Klub nemških nacionalcev pa ni prišel do sklepa, ker poslanci dr. Schmiederer, Stallner in sploh vsi, ki zastopajo mesta in trge na Spodnjem Štajerskem, temu hudo nasprotujejo. Jutri zvečer bodo imeli spet klub. Naj napravijo, kar hočejo.

Ant. Pad. Korošec, učni prefekt v Mariboru (današnji min. dr. A. Korošec) dr. Dečku:

Maribor, 11. okt. 1901.

Od par strani sem bil v zadnjem času opozorjen, da bi se storili koraki, naj se v bodoče pri sestavi odbora »Zveze slovenskih posojilnic« store spremembe, odgovarjajoče sedanjemu socialno-političnemu razmerju na Spod. Štajerskem.

Ker te stvari nočem spravljati v javnost, obračam se do Vas, ki ste tudi odbornik »Zveze«, da bi v prilog dobre stvari hoteli storiti potrebne korake.

Govoril pa bom odkrito, da me popolnoma razumete, zaupajoč v Vašo lojalnost, da se pismo ne uporabi v javnosti.

Izmed odbornikov za Spod. Štajersko je med 5 odborniki troje advokatov. Duhovniški stan pa, ki gotovo tudi rad in po mnogih krajih požrtvovalno deluje za posojilništvo, v tem važnem odboru ni zastopan. V tem oziru je torej želeli spremembe.

Ako ste voljni v tem smislu uplivati na odbor, ki ja sestavlja kandidatno listo, prosim, da bi mi blagovolili odgovoriti. Potem bi Vam takoj odgovoril, katerega g. duhovnika v Celju bi radi videli v odboru. V tej stvari (zaradi osebe) sem se obrnil do nekaterih posojilničarjev po deželi, in mislim, da dobim kmalu odgovore.

Gotovo bi si nad strankami stoječe stališče »Zveze« povsod utrdilo simpatije, ako bi se v napominjanem smislu hotelo narediti spremembo.

Maribor, 14. okt. 1901.

Za Vaše pismo in za Vaše besede se Vam toplo zahvaljujem.

Celjski duhovnik, ki bi vstopil in bil najsposobnejši stopiti v odbor Zveze, je g. mestni kapelan Ivan Gorišek. Jaz Vam jamčim, da je on najmanj za eno leto stalen v Celju.

Dr. Miroslav Ploj dr. Dečku.

Dunaj, 1. jan. 1902.

Dragi prijatelj!

Čas budžetne razprave v zbornici in s tem trenutek debate o celjskem slovensko-nemškem zavodu se približuje.

Položaj je tak, da ne vemo, ali dobimo v zbornici večino. Če ne, potem je položaj za nas zelo nevaren.

Premisliti nam je, ako se ne da doseči kako sporazumljenje in sicer na podlagi: popolnoma slovenska spodnja gimnazija menda v Mariboru, ki bi se leto za letom za en višji gimnazijski razred razširila.

Dejstvo, da dobimo na Štajerskem prvi popolnoma slovenski zavod, bi bil velikega moraličnega pomena, in to bi potem tudi uplivalo v tem smislu, da bi kmalu dobili na Kranjskem srednje šole s slov. učnim jezikom.

Jaz bi smatral za zelo potrebno, da se o tem pogovorimo. Govoril sem danes z Robičem, ki pride jutri s Sernecem v Gradcu skupaj.

Želim, da bi v nedeljo (19. I.) v Celju skupaj prišli in se o tej stvari natančno pogovorili.

† **Župnik F. S. Šegula, takrat urednik »Südsteir. Presse«, dr. Dečku.**

(Pismo je brez datuma, vendar po vsebini spada v prvo polovico l. 1901., ko poslanci SLS niso hoteli z liberalci dr. Tavčarjem i. dr. na Dunaju v enoten klub.)

V naglici naznanjam: Šušteršič je bil v Mariboru in je s svojo zgovornostjo skoraj vse naše gospode na svojo stran dobil. Glavno orodje je Tavčar, katerega grozno slika. Ploju in Robiču sem naznanil. Prosim, ohranite po mogočnosti mirno kri, da se prepreči razdor.

Ps.: Vaš zadnji dopis »Sie kennt ihn« je »excellent, ein Muster ironischer Schreibweise«, tako piše dr. Frisch-auf.

† Župnik F. S. Šegula dr. Dečku.

(Tudi to pismo je brez datuma, vendar izhaja iz vsebine, da je iz prvih dni febr. 1905.)

Napadi v »Gospodarju« in »Slovincu« na Tvojo osebo me tako žalostijo, da si ne morem kaj, da bi Ti tega ne naznanil. »Slava njim!« To so vojaki, katerih edini cilj je, sobojevnika potisniti v prepad! Pa ne bo šlo! Ostani miren in ne daj se speljati na led!

Iz pisem † dr. Fr. Rosine dr. Dečku.

(V zadevi zaupnega shoda 22. avg. 1901. v Mariboru.)

15. julija 1901.

... smo se danes dr. Jurtela in Žičkar in jaz domenili, da bi kazalo (napraviti shod) še le ob konci avgusta ali začetkom septembra. Prosim, naznanite to dr. Sernecu. Mej tem časom pa bomo imeli volilne shode po okrajih.

Občna želja je, da bi Ti v svojem govoru formuliral naše zahteve v političnem oziru: ločitev dež. šol. sveta, za stopstvo v dež. odboru, dež. šol. nadzornik itd., a Robič gospodarske zahteve: ločitev kmetijske družbe, regulacija rek, poseben fond za vinogradske podpore, posebno komisijo za zadruga itd. Jaz (namesto Jurtele) bom govoril o organizaciji in časopisju.

Danes je bil shod Kat. tisk. društva. Bil je zelo obiskan, a izteklo je mirno. Govorila sva tudi dr. Jurtela in jaz, a zelo rezervirano.

21. julija 1901.

... potem pa bi imeli zaupni shod 22. avg., če bi bilo Vam po volji.

Pri tem zaupnem shodu moramo postaviti cel politični in gospodarski program za štajerske Slovence. V istini ljudstvo še sedaj ne ve, kaj hočemo, in vlada se tudi na to izgovarja. Körber je rekel pred kratkim dr. Ploju: »Ich weiß ja nicht, was die Slowenen in Steiermark verlangen. Thun hatte ein Memorandum erhalten, ich habe nichts.«

Zato bi dobro bilo postaviti nekak »Pfingstprogramm«. V resnici bi za razdelitev snovi (samo veliko krajše) ravno tisti nemški program lahko služil.

Ti si najbolje informiran, vsedi se in izdelaj to, storil bodeš veliko uslugo našemu nekoliko iz tira vrženemu političnemu življenju.

Maribor, 3. febr. 1905.

Danes sem čital v »Slovincu«, da me sodijo, da sem pisal nek članek ali dopis (ga niti čital nisem) o Vašem gimnaziju. Da ne bodeš tudi Ti tega mislil, Te zagotovitim, da tega nisem pisal in da zelo obžalujem, da se proti Tebi tako postopa in da se je ta stvar zdaj ob tako neprilичnem času spravila v javnost.

Dasi sem najhujši politični nasprotnik Berksovega mandata, pa vendar nikdar nisem dvomil o Tvojih poštenih namenih.

Celo tega mnenja sem, da bi bila boljša višja gimnazija v Gaberju, kakor sedanja spodnja v Celju.

Ne daj pa se oplašiti in delaj še dalje vsaj za okrajni zastop, da ne bomo tam doživeli sramotilnega poraza. Bodi uverjen, da Te vsi pošteni prijatelji (govoril sem danes z Robičem) z neomajanim spoštovanjem smatrajo za našega najboljšega in najzvestejšega bojvnikav v Celju.

Drž. poslanec Berks dr. Dečku.

(Vsa pisma so v nemščini).

V pismu od 24. septembra 1897. poroča Berks, da je minister pristal na imenovanje nekaterih slovenskih sodnih praktikantov oz. sodnikov, ter poziva dr. Dečka, naj mu javi imena najboljših in najzmožnejših. Na hrbtu pisma si je dr. Dečko zabeležil imena Erhartič, Kotnik, dr. Krančič, dr. Doljan itd.

V pismu od 14. aprila 1898. pravi Berks dr. Dečku, naj v okrajnem zastopu celjskem upliva na to, da bo sprejeta podpora 20.000 fl za rogaško železnico.

Dalje mu javlja, da je v pravosodnem ministrstvu dosegel imenovanje Erhartiča za pravnega tajnika v Celju.

Tudi mu javlja, da je dosegel dvojezične poštne žige za pošte v **Trbovljah, Planini, Ponikvi, Braslovčah, Ivanjkovcih, Vitanju, Vojniku** in **Mali Nedelji** pri Ljutomeru.

Javlja tudi, da je dosegel imenovanje Slovenca Jošta za poštne komisarja v Trstu.

V pismu od 9. dec. 1898. se Berks zahvaljuje dr. Dečku za informacije v poštnih zadevah.

Javlja, da je slov. poslancem obljubljen obrtna šola v Žalcu.

Poroča, da slov. poslanci najmanj dosežejo pri prosvetnem ministru, s katerim so stalno v vojnem stanju.

Dunaj, 7. febr. 1902.

Ves teden je trajala borba za celjsko gimnazijo, naša zastopnika Robič in Povše v proračunskem odseku sta se čudovito držala, Robič naravnost sijajno.

Oba klerikalna Nemca sta od strahu za mandate proti boljšemu prepričanju šla v vsenemški tabor, Italijane bi bilo mogoče dobiti, toda samo za ceno, da se odrečemo hrvaškemu gimnaziju v Pazinu, česar nismo mogli storiti; socialnega demokrata Pernersdorferja ni bilo mogoče dobiti, ostalih Nemcev naravno tudi ne. Od prvega početka sem mobiliziral časopise in vsi komunikeji z obstrukcijskimi grožnjami so iz mojega peresa, tudi članek v »Information«, ki ga je prinesla »Südsteirische Presse« pod naslovom »Sturm auf Cilli«.

Časopisni članki niso ostrašili samo vlade, ampak tudi celo levico. Celo nemški matadorji so mi zatrjevali, da se resolucija ne bo izvedla. Isto mi je povedal tudi K V bližnjih dneh bo povabil k sebi dva slovenska poslanca, najbrže Robiča in Žičkarja, in jima bo izjavil, da bo ostalo vse pri starem.

Ob stvarni presoji položaja treba konstatirati: Nemci si niso upali staviti predloga, da bi se postavka Celje stornirala, ampak so se zadovoljili predlagati resolucijo, ki jo vlada lahko upošteva ali pa tudi ne. Derschatta mi je dejal, da je le s težavo pomiril radikalno krilo svoje stranke radi svojega postopka.

Ne sme se podcenjevati, da je obdržanje postavke Celje v proračunu bilo sklenjeno z glasovi Nemcev in je s tem glasovanje od 5. jan. 1897 anulirano. Ako bo tudi plenum enako glasoval, se bo v bodoče levica sklicevala na sprejeto resolucijo, mi pa na restitucijo postavke v proračunu, sklenjeno z nemškimi glasovi, in na nadaljni obstoj zavoda.

Seveda ni to definitivna rešitev tega važnega vpraša-

nja, in naša skrb bo, da najdemo sredstva in pota, kako priti do definitiva.

Takoj po glasovanju so slovenski poslanci, ki so na Dunaju, imeli posvetovanje in so sklenili, da bodo z nujnimi predlogi obstruirali proračunsko razpravo v plenumu. Ker je vlada o tem izvedela, se bo požurila in bo dala zadovoljiva zagotovila glede neokrnjenega nadaljnega obstoja celjske in mariborske slov. gimnazije v statusu quo.

Anton Trstenjak iz Ljubljane dr. Dečku.

Ljubljana, 29. 11. 1902.

Velec. g. doktor!

Z iskreno zahvalo vračam Vam rokopis.

Ko mi je došel rokopis, bila je dotična pola že v stroju, tako da smo morali vse razdreti. Flegerič je spisal le 20 tiskanih vrstic, a to je toliko kakor nič. Upal sem, da mi žurnalistu ustrezete. Jaz sam nisem utegnil, no zdaj je vse v redu. Meni je bilo do tega, da bodo životopisi točni in zanesljivi.

Ko so že bili »Ormoški spomini« v tiskarni, pisal mi je dr. Geršak, naj prevzamem korekturo. To sem mu kot staremu prijatelju obljubil. Sicer pa je knjiga lepa in ima književno vrednost; le na politično stran ne smemo misliti. To je stvar Geršakova.

Pod celjski rokopis sem postavil svojo šifro ***, torej ostane stvar zaupna med nama žurnalistoma*).

Še jedenkrat Vas iskreno zahvaljujem in Vam, dragi rojak, želim obilo uspeha na vsakem polju. Da ste mi zdravi!

*) To pismo je dokaz, da je v Geršakovi knjigi »Ormoški spomini« članek o. dr. Dečku napisal Anton Trstenjak, publicist in viš. kontr. Mestne hranilnice v Ljubljani.

Kje je kaj

	Stran
Beseda na pot	3
J. Orešnik: Doba Ivana Dečka	5
Življenje in delo Ivana Dečka:	
N. J. Vrabl: Iz mladih let dr. Ivana Dečka	30
2 leti v Mariboru, 20 let v Celju	34
Ob smrti dr. Ivana Dečka	39
Gospa Adela	43
Dr. Vek. Kukovec: Dr. Ivan Dečko, publicist in politik	45
Dr. Vlad. Brezovnik: Stiki mojega očeta z dr. Iv. Dečkom	65
Dr. Fr. Ilešič: Ivan Dečko in ljubljanski »shod zaupnih mož« dne 29. nov. 1894.	73
Slovenska gimnazija v Celju in dr. Dečko	78
Sodobniki in sodelavci o dr. Dečku	87
Odlomki iz obsežne korespondence v zapuščini dr. Dečka	92

Kava

ter drugo kolonialno in špecerijsko blago vedno sveže in po zmernih cenah dobite v veletrgovini

IVAN RAVNIKAR, CELJE

Hranilnica dravske banovine

Podružnica v Celju

naslednica najstarejšega slovenskega hipotekarnega zavoda na bivšem slovenskem Štajerju - Južnoštajerske hranilnice v Celju - nasproti pošte. - Vse denarne posle izvršuje najkulantneje

JOS. BENKO - Murska Sobota

Tovarna mesnih izdelkov in konzerv - prva jugoslovenska tvornica baconov - eksport svinjske masti, svinj, telet in mesa, priporoča svoje najfinejše mesne izdelke kakor: šunke „a la Praha“, specialne mesne rolade, konzervirane šunke, šunkove in jetrne pastete, guljaš konzerve itd. - Prodajalne Maribor, Glavni trg 16; Maribor, Aleksandrova cesta 19; Celje, Kralja Petra cesta 13; Gor. Radgona

Domoznanski oddelek

KNJIŽNICA
IVANA POTRČA
PTUJ

DR. IVAN DEČKO

**Celjska posojilnica
v Celju**

58277

929 Dečko I.

5239992

COBISS •

je najstarejša posojilnica v Celju - ustanovljena leta 1872. Celjski posojilnici so naložene obveznosti plačujajo vsi domači in tuji državljani. Posojila se izdajajo v domači in tujini. Posojilnica je članica Društva posojilnic v Sloveniji. Posojilnica je članica Društva posojilnic v Sloveniji. Posojilnica je članica Društva posojilnic v Sloveniji.

Nalagajte svoje prihranke v **Celjski posojilnici d. d. v Celju**, Narodni dom - Centrala: Celje, Narodni dom; podružnici: Maribor, Šoštanj.

ANTON

RIEBIEK

splošno ključavničarstvo

CELJE

KAROL FLORJANČIČ - CELJE

Cankarjeva cesta 2 - Telefon 74 Zaloge elektromotorjev, dinam, števec, žarnic, izolirnih cevi, likalnikov, kuhinjskih aparatov, izolatorjev, žic, armatur, svetilk, lestencev, nočnih svetilk, ventilatorjev, zvoncev, telefonov, vsakovrstnega elektromateriala, radioaparatorov in radiomateriala.